

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE 25. LEDNA 1948.

ČÍSLO 1 - 2

Bohumír Hypšman:

Břevnovský klášter a regulační potřeby

Doba je vhodná k uvážení regulační potřeby a k porovnání jejího uspokojení, které se zdá nevyhnutelné, s bezpodmínečně nutnou ochranou klášterního území jakožto celku. Právě v bezprostřední blízkosti přechází uliční síť Břevnova ve výpadní třídu. Bělohorská třída se postupně rozšiřuje po celé délce, současně se však buduje i nová komunikace údolím, připojená přímo na třídu Clam-Martinicovu, navazující na hlavní tepnu Belcrediho. Tím pozbuje Bělohorská třída průběžné dopravy, neboť nová tepna je kratší a komunikačně lépe orientovaná nežli Bělohorská, jejíž pokračování Úvozem je průběžné dopravě nepohodlné.

Regulační plán počítá pro uvolnění komunikace s územím klášterním, boří jeho ohradní zeď i s Dienzenhoferovou branou. Neohlednost ke klášternímu území je celkem pochopitelná pro zanedbaný jeho stav. Je však velmi nebezpečná památce, neboť otvírá celé území veřejnému používání a pro nákladnost nové zdi i portálu a pro zdlouhavost právního jednání o zakoupení pozemku odsune realizaci na dobu nedohlednou. Vedle toho k rozšíření na severní straně je třeba přisypání násypu pokračující třídy, beztak již hodně vysokého, na území bývalého hliniště zrušené cihelny, se všemi průvodními zjevy, jako na příklad ssesdání a sesouvání. Tomu všemu by se zabránilo rozšiřováním komunikace na jižní straně! Provedení regulačního projektu není snadné také proto, že není povinností obvyklého postoupení uličního pozemku zdarma, protože klášter podél komunikace neparceluje, a z důvodu chránění ani parcelovat nesmí. Také výsledek vyvlastňovacího řízení není nepochybný, neboť by se muselo dokázat, že jinak nelze vyhovět veřejné potřebě uvolnění komunikace. Důkaz, že to je možné, přináší návrh, uveřejněný na str. 2. O proceduře při postoupení klášterního majetku se ani blíže nezmiňuji, neboť o prodeji nebo postoupení nerozhoduje představený kláštera sám. Protože veřejnost má zájem na brzkém uskutečnění

komunikačních úprav, je nutno opustiti falešnou cestu a regulační plán přizpůsobiti.

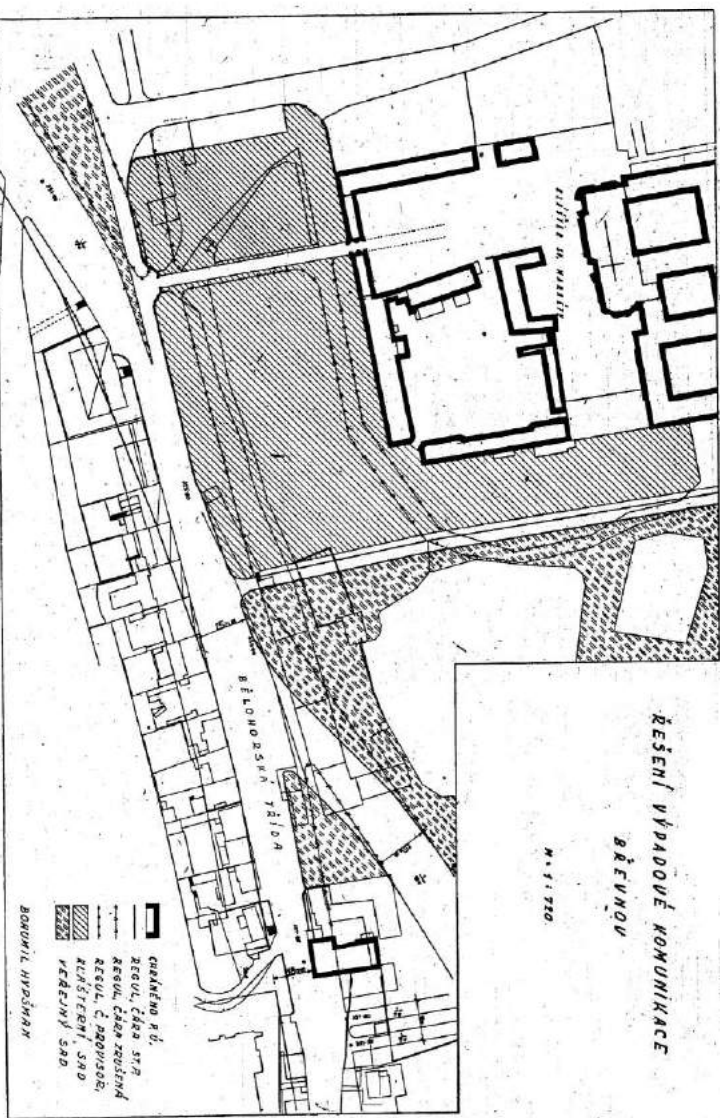
Po zeyrubné debatě v domácí radě klubu Za starou Prahu navrhuji zmíněné rozšíření na straně jižní. Území klášterní zůstane netknuto i s ohradní zdí a vnějším portálem a zůstane též volný přístup k Zeyrově aleji. Zastaralá školní budova bude brzy beztak zbourána pro svou chatrnost a nevhodnou polohu na dopravně nebezpečném místě. Kdyby však bylo nutné uvolnění komunikace dříve než k tomu dojde, je možno zříditi podchod pod přízemkem školní budovy. Při navrženém rozšíření ulice k jihu lze ponechat uliční násep v dnešním stavu; před portálem pak zůstane dostatečná pasáž vystupující na zvýšenou úroveň výpadní třídy.

Další obměny regulačního plánu jsou navrženy na východní straně území, kde ústí údolní komunikace. Místo toporného proniku do třídy Bělohorské navrženo vústění mírnou křivkou, zmírňující tvrdost, přechodu a výšku potřebného násypu. Přitom navrženo zachování hostince »U kaštanu«, pozdně barokní místní památka, kde se také zrodilo české hnutí socialistické roku 1878. Ostroh mezi oběma ulicemi zůstal by zelený. Místní nepatrné zúžení uličního profilu nebude na závadu, protože hlavní proud vozidel pojedje novou údolní komunikací. Bělohorská třída v úseku na východ od »Kaštanu« bude pak sloužit jen místní dopravě.

Klášterního území vně vlastních budov klášterních je dnes používáno jako průchodu, kdežto v zájmu bezpečnosti, v zájmu definitivní úpravy a klidu kláštera bylo by jeho separování. Proto navrhuji v určité vzdálenosti od budov oplocení a chodník, což by umožnilo sadovou úpravu dosud neurčitého území i s rybníkem a jeho udržování sadovým úřadem. Dnešní stav, totiž poloha kláštera uprostřed polí, stal se anachronismem tím, že zastavění postoupilo až k přímému sousedství. Navržený plot se připojuje k jižní ohradní zdi.

ŘEŠENÍ VYPADOVÉ KOMUNIKACE
BRĚVNŮV

N. 1:750

Obnovení trati č. 1 v Celetné ulici, autobusová doprava a podzemní dráha

Jakmile klub Za starou Prahu zvěděl o zamýšleném obnovení trati č. 1 uliční kolejové dráhy v Celetné ulici, obrátil se na dopravní podniky hlav. města Prahy s námitkami proti tomuto opatření, které by na nedohlednou dobu obnovilo také všechny staré, od dáвна těžce pocítované závady. Klub Za starou Prahu studoval otázky pražské dopravy a upozornil dopravní podniky, že lze dosáhnouti mnohem účelnějšího spojení Staroměstského náměstí s jinými pražskými oblastmi i s nádražími vhodnými autobusovými linkami, a to na prospěch rychlosti a hospodárnosti dopravy, veřejné bezpečnosti, památkové ochrany cenných domů a čtvrtí a vyčištění uličních průhledů od zadrátování. Klub projevil též ochotu přispěti k vhodnému řešení svými konkrétními návrhy a podotkl, že by Praha byla jediným světovým městem, které obnovuje povrchovou kolejovou dráhu ve vnitřních ulicích, což bylo všude jinde opuštěno, a to i tam, kde nejde o památkové oblasti takového významu jako je Staré Město a ovšem i Malá Strana.

Dopravní podniky však setrvávají na svém úmyslu pro nynější dobu až do výstavby Staroměstské radnice a definitivní úpravy Staroměstského náměstí; teprve potom zamýšlejí zavést dopravu trolejbusovou, která by vycházela z blízkosti náměstí několika směry. Nahrazení kolejové dráhy autobusy nepokládají dnes za možné pro nedostatek autobusů i pneumatik. Dopravní podniky spoléhají však pro budoucnost hlavně na podzemní dráhu Dejvice—Pankrác.

Tím se však nelze spokojiti. Dokud byla vozidla kolejové dráhy poháněna elektřinou vlastní výroby, mohly bývalé Elektrické podniky hlav. města Prahy uplatňovati tuto hospodářskou výhodu. Toho dnes není a kromě toho je trvalý nedostatek elektrického proudu pro závody, školy, úřady i domácnosti. Zůstávají však všechny dřívější hospodářské nevýhody, jako nákladná stavba kolejové dráhy i trolejového vedení, jejich rychlé opotřebení, časté rozkopávání a předlažňování ulic při výměně kolejnic, výhybek, oblouků, srdcovek atd., dále nevýhody dopravní, jako stále zatarasování ulic vozidly o nepatrné rychlosti a velké objemnosti, která zabraňují rozhledu rychlým vozidlům i chodcům, zmenšují povrchovou

dopravní kapacitu ulic, jsou zdrojem mnohých nehod i úrazů a tvrdými ofesy i nárazy poškozují stavby i různá vedení a ničí nervy obyvatel lomozem, v němž máme prvenství. Koleje zneumožňují dokonalou úpravu uliční vozovky, její konsolidování a řádné udržování. Zadrátování horním vedením znešvaruje město, máfi volnost průhledů a půvab starých ulic i objektů, o vážném ohrožování chodců přetřhanými dráty, a o častých úderech blesku do vedení ani nemluví. Proto by povrchová kolejová dráha úplně vyloučena z ulic pařížských, londýnských i moskevských. Zmizely i pobřežní trati, které se držely nejděle.

Poučný je rozbor dopravy registrovaných osob v Londýně podle výkazů z roku 1928 (údaje z let válečných i nynějších nelze pokládati za regulerní): Za rok 1928 dopravila The London General Omnibus Comp. autobusy 1834 milionů osob na uličních tratích, dlouhých 1029 mil, denně jezdicími 4328 vozidly, která vykonala 205 milionů vozových mil. Podzemní dráhy »The Underground Electric Railways Comp. Limited« dopravily 368 milionů osob na tratích, dlouhých 114 mil, při čemž ujeto 81 milionů vozových mil. Tři tramvajové podniky dopravily 192 milionů osob 553 vozy na tratích 113 mil, při čemž ujeto 20 mil. vozových mil. Tedy z 2394 mil. dopravených osob připadlo 76,6% na autobusy, 15,4% na podzemní dráhu a pouhých 8% na kolejovou uliční dráhu. To je názorná ukáзка vývoje velkoměstské veřejné dopravy a je zbytečné, marné i škodlivé brániti se mu u nás tak houževnatě. Namítání nedostatku autobusů a pneumatik má určité oprávnění jen při subjektivním posuzování věci na úzkém provozním úseku nynějším. Bez dostatku gumových obruči se však natrvalo neobejdeme. Ostatně pro kolejovou dráhu je třeba dovážeti také množství surovin a polotovarů (hodnotné rudy, t. zv. barevné kovy a jiné součásti), že s celostátního hlediska je ona námitka bezvýznamná. Velkou výhodou autobusové dopravy je však její dokonalá přizpůsobivost okamžité potřebě a schopnost jakéhokoliv vývoje bez zvláštních stavebních investic. Arcif je k tomu zapotřebí mnohem větší míry ukázněnosti, pozornosti, duchapřítomnosti i vědomí odpovědnosti řidičů všech vozidel, jejich uživatelů i chodců, než

na jakou jsme uvikli. Jde o důležitou a velmi užitečnou složku občanské výchovy; ukázněnost a pozornost na ulici vede k těmuž i v ostatních společenských stycích a zejména i v povolání. Pak se ale ukáže, že povrchová dopravní kapacita pražských ulic není zdaleka vyčerpána.

Nahoře uvedená čísla nás však poučují také o významu podzemních drah tam, kde jsou zkušenosti bezmála 50leté; v Londýně od roku 1902, v Paříži od r. 1900. Stavba sítě pařížské Métro a Nord-Sud byla zahájena r. 1898. Roku 1930 měla 117 km délky tratí. Dopravovaných osob je tam v procentech více než v Londýně, hlavně proto, že se přecpávání vozů nekladou žádné překážky; trati jsou ovšem velmi výhodné, jízda rychlá a poměrně velmi levná. Když u nás byl lístek na elektrice za 1,20 Kč bylo možno v Paříži jezdit podzemní drahou po celé hodiny za 35 centimů, jen když se nepřekročila bariéra při přestupování. Londýnská Underground je buď stavěna mělce pod ulicí ve výkopu (subway) tak, jak se to zamýšlí většinou i v Praze; hlavně je však ražena v jemném, suchém, nepropustném jílu až 30 m pod povrchem (tubes). Kruhový tunel je vypořázen ocelovým trubovým pláštěm. Pracovalo se v suchu, bez čerpání vody, v stejnoměrné, jemné zemině, velmi rychle i levně, hluboko pod všemi základy i potrubími, tedy také bezpečně. Londýnská i pařížská podzemní dráha vznikla v době, kdy nebylo potuchy o budoucím rozvoji automobilismu a kdy všechny ulice i uličky byly po celý den ucpaný nespočetnými potahovými vozidly osobními i nákladními, takže obyčejná chůze byla místy nejrychlejším způsobem osobní dopravy. Jak se však měly překonávat

vzdálenosti 10 km i větší? Byla stavěna za nejpříznivějších podmínek a náklad je dávno amortisován. Moskevská podzemní dráha je ovšem mladší a bylo třeba stavěti v terénu zvlášť nepříznivém. Technické výsledky jsou přes to pozoruhodné. Ze s rozvojem automobilismu potřeba podzemní dráhy nevzniká, nýbrž klesá, ukazují výsledky berlínské. Tam bylo r. 1929 dopraveno pod zemí průměrně za den 812.000 osob, r. 1932 jen 660.000. Je to právě období největšího mírového vzrůstu automobilismu v Německu. Kolej podzemní dráhy bylo tam 210 km (trati 80 km, z toho 143 km v tunelu, 23 km na mostech a 44 km na náspech nebo v zářezech; stanic bylo 102, průměrně 774 m od sebe, vozů 1187.

Jinak byly v Evropě spíše jen ukázkové trati podzemní dráhy ještě v Madridě, v Barceloně a Budapešti.

Z toho je zjevné, že o problému naší podzemní dráhy bude nutno ještě mnohokrát velmi důkladně a zcela nezaujatě uvažovati, a to jak o její potřebě a o vhodnosti tras, tak zejména o našich nynějších technických a finančních možnostech. Jde o nepředvídatelně vysokou, obrovskou investici, jejíž rentabilita je nemožná. Kromě toho varují zkušenosti s vinohradským tunelem. Nechceme, aby podzemní dráha byla hrotem Starého Města, což platí zejména o trati Dejvice—Pankrác.

Mnohem naléhavější je odstranění kolejových drah z vnitřního města a zřízení podchodů na všech živých křižovatkách, což mělo být učiněno již před 20 lety. Přes to měla práce na projektu podzemní dráhy marná. Vyšlo z ní vynikající technické dílo, které poskytlo konkrétní podklady pro věcné úvahy a kritiky. Ad. Janoušek

DŮLEŽITÉ UPŮZORNĚNÍ

V edici klubu Za starou Prahu, nazvané »O staré Praze«, vyšel první svazek od arch. Boh. Hypšmana

„OBNOVA PAMÁTNÉ PRAHY“

o 76 stranách, s předmlouvou dr. Zd. Wirtha a s 28 celostránkovými obrazy i původními návrhy autorovými na křídovém papíře v pečlivé úpravě. Krámská cena je 50 Kčs, snížená cena pro členy klubu 30 Kčs, při zásilce poštou nebo jiným

doručení do bytu 35 Kčs. *Nesbytné pro památkáře i architekty!*

Z klubu Za starou Prahu

Sedmdesát let PhDr a JUDr Jana Emlera

(Štůček zapůjčila administrace časopisu Krása našeho domova.)

O jubilatové krásném životě a jeho bohaté náplni od časných dob mladosti napsali četní jeho přátelé, spolupracovníci i obdivovatelé tolik vřelých vzpomínek, že nám nezbyvá než je shrnouti a — možno-li — něčím doplniti. Nedávno překvapil nás svou šedesátkou a letem vzrušeného času, který nepočítá roky, octli jsme se 1. srpna 1947 náhle a nečekaně o deset let dále, nepozorujíce žádné změny na osobnosti vzácného vědeckého průkopníka i organizátora, ani na jeho stále mladistvém zápalu pro veřejné věci památkové, estetické i etnické. Ušlechtilé záliby mladých let v kultivovaném prostředí duchovní vyspělosti, mravní opravdovosti a společenské vy-

tíbenosti, řízené výjimečnou erudií a mnohostranným nadáním i zájmem, předurčovaly syna velkého historika k jeho povolání i k širšímu veřejnému působení. Úspěšného básníka i dramatika neodvedla tato tvorba ani častý styk s výtvarníky a literáty od zájmu o reality života; to vše spíše rozšířilo zdroje tohoto zájmu a dalo sílu i vznět jeho výrazu.

Stál takřka u kolébky klubu Za starou Prahu, založeného r. 1900, i Svazu okrašlovacích spolků, ustaveného r. 1904, a spoluurčoval v nich hlavní, podnes platné zásady ochrany památek uměleckých i přírodních. Byl to živelný odpor zejména tehdejší mladé generace, což je zvlášť pozoruhodné,

proti řádné bestie, živěné t. zv. asanačním zákonem, takže její triumf po zničení V. čtvrti a bohužel i části Starého Města, přece jen nebyl úplný, zatím co starší kompromisovali se spekulací, skrývající se za voláním bo zmodernisování a zvelkoměštění Prahy.

Táto připraven a oživen stává se r. 1908 konservátorem okresů mělnického a roudnického a dopisovatelem vídeňské Centrální komise pro ochranu památek. R. 1910 v mladém věku 33 let vstupuje pak do sboru obecních starších hlav. města Prahy a zanedlouho je zvolen předsedou Cizineckého svazu.

Obnovení státní samostatnosti československé odvedlo jej na čas z Prahy do Bratislavy, aby tam vybudoval a zorganizoval slovenskou univerzitní knihovnu jako její první ředitel. Vracel se však na své působiště v pražské Národní a univerzitní knihovně a stává se jejím ředitelem a generálním bibliotékářem. Zvlášť z těchto funkcí uplatnil své vynikající organizační schopnosti, svou nezodlnou píli i své hluboké vědomosti.

Zaujal opět své osiřelé místo také v domácí radě klubu Za starou Prahu, který pak často zastupuje navenek a který mu zvolením předsedou svěřuje řízení klubovních věcí v období zvlášť významném.

Nespočetné jsou jeho podněty vždy řádně fundované a s nadšením i přesvědčivostí v domácí radě klubu přednesené. Četné jsou též pozitivní

výsledky akcí, vyšlých z těchto podnětů ve věci ochrany památek historických, uměleckých i přírodních, v otázkách týkajících se veřejných sadů, pražských zahrad, úpravy ulic i náměstí, regulačních zásahů a j. veřejných akcí. Neocenitelná je Emlerova činnost literární, publikační a přednášková. Jeho »Průvodce po starých částech pražských«; a »Průvodce po Praze«, jakož i »Praha z doby rokok«, všechny z doby před první světovou válkou, vyplnily tehdy velkou mezeru v naší literatuře památkově informační a neztratily na významu ani dnes.

Mnohostrannost, síře i hloubka činnosti dr. Emlera vylučuje její vyčerpání v stručném vzpomínkovém článku. Klub Za starou Prahu vědí mu za přemohlé. I za to, že ve chvílích dosti kritických právě on dovedl opatřit klubu nové finanční zdroje k úhradě splatných výdajů.

Dr. Emler je pro nás nepostradatelný. To pocítujeme všichni, jakmile se nedostaví do schůze domácí rady, což se stává, bohudíky, jen zřídka. Pouze on dovede znovu vlévati mladistvé nadšení pro hájení posic ohrožených nebo zdánlivě ztracených, vnášeje do jednání při všem důrazu harmonii a vzájemný respekt již pávabem své osobnosti a formy. Přejeme jubilantovi dokonalé splnění všeho, oč se zasazuje, i mnohem více nad to, a prosíme jej, abychom směli i sobě přát jeho neochabující účast na další práci klubu.

Adolf Janoušek.

Zpráva o řádné valné hromadě ze dne 9. listopadu 1947

Druhá valná hromada po skončení druhé světové války byla svolána na neděli 9. listopadu 1947 na 9. hodinu dopolední do sálu Malostranské besedy.

Jelikož ve stanovenou hodinu se nedostavila alespoň čtvrtina všech členů, byla konána valná hromada o půl hodiny později s původním programem bez ohledu na počet účastníků (§ 8 stanov).

Předseda klubu dr. Em. Poche zahájil zasedání stručným uvítáním přítomných 15 členů, načež vřelými slovy vzpomněl 13 zesnulých od poslední valné hromady.

V Praze zemřeli členové: *ing. Karel Bělohradský*, vládní rada v. v., *Anna Čapková*, školní radová, *Ceněk Hevera*, vrchní rada v. v., *Vilém Kirchner*, ředitelský rada Zemské banky v. v., *arch. Frant. Krásný*, *arch. Josef Mlýna*, *Rudolf Písch*, zemský vrchní účetní rada v. v., *prof. ing. dr. Emanuel Snížek*, děkan vysoké školy staveb, inž. pti vysokém učení technickém v Praze, *Jan Štenc*, majitel grafického závodu a nakladatel.

Venku zemřeli: *JUDr. Frant. Braun*, odborový přednost v. v. v Dolních Mokropsích, *Antonín Kulíšek*, redaktor v Čes. Budějovicích, *JUC. Josef Malý* v Pečkách na dráze, *Frant. Vysekal*, legační rada v. v. v Kutné Hoře.

Předseda ocenil působení a zásluhy tří, v poměru k našemu klubu a památkovým snahám zvlášť vynikajících zesnulých členů, totiž arch. Fr. Krásného, prof. dr. ing. Em. Snížka a Jana Štence. Arch. Krásný, vyšlý z vídeňské školy, nadšený sokolský pracovník, projektant významných veřejných budov, zejména domu inženýrů v Praze, zasloužil si zvlášť dvěma, památkově významnými pracemi, totiž adaptacími Tyršova domu a Platýzu, abychom mu zachovali trvalou paměť. Prof. Snížek, vynikající odborník vodá-

renský, dříve přednosta pražských vodáren, byl také významným pracovníkem urbanistickým. Zúčastnil se soutěží na regulaci západního a severovýchodního sektoru Velké Prahy, na úpravu pražských ostrovů, na regulaci Kutné Hory, Příbrami a Nitry. Jeho projekty byly vešměs počtými cenami. Byl z nejstarších členů klubu. Jan Štenc, zakladatel a majitel proslulého uměleckého grafického reprodukčního závodu, neunavný, pečlivý vydavatel a nakladatel, zasloužil se o vzorné vypracování našich nejpřednějších publikací památkových a uměleckých. Jeho sborník pro českou výtvarnou práci »Umění«, jehož vyšlo 17 svazků, je a zůstane naší chloubou. Také Věstník klubu Za starou Prahu ztrácí mlího, ochotného, v každém ohledu vzorného spolupracovníka. Želíme proto jeho odchodu zvlášť hoře.

Upuštěno bylo podle návrhu arch. Hyspmana od čtení zprávy o poslední valné hromadě z 24. března 1946, protože byla otištěna ve Věstníku (č. 10, roč. XXII).

Podrobnou jednatelelskou zprávu o činnosti klubu v celém minulém správním období, totiž od 24. března 1946 do 9. listopadu 1947, přednesl jednatel ing. Adolf Janoušek, za kterou mu předseda vřele poděkoval.

Pokladník ing. Miroslav Rixy podal pak pokladní zprávu za rok 1946 a výkaz o stavu jmění k 31. prosinci 1946 s tím, že zpráva s doklady byla revisory účtů přezkoušena a jejich správnost potvrzena. Zpráva za rok 1947 bude uzavřena a přezkoušena teprve koncem tohoto roku. Předseda poděkoval také za tuto zprávu.

Obě zprávy byly valnou hromadou schváleny a budou otištěny ve Věstníku.

Volba předsednictva, domácí rady a revisorů byla pak vykonána k návrhu vládního rady Mer-

houta aklamaci en bloc, když bylo zjištěno, že ani jediný hlas nebyl proti tomu. Zvolení podle kandidátní listiny, sestavené dosavadní domácí radou: předsedou *dr. Em. Poche*, náměstek ředitele Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, prvním místopředsedou *ing. arch. Jan Almer*, vrchní techn. rada v. v., druhým místopředsedou *ing. arch. Jan Manusbarth*; členy domácí rady a náhradníky: *dr. Vlad. Denkerstein*, vrchní zem. musejní komisař, *dr. Jan Emler*, generální bibliotékař v. v., *Rudolf Hlubinka*, ústř. rada v. v., *arch. Boh. Hypšman*, *ing. Adolf Janoušek*, ministerský rada v. v., *dr. Jiřina Joachimová-Vatočková*, *dr. ing. arch. Bohumír Kozák*, referent ÚNV, *ing. arch. Alois Kubiček*, odborový přednosta, *Josef Mayer*, úředník, *docent dr. ing. Václav Mencl*, *Cyril Merhout*, vládní rada v. v., *ing. arch. Václav Pavelka*, *ing. arch. Ladvík Prisching*, odborový rada, *ing. Miroslav Rízy*, vrchní odborový rada v. v., *dr. Em. Sedláčková-Charvátová*, vrchn. min. komisařka, *ing. arch. Ed. Svatoň*, vrchn. techn. kom. hlav. města Prahy, *docent dr. ing. arch. Jaroslav Vaníček*, ústř. techn. rada, *dr. Zdeněk Wirth*, odborový přednosta v. v.; revisory účtů a náhradníky: *dr. Zelenka*, vrchní rada ředitel. stát. loterií, *Emil Kočí*, dentista.

Písemný návrh došel jediný, totiž návrh domácí rady na *zvýšení členského příspěvku z 10 na 20 Kčs a příspěvku na časopis rovněž z 10 na 20 Kčs, tedy dohromady na 40 Kčs ročně*. Přijato jednomyslně.

Dodatečný návrh pana gen. bibliotékaře *dr. Emlera*, aby byl do výboru zvolen také pan *dr. Rudolf Kadeřávek*, ředitel Zemské banky, vzat na vědomí a vrchní domácí rada zjistiť členství, načež může vzhledem k § 12 stanov provésti kooptaci, protože úhrnný počet funkcionářů podle § 10 stanov, totiž 24, není vykonanou volbou dosažen.

Pan *dr. Emler* přednesl pak další 3 návrhy, a to: 1. aby se valná hromada usnesla, že se stavi plně za Hypšmanův ideový projekt obnovy Emauz, protože jde o dokončení jeho díla, totiž osově vyvrcholení zastavení Podskali pod Emauzy, 2. aby zaujala stanovisko ke zprávám o umístění Myslbekovy skupiny v Palácové mostu na výšebradské skále a 3. aby vyslovila díky jednateři

v ocenění jeho monumentálně pojaté, veškerou bohatou činností vystihující zprávy. První návrh přijat jednomyslně. K druhému podal vysvětlení místopředseda *ing. Almer* v tom smyslu, že všechna čtyři sousedí budou umístěna v parkůku u býv. zbrojnice na Vyšehradě, nikoli na skále, načež *dr. Emler* souhlasil, aby prozatím nebylo nic podniknuto. Třetí návrh byl vřizven již poděkováním předsedy.

Dr. Emler předložil ještě k nahlédnutí první svazek klubovní edice, totiž knížku *arch. Hypšmana: »Obnova památné Prahy. 500 číslovanych výtisků této publikace bude k dispozici členům klubu za sníženou cenu. Zpráva vzata s povděkem na vědomí*.

Ve volném rozhovoru o pražských sadech uvedl pan *dr. Emler*, že tendenci původně proponované přednášky, kterou nyní pokládá za zbytečnou vzhledem k výtisknému článku *arch. Hypšmana* v předposledním čísle »Architektury«, bylo konstatováno, že za vznik pražských sadů vědčíme obel jen z nepatrné části. Co máme, je téměř vesměs dědictvím po minulých generacích, které ovšem sadový úřad dobře opatruje a zvelebjuje. Apeluje na klub, aby se důrazně zasazoval o konečné ponechání pražských sadů na pokoji a o ustoupení od všech počínů k zabírání sadů, kterých jsme svědky.

Předseda pak poděkoval přítomným a ukončil zasedání v 11.45 hod.

Dodatkem nutno uvést, že na *ustavující schůzi domácí rady dne 19. listopadu 1947* byla vykonána volba hlavních funkcionářů. Jednatelem zvolen opět *ing. Adolf Janoušek*, min. rada v. v., poldávníkem a knihovníkem opět *ing. Miroslav Rízy*, vrchn. odborový rada v. v., vycházkovým referentem *Josef Mayer*.

Vzhledem k doporučení valné hromady kooptován za dalšího člena revisního sboru pan *dr. Rudolf Kadeřávek*, ředitel Zemské banky, a vzhledem k tomu, že na *ustavující schůzi domácí rady* se dostavilo pouze 9 členů, z ostatních se omluvil jen 3, kooptován prozatím jako náhradník (§ 12 stanov) pan *ing. Běžus Arnold*, vrchní technický rada magistrátu hlav. města Prahy. A. J.

Jednatelská zpráva o činnosti klubu Za starou Prahu v období od poslední valné hromady (24. III. 1946 - 9. XI. 1947)

Od poslední valné hromady, konané zde dne 24. března loňského roku, byla činnost výkonných orgánů klubu dále rozvíjena a stupňována navázáním na staré nespělné postuláty i neskončené akce minulých let, jakož i sledováním všech nových veřejných otázek památkového významu, příslušnými zásahy a iniciativními návrhy i náměty.

Perušení kontinuity dlouhou nepřátelskou okupací, zastavení činnosti takřka všech významnějších institucí kulturních a vyhubení nebo výměni tolika vynikajících členů generace, která s našim klubem po léta spolupracovala, jakož i přestavba veřejné administrativy na zcela nových základech, nové právní a hospodářské poměry, to vše způsobilo, že se klub Za starou Prahu znovu octl před základními úkolem, před nimž stál na začátku své činnosti, aby totiž probouzel u společnosti a na místech rozhodujících zájem o věci památkové, jejich nesmírný význam kulturní i hospodářský a poznání, v čem vlastně záleží krása našeho

města, kterou sice všichni svorně velebíme, ale o jejíž ničení tak mnozí pod nejrůznějšími záminkami i pro osobní prospěch současně a neúnavně usilují.

Kromě četných individuálních zákroků v konkrétních případech, o nichž si dovolím dále referovati, zahájil klub *rozsáhlé akce zásadního významu* a některé, dříve započaté, znovu uvedl v život.

Z těchto posledních je nejdůležitější problém ochrany a ozdravení Malé Strany a starých částí Hradčan. V přesvědčení, že ryzí ochránářská negace v době tolika náporů na tuto poslední památkovou a uměleckou rezervaci sama nestačí k obraně a trvalé záchraně nejen jednotlivých objektů, ale celého tohoto ještě jakž takž zachovaného starého městského útvaru, podnikl klub Za starou Prahu další kroky konstruktivního významu, aby dokázal nezmenšenou životnost této nejkrásnější pražské oblasti, bude-li učiněna oby-

vatelnu podle novodobých požadavků bytového pohodlí a hygieny.

Již v dubnu roku 1946 předložili jsme důležité memorandum ministerstvu financí v rámci veřejně vyžádaných výjádření k tehdy připravovaným daňovým předlohám, v němž byl rozvinut celý problém malostranský, jeho význam kulturní, hospodářský, sociální a zdravotní a navržena účinná opatření daňová k umožnění oprav a úprav starých domů. Dosud bylo totiž největší překážkou ustanovení zákonných o stavebním ruchu, které osvobodily od daně domovní (v Praze činžovní) jen novostavby. Toto chvalitebné podporování stavební činnosti v nezastavěných místech stalo se nejhorším škůdcem starých pražských oblastí již v době t. zv. asanace páté čtvrti pražské, která katastrofálně podporila daňovou spekulaci i v místech nejcitlivějších a všem nejdražších, totiž na Staroměstském náměstí.

Památkové obvody městské potřebují však péče zcela opačné. Nikoli přemie za bourání, ale za obnovování. Tomuto starému postulátu klubu za starou Prahu má sloužit také velký model Malé Strany, v němž se pracovalo po léta a který, ač nedokončen, je uložen v Technickém muzeu. Díky úsilí pana architekta Hypšmána byl v minulém období sice opět zahájený práce na tomto modelu a něco skutečně i vykonáno, avšak pro personální potíže nebylo možno dosáhnouti značnějšího pokroku.

U vědomí, že cestou zákonodárnou nebude možno přiblížit věc k uspokojivému řešení dříve než nastanou další neodčinitelné škody, nastoupil klub za starou Prahu cestu jakési svépomoci, alespoň pro nezbytné přípravné práce. Vstoupil v jednání s Masarykovou akademií práce, která by mohla k tomu použít pro nejbližší dobu částky 70.000 K z podpory ministerstva školství na zřízení studijní kanceláře pro Malou Stranu z 1. ledna 1941, která vzrostla o úrok na 74.250 K. Došlo k ustavení komitétu, nazvaného tehdy *Komité pro obnovu Malé Strany*, jejíž předsedou je za MAP profesor Engel a místopředsedou za náš klub je pan architekt Hypšmán, zapisovatelem pan arch. Mannsbarth. V komitétu, který je šestičlenný, zasedá dále za klub za starou Prahu jeho předseda pan dr. Poche. Současně utvořen užší výbor a sestaven pracovní program, podle něhož půjde především o konstatování skutečného stavu v stavebním archivu hlavního města Prahy, u památkových institucí, u peněžních ústavů, které poskytly hypoteční zápůjčky na takové objekty, jakož i u úřadu protiletectvé ochrany v likvidaci. Teprve, co by chybělo, bude nutno změřiti; obec bude požádána o přesnou situaci a geometrovské plány, čímž bychom získali půdorysy přízemí a celých bloků. Také bude jednáno s úřadem katastrálního měření o získání výsledků nového katastrálního měření. Tím by byly naše vyměřovací práce omezeny na ostatní patra, sklepy a podkrovy. Jde nám totiž o zachování nejen průčelí starých domů, ale též o cenná půdorysná dělení. Plány budou zhotoveny v měřítku 1:100. Důležité je opatření kartotéky s uvedením vlastníka, čp. ulice a místa, kde jsou plány uloženy, a s výpisem zvláštností, jakých a kde. Chrnem půjde o více než 200 domů. Jelikož mnohdy jsou ve vlastnictví nebo užívání státu, obce a j. veřejných činitelů, bude pátráno též u příslušných správ budov po stavebních či jiných plánech, by tyto objekty nespádají přímo do naší akce.

V programu uvedené přípravné práce byly skutečně zahájeny koncem roku 1946 a do dnešní doby bylo již dosaženo pozoruhodných výsledků, ač i při tom personální překážky způsobily od-

klad a přerušování prací, jejichž široké rozvinutí lze očekávat od nejdávného povolení velké subvence ministerstva sociální péče, o kterou hlavně se zasazují člen naší domácí rady, pan odb. přednost ing. arch. Kubíček; všichni jsme mu za to zavázáni zvláštními díky.

Zhotovení příslušných plánů bude možno také zadati soukromým architektům. Plány budou mít trojí význam, totiž historický, zdravotně technický a uměleckohistorický a budou v nich zakresleny všechny stavební závady. Pak by následovaly projekty nových úprav, jejich provádění a financování, k čemuž je ovšem zapotřebí zvláštního zákona. Osnova takového zákona, kterou vypracoval ústřední rada magistrátu hlavního města Prahy pan dr. Kadlec, je rovněž připravena v předběžném návrhu a byla také již podrobena v ustanovené lhůtě kritice příslušných činitelů, zejména též v našem klubu a v Památkovém spóru hlavního města Prahy. Na požádání jednoty majitelů domů a domků v Praze III a IV zúčastnili se naši zástupci dvou schůzí jednoty a využívali tam stanovisko klubu povšechně i ke konkrétním ustanovením. Osnova uvázla v komisi pro ústřední správu, což způsobilo zdržení.

Protože návrh zákona předvidá zákaz jakýchkoli změn v památkovém obvodu Malé Strany a Hřradec bez zvláštního řízení, vidíme v něm již v tomto stadiu jednání účinnou brzdou nežádoucím zásahům stavebním. Tím, co bylo vykonáno, je vytvořena jasná cesta k dosažení definitivní ochrany těchto památkově nejceněnějších pražských čtvrtí, k podstatnému zvýšení bytové úrovně v jejich domech podle novodobých zásad, k ozdravení těchto celých oblastí městských a v budoucnosti konečně i k značnému zvýšení výnosu ná prospěch státních a obecních financí. Doufáme, že později bude lze rozšířiti tuto akci i na zachované ostatní části staré Prahy, po případě i na venkovské města.

Je samozřejmé, že klub za starou Prahu zaujal zcela odmítavé stanovisko k nově oživenému propagování malostranské pobřežní komunikace, dokazuje nejen její zhubnost památkovou, ale i její komunikační zbytečnost a pochybenost. Z usnesení domácí rady byl vyhrzen této otázce zvláštní titulní článek jednatele ing. Ad. Janouška v č. 9. roč. XXII obnoveného Věstníku klubovního, a to v širším pojetí s vzhledem k tomu, že dosud nevyřešili komunikační fanatikové, kteří spatřují ideální regulaci našeho hlavního města v přebudování starobylých, krásných ulic a uliček na průjezdné silnice pro auta, prohánějící se z jednoho konce republiky na druhý. Mý však chceme, aby Praha byla cílem těch, kteří k nám přicházejí, a k tomu je zapotřebí, abychom všemožně chránili to, co jinde nemají, zejména po zničení tolika starých měst ve všech téměř zemích Evropy. A to je právě a jedině stará Praha. Domácí rada klubu proto pozorně sledovala všechny akce, které měly nebo mohly mít význam byt' vzdálené přípravy pro onu nevitavou autostrádu. Když se dověděla o zamýšleném zbourání domu čp. 111 v Cihelné ulici, bývalé porážky, předtím koncem XVII. století vojenské zbrojnice a potom až do roku 1843 káznice, žádala, aby tento dům, byt' nedopatřením, nebyl zapsán mezi chráněné objekty, nebyl bourán, dokud není známo, k jakému účelu se to má státí a dokud není věc náležitě projednána též památkově. Namítali jsme, že z důvodů panoramatických i bytových je nežádoucí, aby bylo na něm kolikoli méněno, kromě nutného vyčištění a obnovení stavu, v němž je od poloviny XVII. století. Ovšem

je zapotřebí řešiti vhodně malostranské předmostí Mánesova mostu, kde je dnes obyčejná silniční rampa a silniční zábradlí, což je součástí úpravy celého Klárova.

Podstatnou součástí malostranského problému je ovšem také úprava Kampy. Mnoho zároků bylo učiněno v této věci, členové výboru klubu se zúčastnili četných místních shromáždění a v klubu byly vypracovány i projekty úprav (arch. Mannsbarth). Arch. Mannsbarth, člen domácí rady, projektoval obnovení zahrad původního malostranského charakteru a ovšem také bývalé Odkolkovy zahrady při řece v původní nižší úrovni. Ačkoli s projektem vyslovil souhlas státní památkový úřad i městský sadový úřad, bylo pokračováno v úpravě, započaté okupanty a nakonec vzor všem ujistěním nejen nebyla obnovena zeď, oddělující cestu od zahrad, ale úplně zbořen až na malou část i zbytek této zdi směrem jižním, nikoli jen její cihelná nástavba, jak bylo určováno, a tak zničen nadobro půvab intimity, typický malostranské procházkové cesty, vyhledávané tolika generacemi a tolika velkými osobnostmi našeho kulturního světa, zejména též našim prvním prezidentem. Nynější úprava je sadová, veškeru sice úhledná, otvírající nové pohledy s cesty na Malou Stranu a Hradčany, ale jde o nový útvar, cizí malostranskému prostředí.

Akce kluby v této věci nejsou tím ukončeny. Podánilo se v souladu se stanoviskem Svazu okrašlovacích spolků, Klubu přátel Malé Strany a za plného pochopení sadového úřadu alespoň odvrátiti od Kampy pro nynější dobu nebezpečí proměny bývalých zahrad v dětská hřiště či batoliště. Přispělo k tomu také zamítavé stanovisko zdravotního referátu hlavního města Prahy pro závady a nebezpečí těsného sousedství Čertovky, na které klub již dříve upozorňoval.

Nesouhlasili jsme s adaptacemi t. zv. Dobrovského domku pro účely bytové a atelierové a přispěli jsme k tomu, že domek je určen pro Dobrovského muzeum. Pomníček Dobrovského, původně v městských sadech u musea, bude postaven před domkem na východní straně.

V souvislosti s Kampou je nutno se zmíniti o sadové otázce všeobecně. Téměř současně byl podniknut z různých míst jakýsi generální útok na všechny významnější pražské sady. Improvizovaným zastavováním bylo a je dosud ohroženo úpatí Petřina a Seminářské zahrady, takže úplně zničena je větší část Riegrových sadů, západně a jižně od restaurace, a poškozena i do nedávna neporušená plocha na sever od ní. Chtivé ruce se vztahovaly také na Stromovku, Cibulku i Klamovku; pražské ostrovy kromě Slovanského jsou nepřístupny. Ohroženy jsou i Havlíčkovy sady, kde se podařilo, byť teprve po dvoletém úsilí — jak doufáme — zabezpečiti obnovení t. zv. Gröbovy vily, díla Barvitova, která byla více než letěckými pumami ze 14. února 1945 zpusťována a vykradená vteřelci. Projekt připravil stavební úřad 7 podle starého stavu. Na obnově se nyní pracuje.

Dětské batoliště mělo být umístěno buď na Kampě, nebo v zahradě Seminářské, v zahradě ministerstva financí (Angl. panen), po případě Nostické. Jakž takž přijatelné bylo nám z toho jen severovýchodní úpatí zahrady Seminářské a toto stanovisko bylo také schváleno. Přesto se vyskytly nové snahy o zahrání Kampy pro větší děti.

Nebezpečí vzniklo však pro úpatí Petřina k Újezdu projektem městského železobetonového výstavního pavilonu pod malostranskou sokolov-

nou, rozpočteného na 17 milionů Kčs, který měl být zárodek postupného zastavování dolní části sady dalšími výstavními objekty v rozsahu úpravně rozpočteném na 250 milionů Kčs. Tímto živým a proto rozplavým organismem byly těžce ohroženy nejkrásnější pražské sady v míře zcela nepředveditelné, znovu zakryt pěkný pohled na Hradčany a zmařeno vše, co bylo kdysi získáno zbořením újezdských kasáren. Klub Za starou Prahu ovšem k tomu zaujal zcela odmítavé stanovisko jak na přípravné schůzi akce »Vlastní silou« 12. prosince 1946 v Tyršově domě, tak i na svých výborových schůzích, v příslušných dopisech a v č. 10. svého časopisu. Protože těžko názoru byli i jiní veřejní činitelé, podařilo se poměrně snadno dosáhnouti upuštění od uvedeného záměru a obrátit pozornost k bývalé valdštejnské jízdárně, která sama má mnohem větší plochu než navrhovaný pavilon, a k sousednímu obecnímu dvoru na Klárově. Tím bylo lze dosáhnouti jednak vyklizení a úpravy nynějšího obecního dvora, který je ostudou Malé Strany, jednak vyklizení, obnovy a zabezpečení jízdárny, díla Zachariáše Campione de Bossi z roku 1643, která je skladištěm automobilových závodů a tím stále ohrožena požárem. Bohužel právě v té době prodoužila národní správa pronájem jízdárny řečeným závodčím, čímž bylo zamyšlené řešení velmi zkomplikováno, takže potřeba stavby nového pavilonu vstoupila znovu do popředí, tentokrát ovšem na ploše obecního dvora. Nastal nový zápas o provisorní charakter stavby, o její rozměry i architektonickou formu, ale také o starou zeď kolem dvora s oběma branami, která je rovněž dílem Bossiho. Výsledek první soutěže ohrozil tuto zeď zcela bezohledně, když porota se přiklonila k projektům, které navrhovaly její zbourání a hranolové novostavby, nedbající předběžného vyjádření památkových znalců, pánů vlád. rady Merhouta, dr. Poche a dr. Šebka, kteří uznávali projekt arch. Hypšmana za nevhodnější s památkového hlediska. Protestovali jsme u pana primátora i článkem v klubovním Věstníku. Dopisem primátora hlavního města Prahy bylo nám nedávno oznámena, že v druhé soutěži bylo rozhodnuto ve prospěch projektu, který zeď zachová, totiž arch. Šlégl. Projektant, který v první soutěži navrhoval budovu křížovou, posunuje nyní novostavbu k jižní straně dvora. Vzhledem k první soutěži je to úspěch, byť ne úplný; lze očekávati, že zeď bude zachráněna. Presidium fideiitství pro regulaci a výstavbu města nám oznámilo 15. srpna 1947, že jsme velmi vstříbně upozornili na důležitost a nutnou opatrnost řešení výstavby výstavního pavilonu. Podotklo dále, že výsledek druhé soutěže se velmi značně přibližuje stanovisku klubu. Další lze projednati při stavebním řízení povolacím. Děkuje nám za zájem s tím, že uvedená upozornění klubu budou při dalším řízení řádně uvážena. Několikeré naše záorky měly tedy dosažitelný úspěch alespoň v posledním stadiu rozhodování.

Veliké úsilí bylo zapotřebí k dosažení revokace usnesení rady ČNV z 18. IV. 1947 o stavbě budovy dětských jeslí v severovýchodním koutě Seminářské zahrady, přímo za kostelem P. Marie Vítězné. Klub Za starou Prahu v dohodě s Českým blokem výtvarníků, Spolkem výtvarných umělců Mánes, Jednotou výtvarných umělců, Historickým spolkem v Praze, Klubem přátel Malé Strany, Archeologickou komisí České akademie, Památkovým sborem hlav. města Prahy a Společností přátel starožitností a také jménem těchto osmi významných kulturních institucí před.

ložil ústřednímu národnímu výboru podrobné odůvodněný protest proti uvedenému usnesení. Naše stanovisko zejména podpořil Spolek výtvarných umělců Mánes, který se zaň postavil bezvýhradně a celou svou vahou plně uznáváje správnost uvedených argumentů a konservátorů pro Malou Stranu, pan vládní rada Merhout svým článkem »O Seminářskou zahradou«, uveřejněným v denním tisku. Také v našem časopisu byly uveřejněny námítky proti zamýšlené stavbě. Šlo především o vyvrazení historických omýlů a smýslenek o původu kostela P. Marie Vítězné, jako by byl pobělohorským pomníkem k naší národní potupě, ačkoli je původu bratrského, předbělohorského a později zasvěcen P. Marii Vítězné, (od Lepanta 1571, nikoli bělohorské); dále bylo nutno kriticky rozebrati argumenty z oboru bakteriologie a odmítnouti prázdná hesla pro tento případ zcela bez smyslu a obsahu, jako: »Pro dítě není nicméně škoda« a j.

Úspěch akce se dostavil a nedávno nám oznámilo presidium komise pro regulaci a výstavbu města, že první usnesení rady ÚNV bylo odvoláno a novým usnesením rozhodnuto vystavěti ještě na staveništi druhém, posledním v nedokončeném bloku nových domů v Šámalově ulici vedle domu čp. 395, jak jsme navrhli ve svém protestu. Řešené presidium podotklo, že stanovisko klubu Za starou Prahu značně přispělo k tomuto řešení. Příštího týdne bude vyložen příslušný regulační plán, který věc takto upravuje a zabezpečuje nezastavěné úpatí Petřina k Újezdu.

Nejtrapnější je však případ Riegrových sadů. Začalo to stavbou tělocvičny Sokola, která se pak, ač nedokončená, stala nejvýznamnějším objektem německého záboru, který se ihned rozšířil i na sousední sadové plochy. Tak významná bašta okupantů, obohacená zákopy a nádržemi, vyzbrojená protiletectky stejně jako sousední školy, nemohla ovšem uniknouti bombám ze 14. února 1945, při čemž byly zasaženy další části sady. Pak přišel květen 1945, od něhož jsme očekávali navrácení zabraných ploch obyvatelstvu. Bohužel se tak nestalo, ačkoli se věci ujal s veškerou opravdovostí Svaz okrašlovacích spolků, k němuž se náš klub plně připojil. Naopak další úseky zabralo rozšíření letního cvičiště a závodní dráha, a to právě nejlepší pražské vyhlídkové místo na této straně města, kde se nyní nasypanými zeminami valy pro tribuny, takže restaurace, dříve obklopená urostlým krásným sadem s květinovým kobercem v popředí, stojí nyní uprostřed pouště, na níž vegetují kočovní zábavní podniky.

Upozorňovali jsme, že cvičiště v přírodě není v žádném stadiu konečným útvarem, nýbrž je živoucím organismem, který se stále rozpíná na úkor sousedství, a proto se naprosto nehodí do kultivovaného sadu uprostřed města, nezbytného pro rekreaci obyvatelstva nejhustěji zalidněných pražských oblastí. Avšak teprve když již nebylo co zabírat v této části a když se objevili zájemci také o starý sad okolo Sarančiny, na sever a severozápad od restaurace, poznala obvodní rada vinnohradská, že první pochybení přináší zlé následky a protestovala u ONV proti povolení letního kina a divadla. Také sadový odbor a hospodářský úřad podaly své námítky. To však bylo již pozdě a letošní festival zaujal téměř celé sady. A tak máme při vstupu do nich dosud dojemná, dnes ironicky znějící nabádání k šetrné porostu a práce zahradníků, abychom o kouskch dále viděli nejhorší spoušť ve velkém, nejen pokutami nestihanou, ale podporovanou.

Stromovky začaly již zabíratí zábavní podniky, na Cibulku reflektuje paedagogický ústav pro t. zv. broučkovnu. Aby se působilo na veřejnost, nuluvi se nikoli o veřejném sadu, ale o zahrádě pasovského biskupa, jako by šlo o nějaký nynější konfiskát. Klub Za starou Prahu ovšem neopominul učiniti vhodné kroky k ochraně i těchto sadů a obrátil se na ÚNV také s podnětem, aby všechny pražské ostrovy byly odevzdány sadovému úřadu a zveřejněny při zachování a obnově objektů památkově významných, na př. na ostrově Štřeleckém i emplových budov na Štvanici. Výsledek nelze ovšem očekávati brzy, protože jsou různé překážky, zejména právního rázu. Štřelecký ostrov patřil původně Maltézským rytířům; první privilegium ostrořtefclů je od Ferdinanda I. Zmizel-li privilegovaný uživatel, patřil ostrov podle našeho názoru obci. Šlo o vlastnictví emfiteutické. Zato máme však již od r. 1946 usnesení rady ÚNV, aby na Štvanici byl upraven útokle pro drobné děti s příslušnými stavbami a stavičkami, čímž je ostrov znovu ohrožen.

Zřícení části opěrné zdi Klnského zahrady k ulici Holečkové dalo podnět k obnovení snah těch, kterým je každý rok vzrostlého, dosud neporušeného sadu solí v očích, aby celá zeď byla zbořena, ulice rozšířena, sad odkopán a zpřístupněn volně se všech stran. Přitom by ovšem byly vymýtny nebo by vyhynuly mnohé cenné stromy a sad, který má dosud uzavřený zahradní charakter, byl by vydán na pospas nemilosrdné invasi ulice, aniž tam lze učiniti alespoň taková ochranná opatření jako v sadech uvnitř města. O věc bylo jednáno také v souvislosti s komunikačními úpravami pro XI. všesokolský slet. Vyšlechli jsme o tom referát pana ústř. rady ing. Lercha, který se ochotně dostavil do schůze domácí rady klubu a vyložil připravené komunikační projekty sletové v rozpočteném nákladu 50 miliónů Kčs na rok 1947 a 1948. Nedotýkaly se památkových zájmů ani na smíchovské ani na břevnovské straně, kde nám šlo jen o zachování kapličky v býv. ohradě Kolářově za hostincem U zelené brány. Rozšíření Holečkovy ulice v dolním úseku je komunikačně nepotřebné, protože je ulice více sevrvena výše u býv. kláštera Cocur sacré natrvalo. Pokud jsme zpraveni, bude zřícená zeď obnovena jak byla ve výši 150—180 cm, čímž je alespoň nyní odvráceno nebezpečí.

Bylo také jednáno o dokončení sadové úpravy Klamovky jak v domácí radě, tak i na místě; žádoucí je úprava prostranství u kostelíka, spojení sady s Demartinkou a regulace s protější straní u silnice k Výšince i připojení tenišť. V sadu zachráněno 12 stromů z 34 určených k vyakácení a dosaženo zachování památníku koně s přiměřenou úpravou kolem něho.

Ve věci definitivní úpravy straně pod baštou č. XIX v Praze III a IV pod Kramářovou vilou a zveřejnění býv. Kramářovy zahrady dosaženo ujednání presidia pro regulaci a výstavbu města, že naléhavé sadové úpravy bez větších zeminých prací může sadový úřad učdati hned. Konečná úprava celé Letné až k Chotkově silnici závisí na řešení parlamentu.

Z uvedené je patrné, jak významnou složkou klubovních prací v období od minulé valné hromady byly akce k zachráně pražských sadů. Je paradoxní, že školy hrozily mnohem více s míst veřejných, kterým příslušá sady chrániti a budovati, než. od jejich uživatelů. Bilance je velmi neutěšená. Nejen nebylo učiněno nic k vytvoření souvislého zeleného pásu kolem vnitřní Prahy,

v čemž byl spatřován ještě za existence státní regulační komise životní zájem Velké Prahy, nejen nebyl zřízen žádný nový sad na území města, ale největšího úsilí s úspěchem jen částečným bylo započítáno, aby byly veřejné sady zachovány v rozsahu a stavu, v kterém jsme je převzali od minulých generací. Není to vinou sadového úřadu; u něho jsme našli vždy plné pochopení pro tyto snahy. Zvláště však musíme ocenit vzhledem spolupráci Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny s naším klubem.

Avšak ani některé, veřejnosti uzavřené, bývalé šlechtické zahrady, tyto vzácné ukázky zahradní kompozice XVII. a XVIII. století, nebyly ušetřeny pustošením a profanováním. Příkladem je krásná Vrtbovská zahrada v Praze III, Karmelitcká 25. Hlučnými, do pozdních hodin nočních trvajícím zahradními slavnostmi za účasti mnoha set osob trpěla nejen vegetace, ale i Braunova skulpturní výzdoba schodišť a teras, jakož i cenný starý mobiliár a ostatní zařízení klubových místností. Zejména vypalování ohnoštrojů na podnožích váz i soch způsobilo povrchové ožehnutí a kalcinování pískovce a t. zv. ohňový vodopád ničil cennou vegetaci a ohrožoval zahradní stavby; nebylo šetřeno nástěnných maleb v Sále terénní, malovaného renesančního tářlování v sousedním salóňku vlevo atd. Četné stížnosti na tyto a na jiné s tím souvisící záležitosti, které si výbor klubu Za starou Prahu odevřel při několika šetřeních, přiměly náš klub k písemným zákrokům u Zahradního ústavu, referátu národní správy majetku, státního památkového úřadu a dotčených ministerstev. Věci se ujal velmi rozhodně také Klub přátel Malé Strany. Referát národní správy majetku magistrátu hl. města Prahy rozepsal pak na 12. září 1946 místní šetření k posouzení žádosti o pronájem zahrady, k němuž byl pozván též náš klub a byl zastoupen jednatel. O žádosti bylo rozhodnuto negativně a dosavadní uživatel obdržel výpověď z přízemních místností, což potvrzeno zemským národním výborem. Tím byl skončen tento trapný případ, který vyvolával na Malé Straně mnohý rozruch, a doufáme, že Vrtbovská zahrada bude napříště hostit jen takové návštěvníky, kteří dovedou se neobecky a v pokorném obdivu vnímat kouzlo uměleckého zážitku v prostředí kultivované intimity minulých dob. Velké zahradní slavnosti, t. zv. garden parties, které se rozmohly v Praze zejména roku 1946, sledujícíce nejroznější cíle, ale vždy vypočítané na největší výnos, nesvědčí žádné malostranské zahradě, ani Valdštynské, nejméně však zahradě Vrtbovské.

Pochybne exploitování celonárodního patrimonium místními činiteli uchytilo se však brzy po osvození velmi pohotově také na venkově. Různé zprávy o tom a hlavně požár hradu Kostí roku 1946 obrátili rázem pozornost nejen těch, kterým záleželo na zabránění, aby národ nebyl stále jen a jen ochuzován o kulturní poklady, ale i mnohem širší kritické veřejnosti k tomu, co se zahnížilo na nejnejcennějším po pražském hradu národním sanktuáři, totiž na hradě Karlštejně.

Podnikavý místní okrašlovací spolek budňanský, snad se tehdy domnívaje, že dispošice hradem přísluší v nových poměrech místním činitelům, připadl na myšlenku, ostatně nikoli původní, pořádat divadelní představení na historické náměty přímo v hradě. Příslušná ministerstva ani Karlštejnský výbor nedaly k tomu souhlas a učinil-li tak ZNV, předpokládala, že jde o ryze kulturní podnik na umělecké úrovni a jisté stanovil i podmínky. Avšak místo dovolených nejvýše 1000 diváků bylo v nádvořích namáčeno více než

2000 osob, které ucpávaly všechny uličky i jediný východ z hradu, takže by při panice či požáru nebylo pomýšlení na záchranné nebo hasičské práce. Všude kouřící obecenstvo, které ohsadilo i purkrabský dům, kam nebyl dříve právo pro požární nebezpečí dovolen přístup ani nekouřícím jednotlivcům ani za doprovodu, protože horní patro je hrázděné, do krovu otevřené. Hradní obrazárny v byv. kanovníckém domě bylo užíváno pro skladiště osvětlovacích potřeb s množstvím dřevitých vlny; prak a j. suadno zápalné hofviny ohrožovaly tak i vnitřní zařízení a inventář hradní. V prvním patře hlavní budovy pod Mariánskou kaplí měli účinkující šatnu. Ovšem i zde se kouřilo. Ze nebylo možno udržeti nejnmutnější pořádek, je patrné z toho, že diváci obzabovali i stromy a zlomili největší větev staré lípy na nádvoří, ačkoli se pro předatelstvo zavázalo k její ochraně. Ználo to Vrchládecko Nocí na Karlštejně a výnos těchto podniků, které nabývaly stále více rázu vydělečného, rychle se zvěšoval a dosahoval statisíců. Mnohým návštěvníkům se stal tak Karlštejn obvyklým cílem pravidelného nedělního obveselení a hrad byl snižen na pouhou kulturu, dekoraci výnosného zábavního podniku, pořízen tomuto účelu a vydán nebezpečí, že budou vymahány adaptace a přestavby v zájmu toho podniku.

Po tak neslychané profanaci tohoto posvátného místa mohla následovati již jen požární katastrofa. Aby se to nestalo, zahájil klub Za starou Prahu, povzbuzen mnohými stížnostmi, akci na ochranu hradu, k níž se plně připojilo 13 významných korporací, institucí a společností: Archeologická komise při České akademii, Blok architektonických pokrokových spolků, Český blok výtvarníků, Historický spolek, Jednota českých umělců grafiků »Hollar«, Jednota výtvarných umělců, Klub přátel Malé Strany, Kruh pro pěstování dějin umění, Kulturní svaz, Památkový sbor hlavního města Prahy, Společnost přátel starožitností, Spolek výtvarných umělců »Mánes«, Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny. Klub Za starou Prahu také předložil také jejich jménem společnou stížnost k ministrům školství a osvěty, techniky, financí a vnitra, dále k zemskému národnímu výboru a ke Karlštejnskému výboru, v které protestoval proti onomu skutečnému svatokupectví a domáhal se nápravy. Podle odpovědi ministerstva techniky, které sdělilo, že nikdy nedalo souhlas k hrám a že se zasadí, aby se to neopakovalo, a Karlštejnského výboru, který nás zákrok uvítal a oznámil, že pokud na něm záleží, nebudou takové podniky dále povoleny, jakož i podle stanoviska ministerstva školství a osvěty doufáme, že bylo dosaženo úspěchu alespoň pro nynější dobu. Je však nutno mít věc v paměti i nadále.

Domácí rada klubu též čhá, aby její zákroky se nemezovaly na pouhou negaci toho, co na škodu národního kulturního pokladu podnikají jiní, nýbrž tam, kde jde o prořezávaný zájem veřejný, snaží se sama přispěti k řešení přijatelnějším svými konkrétními a konstruktivními návrhy. Uvedl jsem již velkorysou akci malostranskou, příspěvek klubu při hledání vhodných míst pro dětská hřiště i jesle a pro výstavní pavilon, projekty, které klub sám opatřil k řešení úpravy Kamy a konečně i návrhy opatření, kterými lze od pomoci skutečným či domnělým dopravním závadám na Malé Straně i jinde, aniž je třeba poběžné komunikace na levém břehu nebo dalších ničivých zásahů do starých ulic.

Stejně významná je nynější akce klubu ve věci úpravy Bělohorské třídy v okolí břevnovského kláštera. Vyzádali jsme si plány zamýšlené regu-

lace a podle výsledku jednání v domácí radě vypracoval pan architekt Hyspman na její přání pozměňovací návrh, kterým se zachovává jak území klášterní s ohradní zdí a výjezdem k silnici, tak dům čp. 201, zvaný »U kaštanu, bývalý zájezdni hostinec, významný také tím, že tam vzniklo před 70 lety naše socialistické hnutí. Je to jednoduchá, pozdně barokní budova, stojící napříč k silnici, jak to vyžadovalo vjiždění povozů. Úřední návrh počítal s rozšířením vozovky pouze k severu, na úkor klášterního území i domu »U kaštanu, který bourá úplně, aby před ním vstúpila do Bělohorské třídy nová údolní silnice. Ukázali jsme, že je možné řešení ohleduplnější k uvedeným objektům, které — byť nešlo o významná díla umělecká — mají památkový význam zejména v předměstské čtvrti, poměrně neohátené na cenné odkazy minulosti. I zde jde o zachování pokud možno celé původní stavební dispozice, organicky sloučené aglomerace, vrcholící břevnovským chrámem a klášteřem.

K podpoře návrhu klubu uvádíme však též důvody hospodářské a sociální. Školní budova, nevychovující stavebně ani svou polohou k dnešní silnici, je beztaková určena k zbourání. Rozšířením vozovky k jihu by se to jen urychlovalo. Bylo by ovšem třeba vyvlastnit několik zastaralých obytných domků na východ od školy, což je administrativně mnohem schůdnější než vykoupení nebo vyvlastnění pozemků klášterních. Vystavením nových objektů na místě oněch domků bylo by získáno mnoho nových bytů. Stavební náklad na vysokou a velmi dlouhou opěrnou zeď s vysokým násypem silničním i s cenou klášterního pozemku byl by pravděpodobně větší než cena oněch domků a jejich oddělením. Údolní silnice by vstúpila do Bělohorské třídy až za domem »U kaštanu«, směrem od Prahy a hlavní doprava by byla svedena do nové údolní silnice již tam. Celý úsek Bělohorské třídy od této odbočky až k Pohřbírní sloužil by jen místní dopravě, což je ostatně nevyhnutelné, nechceme-li bourati Hradčany a Malou Stranu. Ukazuje to však, že veliké rozšíření toho úseku, z velké části již hotové, bylo zbytečné. Ostatně zúžení Bělohorské třídy u polozičené chatrce čp. 230 a také před skupinou starých domků čp. 203 až 207 je mnohem závažnější než před domem »U kaštanu, kde je ulice přímá a přehledná. Článek připravený pro náš Věstník s reprodukcí plánu dává bližší vysvětlení. Památkový sbor hl. města Prahy vyslovil souhlas s navrhovanou změnou plánu. Podali jsme odůvodněný rozklad k ÚNV proti zamýšlené úpravě a bourání domu »U kaštanu. Upozornění kláštera dosáhli jsme toho, že oprava poboženého vjezdu u silnice, zprvu vadná, byla zlepšena. U stavebního úřadu 2 jsme také zakročili ve věci zachování dvou empirových domků v aleji u býv. cihelny, k čemuž se připojil též státní památkový úřad.

Z akcí velkého dosahu sluší uvést zákrok u ÚNV a u jiných příslušných veřejných úřadů, sledující konečně odstranění závad v pohledech na Malou Stranu a Hradčany a oprávně se o včasný článek pana ústř. rady Hlubinky, uveřejněný v č. 8. roč. XXII našeho Věstníku: »Naléhavé opravy v hradčanském panoramatu.« Jde o splnění starých, do nekonečna odkládaných slibů a závazků jako na př. odbouráním dvou pater t. zv. Hubčkových domů, patřících ministerstvu financí v Letenské ulici do výše novostavby ministerstva financí, slíbené před 17 lety, zboření t. zv. Rožánkova domu v ohybu Chotkovy silnice, o něž se marně usiluje téměř půl století, zboření t. zv. Schöňových domů u Mánesova mostu, snížení býv.

Hergetova, nyní obecního domu v Cihelné ulici čp. 548/III a četné další kazy. Na Hradčanech jde o holou štitovou zeď Mockrovky pseudogotické novostavby kanovnických domů vedle nového kapitulního probostství z roku 1880, která trčí do Jeleního příkopu, jako by volala po pokračování radového zastavění celé severní strany. Metropolitní kapitula uznala plně naše důvody, totiž rušení pohledu na nejstarší a nejmalebnější viditelné části Hradu od letohradky královny Anny, a kancelář prezidenta republiky je účinně podpořila. Doufejme, že nynější překážka nápravy, totiž opatření úřadů, bude brzy překonána. Komise pro regulaci a úpravu města uznala důležitost i naléhavost tohoto úkolu a způsobila, že stavební referát rozepsal o tom místní setření, které se konalo 14. října t. r. a mělo význam informativní.

Územně sice omezenější, avšak co do významu nad jiné závažný úkol je, jak obnovit pobořenou a zčásti zcela zničenou Staroměstskou radnici a jak naloziti s troskami. Uplatňovali jsme od května 1945 požadavek, aby ruina k Staroměstskému náměstí nebyla zbořena předčasně, dokud není po ruce definitivní projekt pro novostavbu a dokud není rozhodnuto o jeho provedení. Správnost tohoto stanoviska potvrdil negativní výsledek loňské ideové soutěže, které se zúčastnilo bez mála 100 projektantů. Rozbor této soutěže lze nalézt v č. 10 roč. XXII, našeho Věstníku v článku ing. Prischinga. Pokládáme totiž nejnutenější proti zřícení zabezpečení zbytek Nobile-Sprenger-Bergmannova novogotického, byť od začátku odmítaného útvaru z poloviny minulého století, přece jen za vhodnější kulisu celonárodních slavností, připravovaných pro příští rok, než ohradu pustého staveniště s obnaženými zady domů Malého rynku. Ačkoli bylo již usneseno okamžitě zboření torsa, přece jen zvítězil náš názor, sdílený také Uměleckou besedou. Definitivní výstavba radnice, podřízená prostoru i architektuře náměstí, ukládá ovšem našemu klubu pro budoucnost mnohé úkoly a zejména stálou bdělost.

S tím úže souvisí obnova pobořeného arkýřové kaple, o níž ovšem není sporu, jakož i zabezpečení a oprava radniční věže; avšak její nové ukončení vyvolá ještě mnohé památkářské úvahy. Pokud jde o znovuzřízení velmi poškozených tří starých radničních domů na západ od věže a hlavně o jejich nástavbu, pozastavila se domácí rada nad mnohými nástřešními novotvory k oběma průčelím, i nad jejich účelem. Jde totiž o využití střechních prostor pro výstavy a skladiště, tedy o úpravy výnosové, které se jiným stavebníkům nepovolují ani u všedních užitkových staveb. Jde o špatný příklad prejudiciálního významu. Nové výkře, zejména veliký nástřešník na středním domě k nádvoří, pokládá domácí rada architektonicky i památkově za nepřijatelné a vznesla proto požadavek k ÚNV, aby alespoň onen veliký nástřešník s velikým atelierovým oknem byl odstraněn ještě před dokončením úprav, protože nejde o průčelí podřadné nebo skryté, nýbrž o fasádu, obrácenou k budoucímu reprezentativnímu nádvoří. Příčinu vad spatřuje domácí rada v tom, že po odchodu prof. Janáka nebylo kvalifikovaného architekta projektanta, což ve dvou podáních výslovně vytýkala a žádala nápravu. Náhradní organismus s dohlédací funkcí fakultativní k tomu nestál a práce tam konané značně přesahují rámec nutných okamžitých oprav, k nimž dal příkaz pan primátor. Jednání není skončeno.

Také oprava poboženého domu čp. 934 na rohu Staroměstského nám. a ulice 5. května, náležející

jičí městské živelní pojišťovně — označovaná jako požitární — je zcela neuspokojivá. Dům byl sice snazší o jedno patro, avšak jelikož není vhodných přechodných útvarů, jsou nyní odhaleny sousední štítové zdi v celé výši podkrovní. Kromě toho zdůrazněním horizontály a potlačení vertikálního členění více než tomu bylo dříve u Kříženeckého, byl vnesen do náměstí prvek ještě cizorodější. Ačkoli při informativní komisii r. 1945 byly vloženy Hypšmanovy návrhy a mohlo se počítat s provedením opravy podle nich, nebyli pak již — jak nám oznámno — památkáři pozváni ani k stavební komisii. Vidíme-li dnes úpravu téměř ukončenou, která, ať t. zv. provisorní, přetrvává podle všech dosavadních, s provisorii uctěných zkušeností, několik generací — jde totiž vždy jen o název, který má umožnit dosažení úlev a zjednodušení řízení — nemůžeme upříti, tehdejšímu projektantu sousedních budov pojišťovny, arch. Polivkovi, určitou míru satisfakce, protože se přece jen snažil o včlenění dělených novostaveb do architektury ostatních stran náměstí. Učinili jsme zákrok jak u pojišťovny, tak u DNV, žádající nejnutnější nápravu ještě před ukončením prací.

Pokud jde o akci pomníkovou, přiklonili jsme se k názoru, že pro městský pomník prvního prezidenta není vhodnějšího místa než úpatí Petřínských sadů v ose Vítezných třídy, ačkoli i toto místo má vady, jako přílišná délka osové vsury na pomník, která by mohla způsobit předemsování sochy pro pohled z blízka, zejména nebyla-li by naplní nějaké architektury, dále nemožnost většího rozvinutí a hlavně nedostatek klidného, dostatečně velkého prostranství k nerušenému pozorování pomníku s nejlepšího odstupe. Pomník by však byl kromě svého poslání také nejlepší zábranou stále živých snah po zastavování Petřínských sadů a Seminářské zahrady, nejdříve na úpatí. Sotva totiž byla tam zažehnána stavba výstavního pavilonu, již se objevili noví zájemci, kteří si usmyslili, že jejich administrativní šestipatrová škátule musí státí právě jen tam, že bude nejlepší okrasou takřka nejvýznačnějšího a také nejchoulostivějšího místa v Praze a pomník že by mohl být nějak přílepen k té utilitární průmyslové stavbě a tudíž jí podřízen. Patrné reminiscence na model pomníku Bedřicha Smetany jako hlídače přífjezdné rampy k Národnímu divadlu. Jsme ovšem proti zboření domu čp. 412 na Újezdě před lanovkou ať již pro tyž či jiný účel; dříve se o něj ucházel Sokol. Doufáme, že regulační plán, připravený k vyložení, učiní všemu tomu přířez.

Jednomyslný je názor na umístění Jiráskova pomníku v parčíku novoměstského předmostí Jiráskova mostu před domem, v němž dlouho bydlel a v němž i zemřel.

Otázka umístění všech ostatních pomníků není zdaleka v takovém stadiu, aby bylo lze zaujmouti k návrhům určité stanovisko. Názory jsou příliš četné a rozdílné. Někteří členové našeho klubu zúčastnili se ideové pomníkové soutěže z konce minulého roku, ovšem individuálně a osobně, nikoli za klub. Jde o jejich soukromou věc.

Také obnova Emauz je důležitým úkolem širšího než jen místního významu. Jde o jednu z nejvýznačnějších a až do 14. února 1945 z nejlépe v jádře zachovaných klášterních gotických staveb z doby Karlovy; nejen chrám, jeho dispozice, zdi, sloupy, arkády i klenby, to vše bylo až do uvedeného dne v jádře poměrně méně poškozeno pozdějšími stavebními zásahy, než všechny ostatní pražské gotické chrámy, ale hlavně kři-

žová chodba kolem kvadratury s jedinečnými v celé střední Evropě, takřka neporušenými nástěnnými malbami, s kapitulní síní a královskou kaplí, byla klenotem celého emauzského stavebního komplexu a celé Prahy. Byl to však také v Praze původně jediný klášter slovenské liturgie Karlova založen. To vše nás zavazuje, abychom se postarali o náležitou obnovu. Avšak původní stav ze XIV. stol., kdy chrám neměl průčelních věží, nemůžeme rekonstruovali z mnoha příčin, i z důvodu stability celé stavby. Nelze ani uvažovati o obnově barokního stavu z konce XVII. stol., kdy byly přistavěny věže. Nechceme však, aby bylo obnovenou novogotické průčelí beuronských benediktinů z r. 1886, jak jsme je znali až do 14. února 1945. Výtvarná činnost těchto německých mnichů byla vždy cizí a nevídaná u nás právě tak jako v Monte Cassinu. Nezbyvá tedy, než nová kompozice a je samozřejmě, že se domácí rada dotázala svého člena a tvůrce nejlepšího novodobého urbanistického díla v Praze, totiž Podskali pod Emauzy, p. arch. Hypšmana, jsouc přesvědčena, že jen on může své dílo správně dokončit v nejdůležitějším a nejchoulostivějším místě panoramatu, totiž v jeho ose a vrcholu. Ideové řešení, které navrhl, vyhovuje podle mínění domácí rady lépe než vertikálně příliš rozčleněná, málo hmotná kulisa beuronské přestavby, kterou bylo lze snad respektovati jako památkově svému okolí nadřazený útvar, pokud existoval, což však neplatí pro novou rekonstrukci.

Máme-li, tedy dnes možnost volby, vyžaduje nynější popředí emauzského panoramatu mohutnější a ucelenější vyvrcholení v ose. Své návrhy vložil projektant ve schůzi domácí rady dne 20. ledna 1947 také sedmi přítomným členům výboru Společnosti pro obnovu Emauz, slibiv jim kopie. Bylo mu písemně vyjádřeno poděkování domácí rady. Pamatoval ovšem také na úpravu úhledy a původu. Na sever od chrámu a na jeho vhodné zastavění, aby bylo čeleno existujícím projektům mrakodrapových nemocničních staveb. Pro nedostatek prostředků není však naděje na brzké realizování definitivních řešení a nutno se zatím spokojiti nejnútnejšími zabezpečovacími pracemi. Na prospěch věci, památkového zájmu i vzájemného styku je členství našeho předsedy p. dr. Poche ve výboru Společnosti.

Blíží se jubilejní rok 1948 a XI. věcoskoleký slet dal podnět k rozhovorům v domácí radě o možnostech vhodného zkrášlení Prahy a odstranění mnohých vad. Obrátili jsme se na stavební referát hlav. města Prahy s doporučením, aby vykonal, jako tomu bývalo před významnými návštěvami, pochozí komise pokud možno dům od domu, zejména ve vnitřním městě, zjistí závady, jako rozbitá okna a výklade, jiné škody, které lze bez obtíží napravit, zvláště opatření, nutná v zájmu čistoty. Bylo by stanoviti závazné lhůty k odstranění vad.

Jiný zákrok učinila domácí rada u reklamního oddělení propagačního referátu hlav. města Prahy ve věci nevhodných, zejména neovných reklam v památkových čtvrtích a na památkově či umělecky cenných objektech. Dostalo se nám ujištění, že povolování reklam v takových místech se děje vždy za účasti památkových znalců. Jsou-li kde závady, jde o svémocná opatření bez povolení nebo o nedbaní podmínek povolení. V takových případech je v proudu příslušné řízení. Skutečně bylo již dosaženo nápravy v několika nám známých případech.

A. J.

(Dokončení příště.)

Různé zprávy

Protest klubu Za starou Prahu proti předčasnému zboření radniční ruiny na Staroměstském náměstí.

Na zboření zbytku Nobile—Sprenger—Bergmannovy stavby, s otlučenými Maxovými skulpturami, usnesla se rada ústředního národního výboru hlav. města Prahy dne 11. prosince 1947.

Proti tomuto usnesení podalo předsednictvo klubu Za starou Prahu ve stanovené lhůtě do 29. prosince 1947 tyto námítky k zemskému národnímu výboru:

«Klub Za starou Prahu předložil již r. 1946 ústřednímu národnímu výboru hlav. města Prahy rozklad proti ukvapenému bourání zbytků po-ništené radniční budovy na Staroměstském náměstí, dokud není definitivně vyřešena nejen výstavba nové radnice jako součást úpravy celého náměstí, tedy zvláštní úkol, podřízený celku a z něho odvozený, nýbrž dokud nebude skutečně započato se stavbou.

Nelze totiž ani podle výsledku minulé soutěže dnes ještě předvídati nejlepší a všestranně nejvhodnější pojetí tohoto obtížného problému a není proto ani přípustné jakkoli mu předurčovatí změnami nynějšího stavu a základních podmínek volného rozhodování budoucích projektantů.

Klub Za starou Prahu uplatňoval také názor, že ruina, nejnnutněji zabezpečená proti zřícení, bude vhodnějším pozadím pro slavnostní akty, připravované k jubilejnímu roku 1948, než ohromný, pustý výlom celé strany náměstí s nežádoucím pohledem na zadky domů Malého rynku. Jde o zvlášť působivý dokument národního útluku a nepřátelského pustošení před světovou veřejností. A ve cílně tak významné ruiny překotně nebourají, nýbrž je ponechávají jako výstražné mento, v prostředí ovšem bezvadně vyčištěném, dokud nebude možno klidně a rozvážně o věci rozhodovati a dokud také nebude možno přijaté řešení skutečně realizovati.

Klub Za starou Prahu setrvává na tomto svém stanovisku a jeho jménem vznášíme protest proti zamýšlenému bourání. Red.

Zpráva klubu Za staré Budějovice, odbor klubu Za starou Prahu, k valné hromadě

Ochranu památek obstarává místní konservátor; důležité věci procházejí památkovou a uměleckou komisí. Chybějí však poučení odborníci (město zatím nemá historika umění), kteří vesměs odešli do Prahy nebo i zaplatili daň svobodě svým životem. Je velká cesura mezi dobou předválečnou a dnešní a při dalším plánování se nedá tradice, protože není známa.

Budějovický odbor bude se opět obracet o ideovou podporu k domácí radě pražského klubu a k jeho odborníkům a prosí, aby mu byla přes nynější stagnaci zachována stará přízeň, za níž je vděčný.

Nejdůležitější dva body, které se dotýkají budějovického odboru, jsou: regulační plán, zasa-

hující i do staroměstského sektoru s kostelem, a záchrana masných krámků, což není možné bez vydatné subvence; majtkové poměry se tam však zlepšily konfiskací německých kotců.

Träger.

Zahrady na Kampě. Hitlerjugend za okupace rozbořila ohradní zdi zahrad na Kampě, zdi, které byly součástí Malé Strany, kterou nutno chrániti jako památný celek. Nyní byla poslední zeď proti Odkolkovým mítnům odklizená z rozhodnutí rady ONV bez naléhavého důvodu, na základě usnesení technické komise, bez regulačního plánu, který by to podmiňoval a bez schváleného návrhu nové úpravy. Podobně byla kdysi zničena Husova kolej čp. 16/I, jejíž románské zbytky jsou ve sklepích nejnovější budovy radniční. Není dosti na tom, kdy z naléhavých důvodů byla Malá Strana poškozována; tím méně je záhodno, aby v případech méně nutných nebo zbytečných bylo postupováno neuváženě a ukvapeně, není-li ani ještě známý návrh nové úpravy. Přeměnit malostranské zahrady ve veřejné sady zbořením zdi, bylo by totéž jako rozkopat Malou Stranu, která, jakožto památka z nejvýznamnějších je nejméně vhodná k vytvoření a regulačnímu přístřikování. To, co bylo učiněno, není proto pouhou malčkostí. Sadový úřad sice ubezpečoval při komisích, že zasypaní a zplanýrování (Odkolkovy zahrady), které rovněž provedli okupanti, bude zrušeno a obnovena tato ukázka měšťanské zahrady devatenáctého století; dosud však svůj slib nesplnil. Za to však se proměňují via facti zahrady v park. Žádáme, aby se upustilo od postupného — ale bezplánového — provádění úprav jmenovitě proti městi znalců památkového úřadu, památkového sboru a klubu Za starou Prahu. Hypšman.

Výstavní pavilon na Klárově. Obávali jsme se, že výstavní ráz takové budovy nebude vyhovovati památkovým ohledům, kterých zde musí býti dbáno bezpodmínečně. Jelikož také soutěžní podmínky zdůrazňovaly památkový ráz, bylo zdánlivě jen na projektantech, aby se tak stalo. Ale ve skutečnosti rozhodla porota bez ohledu na tuto stránku a dala přednost rázu obvyklé výstavní, až památkoví poradci státní i obecní doporučili návrh, který neporušuje ani panoramatické pohledy, ani dispoici Valdštyňskou, jejíž neodlétebnou součástí je i ochrzený dvůr, bývalá letní jízdárna. Pan primátor a ONV zajisté nechtěli poškodit tuto památku; pak ale měli její ochranu zajistiti povoláním památkových znalců do soutěžní poroty a nepřenechávati náhodnému soudu a vkusu věc z památkových důvodů velmi choulostivou. Výběr idejí pro užší soutěž dokazuje, že ani nyní nemá býti takového ohledu. Je tudíž obava, aby podobné návrhy neohrozily památkový ráz Malé Strany, který musí zůstatí netknutý. Žádáme proto, aby v hodině dvanácti byli povoláni znalcí památkoví a jejich mínění aby bylo plně respektováno. H.

Z literatury

Obnova památné Prahy, napsal Bohumil Hypšman pro knižní edici klubu Za starou Prahu »O staré Praze« jako první svazek. Knižka má

76 stran textu s 28 celostránkovými vyobrazeními a s předmluvou dr. Zdeňka Wirtha. Krámská cena je 50 Kčs, snížená cena pro členy klubu

30 Kčs, poštou 35 Kčs. Knížka je nejhodnějším úvodem celé sbírky, která v dalších svazcích přinese mnoho materiálu o tom, jak vznikala a se vyvíjela nejen hmotná forma, ale i živá náplň staré Prahy, zejména o životě kulturním, hospodářském i společenském, o jeho prostředí i účastnících. Tato sbírka nebude konkurovat jiným edicím o staré Praze. Autor knihy arch. Hypšman, osvědčený bojovník za starou Prahu od začátku století nejen slovem mluveným a psaným, ale i mnohým stavebně výtvarným činem zásadního významu, obrací se především k Staroměstskému trhu i radnici a jejich vzájemnému poměru; úkol pak rozvíjí na půdorys celého Starého Města, snaže se správně zvážit význam novodobé dopravy a její potřeby. Tím ovšem dospívá až k poběžnému líci Starého Města a jeho úpravě. Na Novém Městě zajímá autora i nás zejména problém obnovení Emauz, úprava okolí sv. Apolináře a sv. Longina. Obnovení stavebního stavu Malé Strany a dosažitelná náprava vědomých i nevědomých škod, napáchaných i na této poslední památkové rezervaci, je ovšem zvláště prohloubeným úsekem památkového úsilí Hypšmanova. Stejně též obdobné problémy hradečanské. Nakonec navrhuje Hypšman sedm základních ustanovení, jejichž uzákonění pokládá za nezbytné k ochraně a obnově staré Prahy. Knížka, napsanou nejen stručně a každému srozumitelně, ale i výstižně, s mnoha obrazovými doklady, doporučujeme všem jak každému členu klubu Za starou Prahu a odborným zájemcům, tak i nejširší pražské veřejnosti.

A. J.

Dům u mosteckých věží, napsal Cyril Merhout, vydáno nákladem Karla Zinka v Praze III. Knížka má 69 stran textu a 5 obrazových příloh, zčásti dosud veřejnosti neznámých; obsahuje péřlivě shromážděný archivní materiál o vzniku a osudech Saského domu na Malé Straně ve zcela původním, neobyčejně poutavém zpracování. Dům vznikl z původního Vláského dvora, který daroval Karel IV. r. 1348 sobě oddanému saskému vévodovi Rudolfovi I. Saští vévodové tehdy zastávali při dvoře úřad říšského maršálka. Rudolf III. smělil gotický dům r. 1407 s obcí Starého Města za dům Návozský u Sv. Martina, takže od té doby se Staroměstští pevně usadili na Malé Straně a Saský dům stal se jejich základnou v bojích s královskými o Malou Stranu r. 1419 a 1420. Ač poškozen, přečkal boje šťastněji než protější arcibiskupský dvůr a sousední maltézský konvent i kostel; neušel však zkáze při požáru Mostecké ul. r. 1503 a zůstal pustý po 90 let. Staroměstští pozbyli jej konfiskací již r. 1547, a to navždy. Jen část na východ od věže jím zůstala jako celnice, nyní čp. 56, kterou přestavěl r. 1591. Téměř současně zahájena přestavba malostranského domu snad podle návrhu Bossiho r. 1592, na níž vynaloženo 24.000 kop grošů; byla pokažena až r. 1828 zbořením sedmi krásných renesančních štítů, nástavbou třetího patra a stavbami ve dvoře. Utrpěl také pohled z Mostecké ulice k starší věži. Jíz při renesanční přestavbě byla zastavěna hrána, vedoucí na t. zv. plac, která oddělovala Saský dům od Juditiny věže. Tolik o stavebním vývoji, jehož výpis je protkáán, doplněn a dokonale oživen citáty z archivních dokladů, dnes ztracených, i z jiných pramenů o velkých "historických událostech i drobných lidských osudech, které se vžil k tomuto památkovému domu a které byly namnoze velmi pohnuté i v době nejnovější. O životě v šteinicové kavárně psal žertovně Jos. Kajetán

Tyl, sem položil Neruda svou povídku »Pan Ryšánek a pan šlégi« z r. 1876, sem zapadá vzpomínka na osmařtyřicátíka Petra Fastra, zde se odehrála tragédie Karla Švába. Z obrázků je zvláště poutavá Saveryho kresba asi z r. 1610, která ukazuje obě věže Saského domu, totiž věž Juditinu a branku, uzavírající Saskou uličku, o níž je zmínka již r. 1407 a která byla zbořena r. 1886, jakož i Sachettiho obraz z r. 1820, zachycující ještě neporušené renesanční průběh domu. Sotva který vánoční dárek mohl potěšit přítele Malé Strany a staré Prahy tak jako vydání této knihy, která nepotřebuje reklamy. K tomu stačí úplně jméno autorovo a naznačení obsahu.

A. J.

Čtyři díly Zmíslelé Prahy v edici Václava Poláčka. První díl o Starém a Novém Městě s Podskalím vyšel r. 1945. Napsal jej V. V. Stech, Zd. Wirth a V. Vojtíšek. O Starém Městě nás poučuje 12 stran textových a 32 obrazových, o Novém Městě 22 stran textových a 48 obrazových, o Podskalí 14 stran textových a 24 obrazových, úhrnem 147 jednotlivých obrazů. Seznam ztrát obsahuje na Starém Městě 18 objektů a skupin středověkých, 7 renesančních, 61 barokních, 3 empírové, na Novém Městě 7 středověkých, 17 renesančních, 70 barokních, 35 z XIX. st. Cena tohoto dílu je 90 Kčs. Druhý díl o Malé Straně a Hradečanech vyšel r. 1946. Napsal jej Cyril Merhout a Zd. Wirth. Malé Straně je věnováno 48 stran textových a 32 obrazových, Hradečanům 24 stran textových a 34 obrazových, úhrnem 70 jednotlivých obrazů. Výkaz ztrát obsahuje na Malé Straně 23 objektů a skupin středověkých, 43 renesančních, 5 barokních, 2 novodobé, na Hradečanech 3 středověké, 4 renesanční, 8 barokních, 3 empírové. Cena tohoto dílu je 140 Kčs, pro subskribenty 110 Kčs. *Třetí díl* o Židovském městě pražském vyšel r. 1947. Napsala jej Hana Volavková. Má 76 stran textových a 63 obrazových se 73 jednotlivými obrazy. Cena tohoto dílu je 140 Kčs, pro subskribenty díla 110 Kčs. *Čtvrtý díl* o Vyšehradu a zevních okresech Prahy vyšel r. 1947. Napsal jej Em. Poche a Zd. Wirth. Vyšehrad má 24 stran textových a 16 obrazových se 17 jednotlivými obrazy, zevní okresy (Praha VII—XIX) 36 stran textových a 64 obrazových s 83 jednotlivými obrazy. Na Vyšehradě je vykázáno ztracených staveb gotických 5, renesančních 5, barokních 10, v zevních okresech církevních staveb a plastik 11, hřbitovů 10, veřejných budov 9, soukromých staveb 5, letohrádků a vil 6 kromě mnoha mladších staveb. Cena tohoto svazku je 140 Kčs, pro subskribenty celého díla 110 Kčs. Ke každému dílu je připojen výčet literatury, seznam vyobrazení a obsah. Jen na Starém a Novém Městě, na Malé Straně a Hradečanech zbořeno tedy 309 objektů a celých skupin domů, v čemž není několik set domů židovského města ani množství objektů v Praze VII a VIII a v obcích, připojených utvořením Velké Prahy. To zní jako strašná ohláška naší kulturní minulosti zejména z období posledních 100 let. Abychom se však dopracovali objektivnějšího úsudku o tomto díle zkázy, musíme si především uvědomiti příčiny takového ničení a rozlišovati škody nezaviněné a nevyhnutelné od škod vědomých a zcela nebo zčásti zbytečných. Příčiny škod jsou velmi četné; zaviněné vznikly hlavně válečnickými akcemi, požáry založenými nebo neopatrností způsobenými, bouřemi a revolucemi, předstíráním důležitého veřejného zájmu hlavně z důvodů spekulacních, jednostrannosti i zauja-

tošti odborníků, neustálenosti zásad památkové ochrany i v době nejnovější a jejich poměru k ostatním složkám života, nevědomejšti širších vrstev, nepochopením nebo nesprávným pochopením veřejných potřeb a nedostatkem součinnosti veřejné administrativy s památkovými institucemi také pro nedostatky příslušných právních norem. Nezaviněně nebo zcela nezaviněně škody lze přičísti živelním pohromám jako povodněm, úderu blesku, zvětrávání a j. přírodním korozivním účinkům. Avšak i při nich jde většinou o nedostatky preventivní ochrany a řádného udržování. Staré pražské čtvrti byly právě tak jako všechna jiná stará města postižena nesčetnými požáry, které nabývaly katastrofálního rozsahu také způsobem krytiny a štítového zastřešení, kterého dnes s památkových i pohledových důvodů namnoze tolik želíme. Zvláštní nevýhodou starých staveb naší metropole je však poměrná podřadnost stavebního materiálu, totiž bělohorské opuky, která rychle zvětrává a se rozpadává, je-li vydána střídavému vlhku a suchu a která svou značnou hygroskopičností způsobuje vlhkost zdvíhání zvlhláním se země i pohlcováním ze vzduchu se všemi akcesorickými niklivými zjevy. Pískovcové skulptury, štukatérská díla i omítky velmi trpí zejména v novější době korozí a znečišťováním kouřovými plyny následkem nedokonalosti topenišť a nevhodnosti paliva, jsouce stále ohlodávány kyselinou sirovou. To jsou palivové problémy u všech památkové a umělecky cenných pražských staveb, s nimiž těžce zápolí dnešní památková péče. Neomluvitelné je však zboření středověkých a renesančních památek, uvedených zejména ve svazku prvním a druhém této edice a mnohých staveb barokních. Zboření románského kostela sv. Jana na Zábřadli, románských domů u Andělské koleje, v Kaprově ulici, v Týnské uličce, gotického domu u Štupartů, renesančního domu Melantrichova, u Sálků i mnohých jiných pocítujeme zvláště jako otevřenou ještě ránu, protože se to dělo za naší paměti takřka před našima očima, lehkomyslně, ba svévolně. Vyloučíme-li však četné stavby ryze utilitární, průmyslové a j. provozovní, které ztratily svou životnost, jako na př. novější pivovary, lázně, prozatímní divadla, kerý, budouv býv. nádraží Františka Josefa I., která musela ustoupiti nějaké novostavbě, bytí nikoli nezbytné takové, jako je Fantova, i na př. palác Šlikův, který byl skutečnou překážkou komunikační, nemaje zvláštního památkového nebo uměleckého významu, dopadne úhrnná bilance přece jen o něco příznivěji. Také mnohé činžovní domy z první poloviny XIX. stol., stavené vědomě jen pro užitek výnosový, lze odečísti, abychom nepřipiliš nezatížili ohromné pasivum minulé generace. S výměnou obytných objektů v období

100 let nutno totiž počítati jako s nezbytností vývoje bytové kultury. Nebylo ovšem úmyslem autorů ani účelem těchto knih podati přesnější klasifikaci jednotlivých objektů podle jejich památkového významu. Nemí to ani možné v omezeném rozsahu svazků. Veřejnost však musí býti vedena k poznání, že je ohromný rozdíl mezi ztrátou na př. Kaulichova domu na Karlově nám. a na př. domu Melantrichova. Nebylo by ale spravedlivě generálně obviňovati vlastníky domů ze ztrát, které utrpělo toto naše národní patriomium. Mnozí, spekulující na výnos, nesou za jisté spoluvinu na tomto ničení; větší však spocívá na veřejných činitelích, kteří mají z povinnosti pečovati o veřejné zájmy, k nimž musí býti přičtena i památková péče. Jak tito naložili s odkazem minulosti tam, kde měli volnou ruku, vidíme na nesčetných příkladech. Stačí vzpomenouti rozmetání krásné renesanční kašny, t. zv. Krocínovy, se Staroměstského nám. a roznesení jejich zbytků po celé Praze, a to v době, kdy se správa obce vrátila zase do českých rukou. Namnoze však jen majitelům památkového významných objektů vděčíme za to, co nám ještě bylo zachováno, ať již z pouhé jejich konservativnosti, nebo z úcty k dědictví, někdy i z hlubšího poznání, nebo třeba jen z finanční neschopnosti k novostavbě. Je pochopitelné, že v dobách politických převratů spatřovalo každé revoluční hnutí vždy symbol útlaku i v umělecké pozůstatosti poraženého systému a hledalo odvetu i na mrtvé hmotě. Tak tomu bylo i všude jinde a bude bohužel i v budoucnosti. U nás k tomu přistupuje ještě ta okolnost, že jde často o díla cizinců a že jsme byli vedeni k tomu, abychom pohlíželi na minulost jen jako na dobu temna a útlaku. V takových chvílích málo pomůže přesvědčování či poučování o něčem jiném, i když se nalezně k tomu odvaha. Nutno však všemožně čelití ničení záměrnému a plánovanému. V tomto směru vykonali autoři Zmlizelé Prahy dílo neocenitelné. Pečlivě připravili, rozebrali a veřejnosti předložili otřásající bilanci praktického provádění péče o krásy naší t. zv. zlaté matičky Prahy právě v době, kdy byla frázovitě nejvíce velebena. Je to memento, které pokládáme za učinějšti prostředek ochrany toho co ještě zbylo, než jakékoliv theoretické polemisování s hlasateli odporu proti t. zv. sentimentálnímu historismu a propagátory předstíraného pokroku ve výstavbě města. Autorům musíme býti vděční za to, že shromáždili pokud možno nejvíce dokumentárního materiálu obrazového, což je pro veřejnost mnohem působivější a výmluvnější než dlouhé výklady slovní. I vydavatelí náleží dík za umožnění edice a vzorné vypravení svazků.

Ad. Janoušek.

Novinová sazba povolena výn. ředitelství pošt v Praze z 2. IV. 1947, č. j. 1A-Gre-2372-OB.

Obsah č. 1—2: Boh. Hypšman: Břevnovský klášter a regulační potřeby. — Ad. Janoušek: Obnovení trati č. 1 v Celetné ulici, autobusová doprava a podzemní dráha. — Z klubu: 70 let dr. J. Emlera, A. J. — Zpráva o valné hromadě 1947, A. J. — Jednatelská zpráva, A. J. — Různé zprávy: Protest klubu proti zboření zbytku Staroměstské radnice, Red. — Zpráva klubu za staré Budějovice, Tráger — Zahrady na Kampě, H. — Výstavní pavilon na Klárově, H. — Z literatury, A. J.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Glam-Martínicova 15. — Redakční rada: E. Hlubinka, B. Hypšman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, C. Poche, Z. Wirth. — Otskové články doložno s uvedením pramene. — Vydává klub za starou Prahu, Praha III, Mostecká 56. — Tiskem Grafie, dělnické knihtiskárny a nakladatelství v Praze II, Myslíkovo 15. — Vychází měsíčně kromě prázdnů. — Dohlédací poštomní úřad Praha 23.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE 25. BŘEZNA 1948.

ČÍSLO 3 — 4

Usnesení domácí rady klubu Za starou Prahu

Jednomyslným usnesením ze dne 3. března 1948 připojila se domácí rada klubu Za starou Prahu k manifestu kulturních pracovníků a přihlásila se k myšlence obrozené Národní fronty, počítajíc k zdárnému kulturnímu vývoji též prohloubené a zlidověné poznání kulturních statků minulosti, porozumění jejich základnímu významu pro budování i zabezpečení státu a správné hodnocení jejich poměru k současnému dění v duchu pokroku obecného i odborného.

(Spolkové hlášení bylo předloženo ústř. akčnímu výboru Národní fronty v stanovené lhůtě.)

Akční výbor klubu Za starou Prahu,

který se současně ustavil, a v němž zasedali pánové: Ing. arch. Běluš Arnold, ing. arch. Jan Mannsbarth a Cyril Merhout, vykonal revizi členstva a nutnou očistu s odůvodněním, aby složení klubu bylo důstojné jeho poslání.

Ve své zprávě též uvedl, že klub Za starou Prahu vyplní pět desetiletí svého trvání zásadním bojem proti kořistnickým záměrům tehdejšího společenského zřízení ve prospěch obecných hodnot národní kultury a nejširšího veřejného zájmu. Sloužil tím vždy pokrokovým směrům, které mohou dojít plného rozvoje na základech, položených vítězstvím spravedlivých sociálních snah.

Memorandum klubu Za starou Prahu k ústřednímu nár. výboru

(předloženo ÚNV hlav. města Prahy a přísl. referentům 10. 3. 1948)

Neodkladné potřeby dneška odvracejí sice pozornost od řady důležitých úkolů, jejichž vyřešení se však nepřestává dotýkati hodnot, tvořících podklad krásy a světového významu hlavního města Prahy. Čím později se přikročí k realizaci těchto úkolů, tím tato potřeba bude naléhavější a neodbytnější, což jistě by mělo neblahý vliv na jejich vyřešení. Proto je třeba na ně pamatovati včas; čím dříve se tak stane, tím bude řešení uváženější a hodnotnější.

Klub Za starou Prahu proto doporučuje:

1. především řádné vybavení památkový sbor hlavního města Prahy, aby mohl tyto úkoly s úspěchem organizovati;

2. podporovati podobné snahy jiných institucí a korporací na př. Komitétu pro ozdravení Malé Strany při Masarykové akademii práce, klubu Za starou Prahu, Klubu přátel Malé Strany, Jednoty pro dostavění kláštera bl. Anežky, Společnosti pro nové zbudování Emauz, Spolku pro udržování Bertramky a pod.;

3. včas vyhledatí postačitelý kádr pracovníků, kteří by byli všestranně schopni tyto úkoly vyřešiti a kterým by bylo umožněno zapracování objednaním studií upravnovacích, uměleckých, ozdravnovacích i hospodářských. Jako takové konkrétní úkoly uvádíme:

a) přikročiti k očištění hradčanského panoramatu a prostudovati jednotlivá potřebná opatření s tím související. Týkalo by se zejména domů na Klárově u bývalé lávky, Malostranské záložny, domu čp. 548/III, domu Hergetovského, u kterého se zapomnělo, že byl zakoupen obcí pražskou, aby se odstranilo jeho nevhodné zasahování do hradčanského panoramatu, a neméně ostudného Rožánkova domu v ohybu Chotkovy silnice;

b) u Staroměstského nábřeží technicky vyřešiti jeho oproštění od komunikace bez porušení jeho panoramatického účinku. Sem spadá i vyřešení veřejných prostranství jako Betlemské náměstí;

c) předcházení dobrým příkladem a přikročení k ozdravení a obnově památkových obecních objektů. Jako příklad uvádíme Riechtrův dům na Malém náměstí v Praze I, čp. 459, kde po zdařilém obnovení průčelí vnitřek přímo křičí po obdobném zásahu;

d) v ostatní Praze postarati se o úpravu zanedbaných významných prostranství na př. okolí chrámu sv. Jindřicha, předmostí před Klárovem a bohužel i Staroměstského

náměstí a různých křižovatek, Perštýna a jiných.

Teprve budou-li tyto otázky řádně a závčas prostudovány, lze přikročení k jejich realizování, aniž budou zatíženy nátlakem chvatné potřeby, která jistě nastane.

Doufáme, že tyto naše připomínky budou laskavě ústředním národním výborem hlavního města Prahy uváženy a uskutečněny, k čemuž nabízíme svou všestrannou spolupráci.

První novodobý pokus o zničení Malé Strany

Obě varianty Zobelova návrhu v přitvození k originálu, reprodukovánému na str. 3 štočky J. Štenc

Pražské gubernium*) postoupilo pod č. j. 8745 ze dne 7. dubna 1804 pražskému magistrátu k projednání žádost několika měšťanů o přiděl 22 stavenišť v zahradě kláštera Anglických panen v Praze III u sv. Josefa; o této žádosti bylo 30. července 1804 konáno místní šetření. Při komisi byl předložen parcelační plán, navržený stavitelem Josefem Zobelem, který zastupoval žadatele. Podlé vysvětlivek, napsaných na okraji plánu, mělo být založení této nové čtvrti mnohoslabné. Část klášterní budovy (označená Y), »která je nepoužívaná«, měla být přestavěna na Malostranské divadlo a podle současné předložené alternativy mělo být uvažováno i o zřízení tržnice na parcele I—IV, na přilehlé části zahrady Lobkovicke (tehdy Ondřeje Schmella) a Černínské (čp. 120)

v Senovážné ulici, v níž by byly umístěny zelinářské a řeznické krámy i jatky, vše řešeno podle stavebních předpisů.

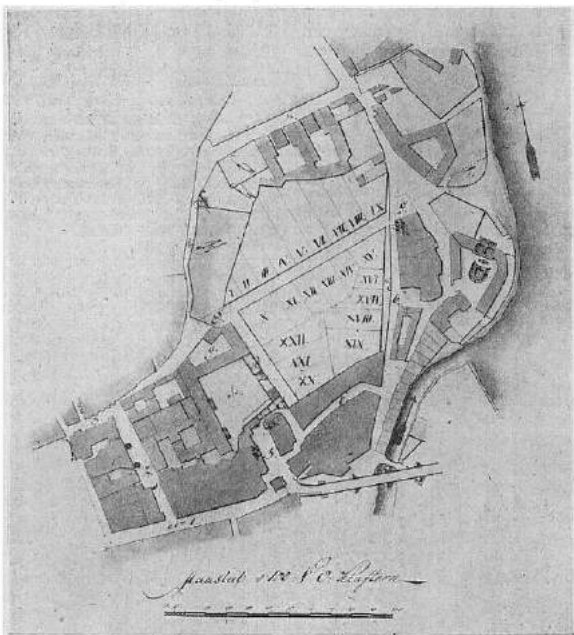
Při celém řízení je zajímavé, že se jednalo o parcelaci bez souhlasu majitele, neboť Klára Petinová, představená kláštera, »slavnostně protestovala« proti parcelaci, protože zahrada byla spolu s klášterní budovou řádu věnována Josefem II. náhradou za býv. majetek v Karmelitské ulici, určený pro gymnasium a normální školu, a dále z důvodu, že zahrada nese nejen užitek, nýbrž je potřebná i pro pobyt chovanců, neboť zahrada, podle nové navržené plánu zmenšená, byla by jistě příliš malá pro 40 až 50 chovanců.

Další zamítavý posudek podal jako přízvaný znalec prof. arch. Jiří Fischer. Shledal stavební místa příliš malá a nepraví-

delná. Celá nová čtvrť by nebyla zvelebením města, neboť má pouze dva nedostatečné příjezdy. Zvláště podjezdem u Tomášského kostela při silnějším provozu k divadlu by se bez nebezpečí života pěší neodvážili projít. Staveniště by bylo možno jinak řešiti, ale bylo by k rozšíření příjezdu nutné

zlepšených finančních prostředcích má se magistrát návrhem znovu zabývat.

Zdá se, že po odchodu nejvyššího purkrabí Rudolfa Chotka do Vídně nebyly jeho pražské velkorysé plány nikým dále sledovány a věc upadla v zapomenutí; tím tato část Prahy zůstala nám zachována až do

Stoček Stenc

Výtež Zobelova plánu zmenšený na 1 : 2 $\frac{1}{2}$

zbourati býv. knížecí Lobkovický palác (čp. 34). Druhý příjezd do nové čtvrti přes Uhelný trh je sice širší, ale třikrát zalomený. Bylo by třeba na Uhelném trhu odstraniti stáje řezníka šafránka (čp. 64) a stáje majitele domu čp. 61, t. j. vdovy po řezníku Koberinu. Výjezd veškerých ulic do Nové ulice (Lužické) proti káznici (čp. 111) je v místech, kde jsou nejhorší domy, jejichž změna by byla nákladná.

Po seznání výsledku komise uložilo gubernium 13. prosince 1804 pod č. j. 34235 magistrátu, aby žadatelé byli vyrozuměni, že jejich dobře míněný a nesporně pohodlí sloužící návrh nyní na takové překážky naráží, které se dnes nedají odstraniti; při

parcelace býv. Lobkovické zahrady při stavbě nešťastných Hubáčkových domů v Letenské ulici, nyní v majetku ministerstva financí.

Kdyby bylo tehdy vyhověno žádosti měšťanů o parcelaci zahrady, byl by stavitel J. Zobel pokračoval ve stavbě nájemních domů asi podle vzorů, které již dříve vystavěl při vyústění Čertovky do Vltavy, totiž vlastních domů při své malostranské cihelně čp. 101 a 102 a domu pro tesařského mistra Michala Brusta čp. 515 na Kampě.

J. Zobel**) od roku 1789 dvorní stavitel, byl především stavební podnikatel, který spolu se svými krajany staviteli Ant. Hafenekrem a Josefem Jägerem zbohatl při

stavbě terezínské pevnosti; šlo mu jen o řádnou exploataci staveníšť, nikoli o zvelebení Malé Strany, jak tvrdil.

Roku 1787 koupil Zobel od prof. F. A. L. Hergeta býv. královskou výsadní cihelnu na Menším Městě pražském, kterou Herget roku 1780 získal od zámeckého stavebního úřadu. Josef Zobel se oženil roku 1804 s vdovou po Hergetovi, a jeho dcera z prvního manželství vzala si Hergetova syna Ant. Hergeta, který později vystavěl na pozemcích cihelny dům čp. 548 jako typické prohršení na panoramatu Malé Strany, způsobem zcela obdobným, jakým mohlo být uskutečnění plánu J. Zobela při parcelaci zahrady kláštera Anglických panen. Tento případ je dokladem, jakým osudovým prospěchem byla pro záchranu Malé Strany nesnadná zcizitelnost objektů šlechtických a klášterních, zvláště z majetku

svěřeneckého, a naopak jakou pohromou města bylo jejich zcizení spekulací, jako napřed uvedená parcelace býv. Lobkovické zahrady v Letenské ulici právě v době ztráty uměleckého citu a měřítka, jehož šetření je v panoramatickém založení města nevyhnutelné. Posledním, ještě malostranský chápaným řešením je parcelace a zastavení bývalé zahrady Vysokého domu na začátku XVIII. století, kterou nyní prochází Míšeňská ulice.

Alois Kubiček

*) Spisy archivu hl. města Prahy D2/4.

**) Josef Damián Zobel narozen 25. září 1746 v Grínu, farností tannheimské, v severních Tyrolích. Podle vyučovacího listu z r. 1767 byl od roku 1763 po 3 roky v učení u zednického mistra Michala Zobela v Tannheimu. Od roku 1777 byl měšťanem na Malé Straně a od r. 1789 po Ant. Hafeneckovi dvorním stavitelem. Zemřel r. 1814 v čp. 101 na Malé Straně.

Z klubu Za starou Prahu

Naši nejmladší sedmdesátníci:

arch. Bohumil Hypšman

úřtř. rada Rudolf Hlubinka

Foto věnoval arch. Vaněk, Praha I, Národní 33

Foto Balzar, Praha II

štoky J. Štenc

K sedmdesátce arch. Bohumila Hypšmana.
Věk v obyčejném životě dosti pokročilý, aby oprávněval k odpočinku a přehlídce i vážení vykonané práce. Nikoli však u Hypšmana, stále

svěžího, průbojného a iniciativního, stejně nadšeného bojovníka v hájení památné Prahy a její pietní obnovy, jako pokrokového průkopníka její novodobé, ale k prostředí ohleduplné výstavby.

Výtvarník i veřejný pracovník, vždy pobohový k burcování zájmu veřejnosti o Prahu starou i nově budovanou, ať již jde o věci regulační a komunikační, o nápravu válečných škod, o malostranskou obnovu, o Staroměstský rynek s radnicí, nebo o jiné stavební aktuality. Svými vesměs významnými a namnoze vynikajícími projekty zasáhl do všech důležitějších pražských soutěží, raze přímo cestu myšlenkám vždy původním, odvozeným nejen z úkolu a programu, ale též z polohy, povahy a prostředí, řízeným osobitou výtvarnou vůlí a vyjádřeným šťastně volenými prostředky svého bohatého fondu. Je sice samozřejmým údělem každého účastníka soutěží tak mnohých, že nemůže počítat s přijetím všech svých projektů; ale všechny práce Hypsmanovy značně ovlivnily veřejné mínění a budoucí vývoj, nevymyjaje ani dvě poslední, totiž soutěžní návrhy Staroměstské radnice a výstavního pavilonu.

Jeho řešení Podskalí pod Emauzy bude vždy chváleno a oslavováno; zůstane ale též trvalou chloubou našeho novodobého urbanismu a vesměs také moderní architektonické tvorby. Je samozřejmé, že se první ujal možnosti, kterou poskytl pohroma Emauz ze dne 14. února 1945, aby doplnil své vrcholné dílo projektem obnovy tohoto gotického skvostu. Učinil to promyšleně a píetně, ale také samostatně, aby více akcentoval osovou dominantu podskalského prospektu ucelenější architektonickým útvarem, než tomu bylo dříve, vycházející ze správného rozpoznání, že nelze prostě rekonstruovat žádná ze tří vývojových stadií této chráněné stavby. Klub Za starou Prahu přijal a doporučil tento projekt.

Neumorný a iniciativní, pln jiskřivých podnětů, nezůstal ovšem stranou ani při plánování a uskutečňování stavební dvouletky ve snaze o rychlé, účelné a hospodářsky únosné, novým směrem vyhovující budování bytových objektů.

V tomto stručném vzpomínkovém článku nelze dosti podrobně vypsati vše, co již bylo uskutečněno podle přetvárných návrhů jubilentových, ani práce, na nichž byl účasten alespoň myšlenkově. Stačí připomenouti, jak vyniká na př. jeho řešení domu v Josefovské ulici č. 7 v Praze V nad všechny asanované sousedy. O zhodnocení jeho díla se pokusili již jiní povolání, a četli jsme o tom též v denním tisku. Odborné časopisy architektů i urbanistů jistě neopomnou náležitým oceněním tak velkého životního díla pro zásluhy učiti nynější Hypsmanovo jubileum.

S klubem Za starou Prahu je spjata jeho osobnost i činnost zvláště úzce a intimně. Dlouholetý člen domácí rady, pilný účastník schůzí a podniků klubovních, měl vždy bohatou zásobu cenných námětů a návrhů, které ihned zaujaly všechny přítomné v živé debatě a vyvolaly mnohé užitečné akce. Příkladem je příprava ozdravní, obnovy a ochrany Malé Strany, zahájená loňského roku v součinnosti s Masarykovou akademií práce. Zhotovení velkého modelu této pražské čtvrti za mnohaletého odborného řízení a dozoru Hypsmanova bylo k tomu úvodem. Jde o velké dílo sociální k zvýšení bytové úrovně v zanedbané, ale krásné oblasti hlavního města; jde však též o kulturní a hospodářský prospěch obce i státu. Návrhy a studie takto získané zajisté budou vhodnými podklady nového úřadovacího plánu.

Jubilantova bohatá činnost publikační je nejen roztroušena v odborných časopisech; mnohé jeho spisy vyšly knižně. Z nejnovějších jsou jeho svazky o Staroměstské radnici a ryнку a Hypsmanův první svazek edice klubu Za starou Prahu, nazvaný »Obnova památek Prahy«, který ukazuje

široké zaměření jeho úsilí na všechny památkové oblasti pražské a je nabit pozoruhodnými návrhy.

Za všech těchto příčin i z osobní sympatie a třeba i s trochu sobectví přejme jubilentovi upřímně z plného srdce stále a pevně zdraví s veškerou příslušnou životní pohodou, okofeněnou občas třeba i dobrými doušky v kruhu osobních přátel a ctitelů, aby tak mohl oslavovati zejména každý další nečítaný 10. leden. Sami se pak těšíme, že i nadále přijde po každé připraven doprovodit vtipnou i sarkastickou poznámkou své úsudky a kritiky. J. A., A. J.

Rudolf Hlubinka — sedmdesátiníkem

Jeden z nejhlavnějších zisků péče o pražské památky do první světové války bylo, že se podařilo zaujmouti pro toto hnutí státní i samosprávné úřednictvo, které se postupem doby stalo hlavní zárukou jejich ochrany správným výkladem stavebního řádu, píetním zaračením v plánech regulačních a ohledem na snahy památkových úřadů a institucí. Mezi úřednictvem hlav. města Prahy, které takto pochopilo svou úlohu, stojí na nejpřednějších místě úst. mag. rada Rudolf Hlubinka. Náš časopis ocenil již jeho význam před deseti lety, kdy opouštěl své úřední místo šéfa stavebního referátu (Věstník XXI. [1938], 45-47). Dnes, při jeho novém životním jubileu, chceme pro zásluhy znovu připomenouti jeho celoživotní práci.

R. Hlubinka zahájil svou blahodárnou úřední činnost v stavebním referátu pražského magistrátu na samém prahu první světové války. Přinesl si do ní hluboký zájem o osud historických památek a značnou praxi archeologickou, pěstovanou již od studentských dob. Od počátku převzal referát o Praze I až VI a vedl jej samostatně s takovým výsledkem, že je možno jeho působení označiti přímo jako Hlubinkovu éru ve správě a regulaci stavebního ruchu ve vnitřní Praze. Hlubinka od počátku loyálně spolupracoval s ministerstvem školství a národní osvěty, s památkovým úřadem, Archeologickým ústavem a klubem Za starou Prahu a tato šťastná kombinace ještě se zdokonalila, když byl 2. března 1920 na doporučení inž. E. Mölzer ustanoven referentem pro obec v Památkovém sboru hlav. města Prahy po mag. radovi JUDr. Fr. Hermanovi. Od té chvíle byl duší praktické památkové péče v Praze. Vypracoval její program a staral se o realizaci její teorie. Měl iniciativu na tomto poli ve všech směrech, nesl na svých bedrech všechnu starost o administraci a důsledné provádění památkové péče, o výzkum i zachycení pražských památek plánem a obrazem. Teprve až vydou tiskem protokoly Památkového sboru, ukáže se rozsah a všestrannost jeho podnětů a intenzita jeho práce. V této činnosti pomáhala mu nejen jeho hluboká odborná znalost autodidakta, láska k věci, pracovní kázeň a vytrvalost, ale i neobyčejná schopnost úspěšného jednání v úředním styku. Od počátku získával obecnost i členy městské rady, stavebníky i politické strany pro své ideální cíle, pozdvihl prestiž Památkového sboru i památkového úřadu u obecní reprezentace, vykonával včasný vliv na městskou kancelář i státní regulační komisi. Tyto vlastnosti a schopnosti projevovaly se a působily v celém průběhu jeho úřední i mimoúřední činnosti let 1914—1938, takže ustanovení Fr. Hlubinky šéfem stavebního referátu na období 1934—1938 mělo tu jen formální význam.

I v našem klubu měl Hlubinka od konce roku 1920, kdy se k nám přihlásil k spolupráci na vyzvání min. rady inž. E. Schwartzera, důležitou

posici. Právě jeho všestranná informovanost a znalost věcí i situací prospívala vždy spolkové agendě a dávala záasahům klubu spolehlivou věcnou základnu.

Vedlo by daleko, kdybychom se chtěli pokusiti o úplné vyličení Hlubinkovy činnosti v jednotlivostech. Jen souhrnně je tu možno upozorniti na její oblasti. Hlubinka sestavil již v roce 1922 pro státní regulační komisi soupis památek ve Velké Praze, provedl fotografické zachycení terénu v zevních čtvrtích Prahy před jejich zastavěním v letech 1918—1925, vypracoval v letech 1922 až 1938 památkový plán celé Prahy se zřetelem jak k stavebním, tak k přírodním objektům, dal od roku 1930 popud k vzornému vyměření pražských staveb zejména radnice a románských domů na Sta-

rém městě, inž. G. Varvažovským, vedl výzkumy (nebo na nich spolupracoval) na velkém počtu pražských památek, zejména Staroměstské radnice, a románských kostelích i domech, na Vyšehradě, na kunratickém hrádku, na středověkých hradbách města, na kostele sv. Benedikta, na domě Tycho Brahe, na Loretském náměstí atd. Tato činnost dosud trvá a těšíme se, že dojde ještě na Hlubinkovo probádní tržisti v Týně, na Betlemskou kapli, kapli Božího těla, kostela P. Marie na Slupi, kostela sv. Filipa a Jakuba na Smíchovské a j. A stejně bychom svému milému jubiliantu přáli, aby mohl dokončiti literární zpracování svých výzkumů, z nichž některé již aspoň stručně publikoval ve zprávách památkového sboru, ve zprávách památkové péče a jinde. Zdeněk Wirth

Jednatelská zpráva o činnosti klubu Za starou Prahu v období od poslední valné hromady (24. III. 1946 - 9. XI. 1947)

(Pokračování)

Jednali jsme s příslušnými úřady o současných opravách některých starých paláců, které jsou nyní ve vlastnictví nebo v užívání cizích zastupitelských úřadů. Byla v té věci dána určitá ujistění; příčina nedosti odborného a šetrného postupu je však v tom, že domácí firmy, které práci převzaly (po případě jejich zaměstnanci), nejsou zcela obeznámeny s metodami a prostředky novodobé konservace památek a pracují způsobem, obvyklým při natírání čínzovních domů fasádními barvami.

V dalším uvedu stručně *individuální případy pražské*, v nichž byly z usnesení domácí rady učiněny kroky k žádoucí nápravě.

Na jednoduchém, ale cenném barokním domě z počátku XVIII. stol. čp. 71 v Praze III, Mišeňská ul., s pěkným kamenným portálem a velkým nástřešním vikýřem zjištěna ohromná, několik centimetrů široká zející trhлина, propustující visle obě patra až do přízemí. Žádali jsme zacelení trhliny a konstruktivní zabezpečení domu v dopisech státnímu památkovému úřadu a stavebnímu referátu. Stavební referát zjistil, že jde o trhlinu staršího původu, která nyní neohrožuje dům zřícením, ale neobyčejně hřzdí ulici; spokojil se uložením majitelů domu, aby trhlinu dal fálně zacelit, což bylo vykonáno.

Dopsali jsme ústavu italské kultury a státnímu památkovému úřadu ve věci obnovení nyní tupě ukončené lucerny na kapli ústavu (dříve tam byla iniciálka C VI) a ve věci obnovení stukatur a nástěnných maleb v kapli.

Také ve věci obnovení původního zakončení lucerny na kostele sv. Tomáše v Praze III obrátili jsme se na státní památkový úřad a konstatojeme s uspokojením, že obnova se právě dokončuje.

Krásná pozdně renesanční vrata z r. 1613 domu »U pěti korun« v Melantrichově ul. č. 11 v Praze I byla od delší doby v opravě a ráme opřen na dvoře domu. Dopisem majitelů domu p. Al. Talackovi a několika osobním jednáním jednatele s řezbářem p. Fr. Volným bylo dosaženo, že vrata byla vzorně obnovena a nedávno opět zavešena. Domácí rada klubu vyjádřila oběma pátním písemně uznání a poděkování.

Upozornili jsme na pobožené zdi mezi Lobkovickou a Seminářskou zahradou blíž pavilonu a v horní části Lobkovické zahrady k Petřinu, jakož i na zbořenou zed' kapucinské zahrady v Cernínské ulici v Praze IV. Částečného úspěchu bylo dosaženo. Opraveno bylo již také velmi sešlé schodiště z Vlašské ul. k Petřinu, k němuž jsme rovněž obrátili pozornost.

Vzhledem k tomu, že ve smíchovské obvodní radě bylo navrženo zboření t. zv. Porthelmky, tohoto krásného zahradního pavilonu se vzácnou Reinerovou freskou, dopsali jsme ihned obvodní radě i UNV, abychom zabránili zničení také této umělecké památky, cennější než byl zbořený t. zv. Dienzenhoferův pavilon na nábreží. Dostalo se nám ujistění z předsídi komise pro regulaci a úpravu města, že uvedené snahy byly zastaveny.

Při obnově portálů Rychtova domu na Malém náměstí čp. 459/I upozornili jsme na některé podrobnosti a domácí rada uvítala obnovení původních obchodních portálů celého přízemí domu jako příklad všem ostatním.

Nutnost oprav nárožního domu čp. 603/I k Staroměstskému náměstí a Celetné ulici pokládali jsme za vhodnou přiležitost, aby bylo obnoveno podkroví s nástřešními vikýři místo nynějšího souvislého třetího patra. Požádali jsme proto majitele domu, firmu Bloch & Schmolka, aby nám zapůjčila k nahlédnutí projekt zamýšlených úprav, o který žádal též státní památkový úřad. Odpověď však nedošla; majitelé patrně změnili svůj původní úmysl, nebo nezamýšlejí přestavbu tak pronikavou.

Žádali jsme, aby byla nařizována změna úpravy vstupu do obchodu vedle tržnice v Ovocné ulici, který byl za okupace obložen žlutými umělými kvádříky na německý způsob. Ačkoli tato úprava byla — jak jsme zvěděli od magistrátu — udeřána bez povolení, nestalo se dosud nic.

U reklamního oddělení mag. hlav. města Prahy jsme se domáhali již loni odstranění nevhodných reklam, které znevažují t. zv. Braunerův dům na rohu Národní tř. a Perštýna, jakož i všeobecného odstranění tabulek s nápísem: »Historicky cenné« z doby protektorátu a všech ukazatelů směru k Vltavě, do volna, do sadů atd. Desud je však v Praze mnoho takových tabulek a ukazatelů.

Upozorňovali jsme na nevhodnost stavby krematoria pro jihozápadní oblast Prahy v Motolském údolí při vstupu do Prahy s této strany a dostalo se nám ujistění, že krematorium nebude v Podháji naproti Cibulce, jak se původně zamýšlelo, nýbrž stranou od silnice u Kříže za remisou.

Domáhali jsme se dále uvolnění okupanty zahrzeného konce Novotného lávky, tohoto jediného vyhlídkového místa, vyhledávaného mnoha generacemi. Správa vodáren nás ujistila, že zábrana bude odstraněna po zabezpečení jezu.

V domácí radě bylo jednání též o domě č. 21 v Mostecké ulici »U Hermanů; a o zamýšleném prodeji staveníste l nového železobetonového skeletu, pojistovnou Kortounou státu za cenu, podle doslechu zcela neobvyklou; jelikož by takový prodej mohl vyvolati památkové zhoubnou spekulaci se starými malostranskými domy, pokládala domácí rada za nutné, aby si opatřila bližší informace. Mezitím však — pokud víme — s koupě sešlo.

Na dotaz po vyklizení lapidaria na Vystavišti pro Pražské vzorkové veletrhy sdělilo nám Národní museum, že propůjčilo veletrhu pouze 2 sály lapidaria, a to bez prejudice a jen pro nejlíbejší veletrh na jaře 1947.

Podpořili jsme odůvodněným podáním zákrok státního památkového úřadu u zádušního a hřbitovního úřadu ve věci zachování a opravení kostelka Sv. Kříže v Praze XI a upozornili jsme státní památkový úřad na špatný stav schodiště a podest kostela na Skalce v Praze II.

Informovali jsme se u Čs. Červeného kříže o nynějším stavu otázky stavby nemocnice Červeného kříže na Smetance u Riegrových sadů a upozornili jsme na základy estetické, panoramatické i zdravotní. Zjistili jsme, že Červený kříž setrvává na dřívějším projektu mrakodrapovém, což je pokračování Pensijního ústavu, avšak pro finanční a věcné překážky není realizování toho projektu ještě aktuální. Nemí tedy prozatím nic zaměškáno.

Spolek výtvarných umělců »Mánes; jsme požádali, aby dal konservovati zbytky dvou starých nápisů na šitkovské vodárně a státní památkový úřad zpravili o nutnosti zachování opadávajícího štukového dekoru na ostění vchodu do kramů v domě čp. 206/III v Nerudově ul. s plastickým označením tehdejšího obchodu papírem z r. 1788.

Domácí rada byla letos na jaře upozorněna na připravovanou stavbu osmi obytných domků za zdi Lumbovy zahrady k Jelení ulici v Praze IV. Od stavby bylo však upuštěno a stojí tam jen několik nízkých dřevěných chat.

Jakmile se rozšířila zpráva o připravované stavbě pavilonu prof. dr. Hennera a o vykácení stromů na dvoře býv. kláštera u Kateřinek, obrátili jsme se na kulturní referát ZNV, školský odbor, s rozkladem a námítkami. Také ve věci stavby nového skleníku v Botanické zahradě jsme uplatňovali zásady ochrany památkové a pohledové.

V souvislosti s připravovaným přeměstěním nuselského údolí jednala domácí rada o situaci, která vznikne zbořením dětské nemocnice pro úpravu předmostí a o podmínek, které tím nastanou pro ochranu Karlova. Jelikož doprava má být vedena spíše do ulice Legerovy než do ul. Sokolské, není pro nynější dobu viditelného nebezpečí pro Karlov, kde má býti městské lapidarium.

V domácí radě byla pozastavována nová úprava výkladů v památkově chráněných domech na rohu Husovy a Řetězové ulice v obchodních místnostech drogerie »U černého psa; a v domě č. 8 na Pohořelci, v němž jsou schody ke Strahovu. V obou případech jde o změnu původních segmentových otvorů na pravouhelné, s kovovým orámováním. Podali jsme z usnesení domácí rady námítky, jakmile jsme zvěděli o nových úpravách. V prvním případě obdrželi jsme odpověď, že úprava byla povolena za souhlasu památkového znalce, avšak ani v tomto ani v druhém jsme nemohli zjistiti, kdo byl při místním šetření znalcem a jak se vyjádřil. Ostatně věc nemá již praktického významu, protože zejména na Pohořelci jsou otvory široce vybourány a kamenné základy nahrazeny železnými nosníky k podchyčení zdva.

Upozornili jsme sady úřad na zptulou emprovou rozhlednu v Riegrových sadech a nabídlí jsme státnímu památkovému úřadu fotografie starého stavu volutami bohaté na okrajích zdobeného štítu domku čp. 118/III »U P. Marie; na Malostranském předmostí Mánesova mostu při jeho obnově.

Zemskému národnímu výboru jsme doporučili, aby v rámci obnovy a zkrášlení Prahy pro příští jubilejní rok dal obnoviti nyní zanedbanou a opadanou, původně na způsob balustrády prolomovanou atliku po obou stranách velkého segmentového tympanonu na býv. domě Smířických na Malostranském nám. Kromě toho jsme zdůraznili nutnost opravení pilíře, nesoucího sgrafitovaný arkýř (vedle Sternberského domu) čp. 518/III na rohu Malostranského nám. a Tomášské ul. a očistění všech pilířů tohoto domu od bílých pruhů a ukazatelů z doby okupace.

Strahovské kanoniků jsme dopsali ve věci žádoucí opravy opadaného štítu strahovského chudobince, býv. špitálu sv. Alžběty, čp. 155/IV, a majitel domu čp. 110/IV na Pohořelci ve věci opětného osazení kamenných koulí či piniových šišek na renesančních nástěnných výřezových štítech též domu. Věc byla upomínána.

Opravy Maltézského chrámu P. Marie »pod řetězem; mohly velmi usnadniti archeologický výzkum chrámu a zejména území mezi chrámem a věžemi. Učinil jsem příslušný návrh státnímu archeologickému ústavu za plného souhlasu státního památkového úřadu. Příležitosti však nebylo využito pro nedostatečné vybavení řečenného ústavu.

V uplynulém správním období jsme dvakrát znovu obrátili pozornost zádušního a hřbitovního úřadu k nutnosti ochrany figurálního chiaroscuro nad renesanční loggií v nádvoří Ungeitau; je zapotřebí opravou římsy a žlabu zabrániti stékání dešťové vody na obrazy. Ani tyto zákroky z 25. IX. 1946 a 18. VI. 1947 neměly dosud, bohužel, žádoucího výsledku.

Domácí rada jednala o obnově těžce poškozených domů čp. 481, 482/I na jižní straně Staroměstského nám. a vyslovila se pro urychlení jejich koupě obcí.

Záda o vypuštění spojky z Letenské ul. na Klárov z regulačního plánu, což Komise pro regulaci a úpravu města přislíbila při revidi té části plánu.

Ve věci naléhavé obnovy vnější stavby chrámu sv. Jakuba v Praze I, i obou věží, zahájila domácí rada klubu jednání s provincialátem řádu

minoritů a podpořila jejich žádost k ministerstvům o souvěcní.

Přimlouvají jsme se o konservování a opravení Prachnerovy sochy Vitavy z r. 1812 na Mariánském nám. při Clam-Gallasově paláci, zaslali jsme se o vyklizení skladu nábytku ze sálu tohoto paláce, i ze sálu paláce Valdštejnského, a jednali jsme se státním památkovým úřadem o opravě velmi porušeného sousoší sv. Jana Nep. před kostelem Voršílek na Národní tr., jakož i o opravě fasády budov téhož řádu podle dosavadní Barvitoxy úpravy. Tyto práce jsou právě v pokročilém stavu.

Zúčastnili jsme se jednání u státní památkového úřadu o návrhu Čs. obec sokolské na zboření Avostaliovsky renesanční zdi před Tyršovým domem na Újezdě, a vyjádření jednatele, který zastupoval náš klub, i zástupců archeologické komise České akademie a Památkového sboru hlavního města Prahy, všechna v zásadě podporovaná také stanoviskem státní památkového úřadu i městské regulace, způsobila, že Čs. obec sokolská upustila od svého úmyslu. K zabezpečení a opravě zde navržený vhodný způsob; další šetření o tom bude kořáno.

Upozornili jsme též Čs. obec sokolskou na nutnost opravy letního refektáře v byv. Jesuitské zahradě v Praze III, na zachování této zahrady i domku, určeného k zboření.

U dopravních podniků hl. města Prahy jsme zakročili proti obnovení pouliční elektrické dráhy č. 1 v Celetné ulici, navrhuje dopravně účelnější, hospodárnější a památkově i pohledově nezávadnější (odstranění zdátování ulice) spojení Staroměstského náměstí s nádražími a ostatními pražskými čtvrtěmi. Praha by totiž byla jediným evropským velkoměstem, které ještě dnes obnovuje pouliční kolejovou dráhu v nejužších ulicích nejstarších částí vnitřního města, když tento nejzastaralejší způsob vnitřní městské dopravy byl všude již dávno opuštěn.

Žádali jsme komisi pro regulaci a úpravu města, aby v Praze XI setrvala při původním plánu státní regulační komise, protože při zastavení Křížového vršku byla by potlačena dominanta Památníku osvobození.

Zádušnému a hřbitovnímu úřadu jsme doporučili úpravu a vylíštění nejstarší části olšanských hřbitovů v kostela sv. Rocha od nepěstěných přerostlých křovin, které zakrývají a znehodnocují cenné empirové náhrobky.

Vzhledem k tomu, že při výkopech v pražských ulicích lze objevit a prozkoumat zbytky mnohých stavebních památek zašlých dob, upozornili jsme vodárenskou i kanalizační správu, aby o svých pracích vždy zpravila příslušného konservátora. Naposled byl takový výkop u t. zv. myši díry na začátku Chotkovy silnice, kde bylo by bývalo pravděpodobně možno zjistit zbytky druhé Písecké brány Krociána z Drahobeje z r. 1588.

Ačkoli v užší působnosti klubu Za starou Prahu jde především o památkové otázky pražské, nezanedbávala domácí rada klubu ani podobné úkoly venkovské, a to nejen proto, že musela vyříditi ústní i písemné podněty, ale hlavně z věcného zájmu a potřeby, z důvodu výtvarné i historické závislosti na Praze a s ohledem na venkovské odbory klubu i na mnohé členy roztroušené po celé republice.

Akci na ochranu Karlštejna popsali jsme již na začátku pro její obecný národní význam.

Dotázali jsme se ministerstva zemědělství a školství, jak bude postaráno o udržování zámků

a jiných památkově cenných objektů, tedy i kostelů, které by zřítly patřona, kdyby při novelisování zákona o pozemkové reformě byl vypuštěn § 20, který ponechává majiteli zámku tolik půdy, aby z jejího výnosu bylo zajištěno udržování. Zdůraznili jsme, že jde o zájmy kulturní i obecně hospodářské a finanční (turistika, cizinecký ruch). Dostalo se nám odpovědi, že nejde o novelisaci, nýbrž jen o revizi nesprávného a neúplného provádění onoho paragrafu. Upozornili jsme také na výdaje, které vznikly státu z udržování zámků propojených či darovaných.

Dopsali jsme státnímu památkovému úřadu ve věci zabezpečení arciděkanšského chrámu sv. Mikuláše v Chebu, ohroženého raně gotického presbytáře a lodí s pozdně gotickými klenbami následkem zničení krovu za války. Chrámy byly provizorně zastřešeny a přikryty pokrývačskou lepenkou.

Týž úřad jsme upozornili na špatný stav kostela ve Stolmíři u Ces. Brodu s dřevěnou plastikou od Matyáše Brauna a žádali jsme o brzké opravení nové stavby.

Ostředí Junáka jsme zpravili o nevhodném počinání skautů na Novém hradě u Kunratic, zejména dělání ohňků, a žádali, aby byli vedeni k chránění památných míst před jinými škůdci. Ústředí postoupilo věc pražské oblasti.

V souvislosti s ohlášenými nároky Polska na vrácení uměleckých děl, odvezených do Rakouska, dotázali jsme se ministerstva zahraničí na podobné kroky naše a jako konkrétní příklad uvedli Krumlovskou madonnu. V tomto případě však jde o sochu, která se dostala do Rakouska řádným prodejem a bylo by jí lze opět získati jen koupi nebo výměnou, ovšem jen za souhlas druhé strany.

O upozornění na červotoči napadený oltář kostela v Běstvěné zpravili jsme památkový úřad, který o to pečuje. Týž úřad jsme upozornili na Braunovu sochu s uraženou hlavou, ležící před zámkem v Křinci.

Místnímu národnímu výboru v Chlumci n. C. jsme doporučili obnovu domu z v. »Loreta« z počátku XVIII. stol. tamže, otevření ambítů a odevzdání domu muzejním účelům. MNV uvítal náš zájem a souhlasí s podnětem, avšak pro finanční potíže bude moci k obnově přikročiti až později.

Na pozvání MNV a arciděkanšského úřadu v Kutné Hoře k opětovnému vysvěcení a otevření obnoveného chrámu sv. Jakuba 19. a 20. října 1946 odeslali jsme blahopřejný telegram. Jednatel byl při slavnosti přítomen a učinil projev za klub.

S MNV a s konservátorem Jos. Vepřkem v Kutné Hoře jsme již předtím vyměnili dopisy o renesančních sgrafitech na domě č. 23 ve Svatoborské ulici v Kutné Hoře (rodný dům malíře Felixe Jenewaina), která byla, jak jednatel tehdy oznámil, v srpnu 1946 zásluhou jmenovaného konservátora. při opravě domu objevena a konservována.

Chvalitebné úpravy náměstí a ulic venkovských měst je ovšem třeba řídit nejen s hledisek komunikačních, ale také památkových a uměleckých. Nejen-li tomu tak, nastane v těchto dvou posledních směrech horší stav než dříve, hlavně znehodnocením sousoší, kašen a j. Na př. v Klášterci n. Ohři byly při nynějším předlažování náměstí kostkami odkopány svahy k Mariánskému sloupu a Brokofové kašně, dlážděné drobnými nepravidelnými kameny, a umožňující vhodné přechody různých úrovní. Kašna i sousoší

byly podkopány a bude třeba buď je rozebrati a znovu postaviti níže, nebo zbudovati k nim schodliště. Prozatím leží kusy rozebrané kašny před zámekem a je obava o jejich další osud. Jinde zase byla úroveň při planýrce zvýšena, takže kašna se octla v propadlišti (Nová Paka). Dopisali jsme zemskému národnímu výboru a státnímu památkovému úřadu o nápravu a opatření pro další případy.

Členové domácí rady se zúčastňovali četných místních schůzí, svolávaných úřady: různými odbory magistrátu, ale i jinými úřady. Zastupovali náš klub při opětném otevření sbírek Uměleckoprůmyslového muzea, při zahájení různých výstav, při vzpomínkových i jiných oslavách a pod.

Neptimo byli jsme zastoupeni při nejružnějších místních schůzích pány, kteří zasedají v Památkovém sboru hlav. města Prahy a ve Svazu okrašlovacích spolků a kteří jsou členy naší domácí rady, v jejichž schůzích podrobně referovali (větš stavební, komunikační, sadové, reklamní a jiné).

Vyměnili jsme dopisy s Ústavem Italské kultury ve věci opětného navázání odborných styků s památkovými institucemi Italskými, k čemuž dal podnět uvedený ústav. Prakticky se výsledek nemohl projevití dosud jinak, než účastí našich členů na odborných přednáškách a filmových večerech v ústavu.

Navázali jsme též styky s Klubem čes. turistů z popudu tohoto klubu o možnostech společných vycházek a o poskytování odborných výkladů našim klubem. O věci bylo několikrát jednáno ve schůzích naší domácí rady s referentem Klubu čes. turistů. Pro personální překážky u nás (odchod našeho vycházkového referenta) i u nich k praktickému realizování akce dosud nedošlo, avšak máme věc v patrnosti pro příští rok. Byla zvolena příslušná komise.

Jednota majitelů domů a domků v Praze III a IV požádala nás několika dopisy o spolupráci ve věci ochrany a obnovy Malé Strany. Uvítali jsme tento podnět a zúčastnili se dvou schůzí Jednoty o osnově zákona na ochranu a ozdravení Malé Strany a Hradčan; přitom jsme jim poskytli žádané informace.

Písemný styk byl navázán s Pracovním sdružením cestovního ruchu, které zařídilo stížnostní službu a zaslalo nám své informační publikace. Zpravili jsme je o některých našich zákrocích v zájmu nutných oprav a obnov zanedbaných nebo poškozených objektů i v zájmu úpravnosti a čistoty hlavního města.

Z podnětu, předneseného v domácí radě, zahájili jsme jednání s Čs. obcí sokolskou ve věci účasti na přípravách k XI. všesokolskému sletu v oboru informačním, propagačním, přednáškovým, vycházkovým a pod. Čs. obec sokolská přijala tento námět s povděkem a doufáme, že bud' i nám možno přispěti konkrétními počiny ke zdatu sletových podniků.

Příležitostně byli jsme ve styku se všemi kulturními institucemi, společnostmi, svazy a spolky příbuzných oborů působnosti, jak bylo již uvedeno při výpočtu jednotlivých zákroků a opatření. Rovněž s příslušnými ministerstvy a ostatními správními místy, zejména ovšem s ústředním národním výborem hlavního města Prahy, jeho referáty, komisemi a odbory.

U fondu nář. obnovy jsme se ucházeli o přikázání buď domu čp. 465 v Nostlicově ul. 2, nebo čp. 295 v Prokopské ul. pro klub. Vyřízení dosud nedošlo.

Zúčastnili jsme se jako spolupředatelé s Kruhem pro pěstování dějin umění, s filosofickou fakultou Karlovy univerzity a s archeologickou komisí České akademie dne 24. června 1947 v Ústavu pro dějiny umění vzpomínkového večera na zesnulého prof. dr. Vojtěcha Birnbauma vzhledem k jeho narozeninám před 70 lety. Přítomna byla většina členů domácí rady s předsednictvem. K oznámení o úmrtí národního umělce, malíře Spály, poslali jsme Měnesu kondolenci.

Vycházková činnost klubu trpěla jednak nepoznávaním rázu všeobecného, jednak překážkami personálními. Kromě informativních vycházek domácí rady do Vrtbovské zahrady, do Klamovky, na Kampu a do Staroměstské radnice, bylo možno uspořádati zvláštní vycházky do krásné výstavy pražského hradu ve středověku, a to pro domácí radu dne 3. října 1946 za plné účasti a dne 5. října 1946 pro všechny členy. Při obou podal odborný výklad pořadatel výstavy p. dr. Václav Mencl. Kromě toho zúčastnili se členové domácí rady zahájení letošní výstavy »Pražský hrad v renesanci a baroku« a poslední společné vycházky do Míčovny, Královské zahrady a jízdárny na pražském hradě. 12. června 1946 promítal arch. Max. Urban ve schůzi domácí rady 100 krásných barevných diazitivů z Prahy a 100 z českého ráje.

Činnost klubu v oboru *normativním* byla částečně popsána již při vyjmenování jednotlivých zákroků. Při projednávání osnov zákonů o dávce z majetku a majetkového přírůstku obrátila se domácí rada na rozpočtový výbor Prozatímního Národního shromáždění počátkem dubna 1946 s návrhem, aby do obou zákonů bylo pojata ustanovení, že jméni kulturních korporací a institucí, u nichž není předpokladů pro dávku ve smyslu připravovaných zákonů, bylo osvobozeno od obou dávek. Kromě toho jsme se zasazovali o to, aby vázané vklady takových korporací a institucí byly pokud možno nejdříve uvolněny. Na osvobození kulturních korporací je v konečné úpravě zákonů skutečně pamatováno, avšak jen na zvláštní individuální žádost. Takovou žádost jsme podali a na výzvu berní správy podrobně doložili ve stanovené lhůtě. Žádost za uvolnění části vázaných vkladů na vydávání časopisu a na přípravě práce malostranského komitétu byla však dvakrát zamítnuta. To ovšem zptůsobilo, že bylo nutno omeziti veškerou činnost klubu, zejména publikační.

Domácí rada se dále zúčastnila kritiky osnovy zákona na ochranu a ozdravení Malé Strany jednak ve svých schůzích, jednak avými členy ve schůzích jiných zájmových institucí (Památkový sbor, Masarykova akademie práce, Svaz okrašlovacích spolků, Klub přátel Malé Strany, Jednota majitelů domů a domků v Praze III a IV); jednalo se o tom ovšem i ve schůzích místních organizací politických stran. Dnes je věc ve stadiu zpracování připomínek u stavebního referátu III.

Znovu a znovu byla zdůrazňována v našich schůzích potřeba rychlého vydání Památkového zákona. Ačkoli příslušná ministerstva jsou v zásadě téhož názoru, nebylo možno ještě dosáhnouti nějakého zjevného pokroku v této věci. Dokud není takového zákona, lze čelití nejruznějším nelyčným i získkčivým snahám jen polovicí. Vše závisá na úspěchu přesvědčování a na dobré vůli, které je, bohužel, velmi často nedostatek.

Jednáno o provádění zákona č. 137 sbírky z r. 1946 o Národních kulturních komisích. Zjistili jsme, že organizační statut a jednací řád byly sice v návrhu připraveny již r. 1946, dosud jsou však v připomínkovém řízení u zúčastněných ministerstev.

Klubovní věstník Za starou Prahu byl zastaven okupanty s jinými kulturními časopisy r. 1941. Hned po válce usilovali jsme o jeho obnovení, až konečně 12. června 1946 obdrželi jsme příslušné povolení ministerstva informací. Toto povolení bylo později rozšířeno na vydání posledních tří čísel ročníku XXII. v rozsahu 16 stránek. Tato čísla 8, 9 a 10 vyšla pak v první polovině letošního roku a byla rozeslána všem členům. Touto publikační možností získal klub teprve nyní nevyhnutelný nástroj k úspěšnější činnosti. Avšak další vydávání věstníku, jehož nový ročník zamýšlíme začít s novým správním obdobím, závisí na stavu klubovní pokladny.

Přitom musíme s díky konstatovat, že dobrovolné zvláštní příspěvky našich členů, které dosáhly 4726 Kčs, a také podíl na výnosu dobročinné loterie ve výši 2700 Kčs ze zakoupených 100 losů po 8 Kčs, tedy ryzích 1900 Kčs, snad umožní uvažovati o dalším vydávání časopisu, byť v omezeném rozsahu. Zajištěno to bude, obdržíme-li subvence, o něž jsme požádali. Pro tisk je připraveno první číslo nového ročníku s titulním článkem p. arch. Hypšmana o břežnovské regulaci.

Další složka publikační činnosti klubu je realizována dříve připravovaného vydání knižnice podle smlouvy s nakladatelstvím Ottovým, čehož se ujali pánové: dr. Denckstein, dr. Emler a dr. Wirth. První knížka: »Obnova památné Prahy« od arch. Hypšmana právě vyšla a je tu vložena. Pro členy bude rezervováno 500 výtisků za sníženou cenu.

(Přítště dokončení)

Zpráva pokladní za rok 1946

Příjem:	Kčs	Vydání:	Kčs
Hotovost 1. I. 1946 na běžná vydání	15.857,85	Nájemné (včetně domovníka)	2.897,20
Subvence a dary	42.000,—	Kancelář:	
Členské příspěvky	6.980,—	a) otop, světlo, kancelářské potřeby	503,60
Croky z vojenských vkladů	202,60	b) úklid, pochůzky a pod.	3.250,—
Za publikace	86,—	Poštovné	623,30
Dobročinná loterie	175,—	Pojistky a daně	245,—
Různé	181,—	Služné a odměny	7.780,—
		Provize	1.155,50
		Knihovna	1.124,—
		Model Malé Strany	7.683,80
		Projekt úpravy Kampy	10.000,—
		Dobročinná loterie	800,—
		Různé (Věstník)	273,80
		Hotovost 31. XII. 1946 na běž. vydání	29.096,75
	65.432,46		65.432,46

Příjem za rok 1946 činí: 65.432,45 — 15.857,85 = 49.574,60 Kčs

Vydání za rok 1946 činí: 65.432,45 — 29.096,75 = 36.335,70 Kčs

Přirůstek: 13.238,90 Kčs

Ing. M. Řísky,
pokladník.

Jmění klubu Za starou Prahu k 31. prosinci 1946

	Kčs	Kčs
1. Základní jmění klubu (vázané vklady):		
Poštovní spořitelna běžný účet 68.221	9.551,60	
Zemská banka vklad č. 25.832	155.531,55	
Zemská banka vklad č. 124.587	4.195,20	
Malostranská záložna vklad č. 35.192	2.341,70	171.620,05
2. Cenné papíry 4½% unifikacíční půjčka		2.000,—
3. Hotovost 31. XII. 1946 na běžná vydání:		
Volné vklady: Zemská banka	3.702,60	
Poštovní spořitelna	22.611,—	
Peněžní hotovost	2.783,15	29.096,75
Zařízení klubu		800,—
	Celkem	203.516,80

V tomto jmění není započtena hodnota modelu Malé Strany, ježto jeho cena jest ideální; rovněž hodnota knihovny není do jmění klubu počtata.

Ing. M. Řísky,
pokladník.

In memoriam

PhC. Ladislava Lakomého

Foto zapůjčila P. Posltová

Dr. Františka Páty

Foto zapůjčila Jarmila Pátová

stročky J. Štenc

Památce PhC. Ladislava Lakomého.

Mezi ztráty, které v době válečné zle postihly klub Za starou Prahu, patří i předčasný a tragický odchod člena domácí rady klubu, PhC. Ladislava Lakomého. Málčko z jeho kolegů i z těch, kdož s ním zasedali v domácí radě tušili, že tento tichý malý a posluhač dějin umění, dočasně zaměstnaný jako stipendista ministerstva školství ve službách musea hlav. města Prahy, je členem ilegální odbojové skupiny. Že vede organizování klubovních vycházek, o něž se pečlivě staral, pracuje v podzemí pro obnovu samostatnosti národa a proti cizím okupantům. Bohužel, nebylo mu dopřáno, aby patřil k těm, kdož došli cíle. Jeho činnost neušla gestapů a Lakomý byl v polovině roku 1941 zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Mauthausen, kde po roce 13. června 1942 v mladém věku 26 let voilil dobrovolnou smrt před nesmestitelnými útrapami tělesnými i duševními. Domácí rada klubu nezapomene tohoto svého mladého a skromného spolupracovníka a zachová jej vždy v věčné paměti. E. P.

Vzpomínka na dr. Františka Pátu

Přemnozí vzpomínají na jeho přátelský úsměv a starostlivé vrásky, některým zaznívá dosud jeho zvukový hlas, který se rozléhal knihovnou a chodbami Národního musea, jehož byl bibliotekářem.

Narodil se 26. března 1885 v krásném a jím milovaném kraji Československé vysočiny, v obci Němčicích, vzdálené asi pět hodin od Litomyšle, kam chodil do gymnasia. Tam probouzel prof. Jan Voborník ve svém oblíbeném žáku zájem o slovenské národy i lásku k nim, až velikost této myšlenky i hloubka citu určila směr jeho budoucí činnosti. Stal se výborným znalcem slovenských jazyků, z nichž překládal do češtiny. Byla to zejména ruština, polština a srbochorvatština, avšak překládal též z němčiny a osvědčil se jako vydavatel, redaktor i spisovatel.

Samostatné literární práce Pátovy se vztahují většinou k rodnému kraji, k Litomyšli a Růžovému paloučku, jemuž věnoval brožuru »Růžový palouček« r. 1908. Roku 1921 přepracoval a rozšířil tento spisek a současně vydal dílo Hermeneutika Jirečka »Rusové v Čechách (Růžový palou-

ček)«, v němž jsou popsány návštěvy ruských vojínů i samého generála Suvorova na Růžovém paloučku. Pamětihodnostem Litomyšle i Prahy věnoval zájem stejně vášný a krásný. Obě města ztratila v něm oddaného zastánce a nadšeného obdivovatele.

Po příchodu okupantů musel omezit svou osvětovou činnost a uchýlit se s ní do ústraní domova; avšak i potom zůstal neunavně činný až do svého zatčení dne 27. června 1942. Za pět dní nato dne 2. července byl popraven, následuje svého bratra, univerzitního profesora dr. Josefa Pátu, oddaného přítele Lužických Srbů, který byl popraven o něco dříve.

Klub Za starou Prahu bude vždy želeťi tragického odchodu svého váženého i milého člena a věčně vzpomínati jeho největší oběti, kterou mohl národu přinést. Jarmila Pátová a red.

PhDr. Jan (Ješek) Hofman, rada archivní a památkové služby, pracovník v oboru ochrany památek a historik umění, narodil se v Praze XII 18. ledna 1883. Po skončení právnických studií, získal ho zájem o dějiny umění a jich studiu a z nich dosáhnul doktorátu. Od studentských let účastnil se spolkového a veřejného života, tak zvláště jako jeden ze zakladatelů a předseda, roku 1904 založeného »Svazu československého studentstva«. Vroucí láskou, provázenou nadšením mládí, přinul ke staré Praze a neúnavně pracoval pro její záchranu v »Klubu za starou Prahu«, jako člen a jednatel jeho domácí rady. Čestné členství Klubu bylo mu zaslouženou odměnou.

Uspořádáv r. 1918—1919 sbírky Waldesova musea, po nichž vydal »Průvodce«, vstoupil roku 1919 do služeb vládního komisariátu pro ochranu památek na Slovensku a r. 1922 byl jmenován přednostou státního referátu pro ochranu památek v Bratislavě. Pracoval tam horlivě a nesmlouvavě o uchování stavebních památek, a je jedním ze zakladatelů Vlastivědného musea v Bratislavě. Též tam působil na Komenského universitě jako lektor ochrany památek a později i v Praze na Karlově universitě (1923). Z Bratislavy byl roku 1939 povolán do Prahy k památkovému úřadu, kde působil až do svého odchodu do výslužby

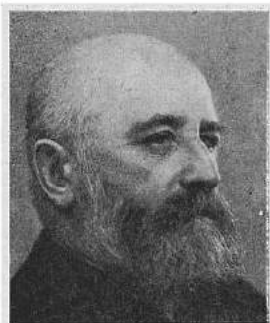

Foto zapůjčila rodina

Foto Čs. tisková kancelář

Stočky J. Stenc

r. 1943, Zemfel 24. ledna 1945 v Lázních Poděbradech, podlehnul záchvatu mrtvice a byl pohřben do rodinného hrobu na pražském hřbitově na Olšanech.

Bohatá byla jeho činnost publicistická v odborných časopisech i novinách (českých i slovenských). V jeho spise je patrna jak plná a svědomitá práce badatelská, tak zkušenost z praxe, i proniká tam jeho bystrý úsudek. Uvádíme z nich aspoň čelnější: Ochrana památek I. (1921), Stavební dějiny města Bratislavy (1929), Staré umění na Slovensku (1930), Nové technické dílo v starém městě, vesnici, přírodě (1943), Obraz barokní Prahy [Plán J. O. Hubera 1789] (1944). Vedle nich vydal 7 brožur, z nichž dvě slovensky, a na 20 separátních otisků. — Práce dr. Hofmana na ochranu památek, zvláště na Slovensku, měla ráz průkopnický a zaslouží si věčné vzpomínky. Tou je mu zavázán i náš »Klub za starou Prahu« za jeho nezištnou a obětavou práci, kterou právě v počátečních letech po jeho založení pro něj vykonal. Nezapomenutelné jsou návštěvy nejkrásnějších pražských zahrad, doprovázené výkladem členů domácí rady a vybranou komorní hudbou, k nimž došlo z iniciativy a prací dr. Hofmana za klub, a na kterých participovala Umělecká beseda. Bylo to r. 1944 na sklonku okupace a bohužel i života Hofmanova; ale trochu pohody ozářilo tehdy nejtmnější dobu. J. K. S. a red.

Za profesorem dr. Jos. Šustou.

V Josefu Šustovi, profesoru všeobecných dějin Karlovy university, (* 19. II. 1874, † 27. V. 1945) ztratila česká obec historická vědce, který vzácné spojoval umění velkorysé synthese se schopností pronikavého rozboru pramenů. K této vynikající vlastnosti se družila hluboká láska k českým dějinám, kterou již jako gymnasiální student ukájel v bohatých fondech Schwarzenberského archivu rodné Třeboně, a neúměrná píle, kterou si zachoval v pravém smyslu až do posledního dechu svého života. Jaroslav Goll ocenil záhy výjimečné nadání Šustovo a určil jej pro univerzitní dráhu. Po absolvování znamenitého ústavu pro rakouské dějepisné bádání ve Vídni a tříletém pobytu v rakouském ústavu v Římě, habilitoval se Šusta r. 1900 na české Karlově universitě pro

obor všeobecných dějin; od roku 1910 působil na ní jako řádný profesor. Jeho přednášky a zejména seminární cvičení jsou pro jeho žáky nezapomenutelné; suché kronikářské záznamy oživené jeho kouzelným slovem, samy se skládaly v pestrou mozaiku. V stručném přehledu lze se dotknouti jen hlavních prací Šustových. Jsou to velká edice akt koncilu Tridentského (Die römische Kurie und das Concil von Trident (3 sv. roku 1904—14), dvousvazková monografie Dvě knihy českých dějin (1917 a 1919), která novým pojetím českých dějin na počátku XIV. stol. podaným skvělou formou jsou jedním z vrcholných děl české historické literatury, právě tak jako jeho Dějiny Evropy v letech 1812—1870 (3 sv. 1922 a 23) a Světová politika v letech 1871—1914 (6 sv. 1924—31) vyrovnávají se nejlepším souhrnným pracím literatury evropské. Šustovi také vědíme za uskutečnění velkého podniku Melantricha, publikaci Dějin lidstva, pro jejichž jednotlivé svazky načrtl v úvodních studiích mistrným způsobem charakteristiku jednotlivých období. Vrcholným jeho dílem jsou však obsáhlé svazky Laichtových Českých dějin (Scumrak Přemyslovci a Král cizinec) a právě vydaný svazek Karel IV. otec a syn, jehož předmluvu Šusta ukončil v samý den své smrti, díla, v nichž se snoubí mistrná synthesa, založená na kritickém studiu pramenů a literatury s dokonalou formou podání.

Významnou síložku bohatého nadání Šustova byl talent organizační, který uplatnil zejména jako prezident České akademie věd a umění, předseda komise Československého historického ústavu v Římě, Československé historické společnosti a spoluzakladatel archivu pro dějiny průmyslu a obchodu; jako zástupce českých historiků na mezinárodních sjezdech a komisích získal svým širokým rozhledem, podnětnými návrhy a osobním kouzlem české vědecké práci velmi čestné umístění. Tím více postrádáme Šustu nyní, kdy s revolučními změnami se naskýtá českému dějepisectví a archivnictví tolik nových možností; jeho jasný duch, bohaté zkušenosti, osobní autorita a všestranný rozhled by přispěly k úspěšnému řešení mnohých otázek.

Tak vynikající znalec českých dějin nemohl opomíjeti ani výtvarné projevy naší kulturní mi-

Foto Ing. Strádalová

Stočky J. Štenc

nulosti; hluboký zájem o zachované památky přivedl jej záhy do klubu Za starou Prahu, v jehož domácí radě po léta zasedal a pracoval, dokud ohromná vědecká práce, množství čestných funkcí a nejvyšší úřady republiky nevyčerpalý úplně všechem jeho čas. Tragický odchod šustův zasáhl proto citelně i klub Za starou Prahu, který zachová jeho osobnost i jeho velké dílo v věčné paměti.

Milena Linhartová a red.

Ing. Hubert Madlmayr byl vzácným spojením estéta, filosofa a technika. Narodil se r. 1878 v Bystřici pod Hostýnem, reálku vystudoval v Kroměříži a vysokou školu technickou ve Vídni. Již za svých studentských let pochopil, že nemůže být dobrým technikem ten, kdo je jenom technikem, že technika v zajetí nesprávného světového názoru způsobí více zla než dobra. Celý svůj život bojoval proti technickému romantismu a technickému pokroku, který má svůj cíl sám v sobě bez ohledu na celek.

Ani jeho studium filosofie nebylo povrchní, avšak bylo by omylem tvrdit, že se mluví povoláním. Byl výborným technikem, reprezentantem různých vědeckých technických korporací a členem výboru Ústavu pro stavbu měst Masaryk, akademie práce.

První světová válka silně podlomila jeho zdraví. Pro naši národní věc byl 15 měsíců vězněn v ruském zajetí a stál před odsouzením k smrti. Od popravky byl zachráněn postupující ruskou armádou. Než konec války a návrat naší samostatnosti nebyl koncem jeho utrpení.

Jako úředník připlávil skupiny fideletství pro stavbu vodních cest při ministerstvu veřejných prací doporučoval vodní stavby, které byly opravdu hospodárné a bojoval proti stavbám, které byly luxurními technickými monumenty, vyvolanými zaměstnanými odborníky jen pro větší slávu, nebo vyvolanými politiky z povolání.

Poměrně nejšťastnějším obdobím jeho života bylo jeho působení v Moravské Ostravě, kde vedl exposituru pro stavbu odersko-dunajského průplavu. Byl oblíben a volen do všech kulturních korporací. Působil přednáškami ve vodohospodářském svazu pro povodí Odry, v Přírodovědecké společnosti a v katolické akci.

Své názory o vodním hospodářství s ohledem na ochranu přírody vyslovil v brožurě »Čelně

Foto Kopelet, Sušice

vodní hospodářství a ochrana přírody» vydané Masarykovými akademii práce.

Všichni, kdož jej znali, vzpomínají obzvláště jeho znalosti přírody, jeho lásky ke každé květině, jeho vkusu při úpravě zahrad. Největší památkou toho je jeho úprava ostrova sv. Kiliána. ZMS

Ing. arch. Karel Pecánek,

vrchní rada státního památkového úřadu v Praze, zemřel dne 25. června 1944 ve věku 58 let.

Svou úřední dráhu započal arch. Pecánek v technickém oddělení tehdejšího pražského místodržitelství; těsně před první světovou válkou se stal profesorem české průmyslové školy v Brně a odtud se odebral na svou velkou studijní cestu do Itálie. Do služeb Státního památkového úřadu v Praze byl povolán r. 1919 a působil tam až do své předčasně smrti.

Jeho samostatným dílem, řízeným jen ohledem na podstatu staré architektury, je adaptace domu čp. 17/I v Pelhřimově, šetrný to zásah v renesančním půdorysu obytného domu pro potřeby soudobého peněžního ústavu a ústředí družstva. Čistá a v prostředcích jednoduchá je adaptace pražského domu »U zlatého stromu« v Dlouhé třídě s uvolněním jeho dvorní loggie. Také nástavba zvonice u arciděkanství kostela v Pardubicích a projekt čtyřpatrového obchodního domu na hl. náměstí v Plzni, kdežto dům »u Karabinských« na tržišti v Praze III má od Pecánka jen půdorys a jižní průčelí. Městu Sušici zanechal mnohé dílo; se stavitelem K. Hourou obnovoval místní stavební památky, aby mohly sloužit i novým účelům. Nejzáslušnější je adaptace starého děkanství na budovu městského musea. Podobně pracoval arch. Pecánek i v Pardubicích, Českých Budějovicích, Horažďovicích, Plzni, Lounech (adaptace Střelnice), Veřtřích (projekt nové věže u farního kostela), v mnoha městečkách a vesnicích i na zříceninách hradů (na Velharticích vedle konservace také adaptace spojovacího křídla na obytné).

Po arch. Pecánkovi zůstává množství kreseb; měkká linie a průzračná čistota podání jako by přímo navazovala na nejlepší naše kresle ze první poloviny XIX. století. Tužková kresba má tž lehký sklon k empirii jako celé Pecánkovo architektonické dílo. (Výňatek z článků Dr. V. W.)

Různé zprávy

Pro obnovu farního chrámu sv. Vavřince ve Zbraslavicích, v okrese kutnohorském

Zbraslavický farní chrám sv. Vavřince od severu.
Svatá románská loď, vypracováno 1/10. 1947. Ing. Ad. Janoušek 1/10. 1947

Zbraslavický farní chrám sv. Vavřince od jihu. Vypracováno 1/10. 1947.

Stočíř J. Štenc

Z neznalosti stavebního vývoje opomíjený tento chrám, je z nejceněnějších zachovaných stavebních památek kutnohorského okresu.*)

Ustálené mínění, založené na povšechném, avšak velmi pozdním zápisu v pamětní knize farní, a spatřující nejstarší část kostela v gotickém kněžišti, pokládalo loď za nejmladší přístavbu. Tento názor byl vyvrácen objevem dvou zazděných románských oken v severní boční zdi chrámové lodi, který učinil podepsaný autor tohoto článku dne 1. října 1947 za účasti místního faráře a kostelníka po opatrném oklepání omítek v oněch místech.

Románská loď, podle způsobu zdíva asi z poloviny nebo z druhé poloviny XII. století, byla pravděpodobně zakončena polokruhovou apsidou, jejíž základy možno hlodati pod dlažbou presbytáře. To je úkol dalšího archeologického výzkumu. Nynější gotické kněžiště je podle tvaru štítkových konsol a profilu klenbových žebor asi z konce XIII. století. Z téže doby je sakristie, původně kaple, zaklenutá křížovou klenbou žebrovou, a vchod na jižní straně chrámu, nyní zastavěný věží. Tato věž je pravděpodobně z první poloviny XVI. století; na její východní straně jsou zachovány zbytky renesanční omítky s jednoduchým geometrickým sgrafitem. Roku 1767 byla zvýšena cihelnou nástavbou asi o 5 m na výšku asi 20 m. Pozdně barokní je také oratoř vedle věže. Také věž bude nutno podrobněji prozkoumat i sgrafitovanou omítkou konservovati. Zdivo lodí i presbytáře je omítnuto. Nynější okna v lodí i s hlavním

vchodem v západním průčelí, jsou novogotická, kdežto okna presbytáře mají původní gotický tvar i velikost; avšak ostění, sloupky a kružby byly roku 1900 nahrazeny novými, podle tehdejšího mínění dokonalejšími. Vnější gotické opěry presbytáře jsou staré, armoované pískovcovými kvádry. Na severní straně lodi je zachován původní žulový cokl. Mnohem vyšší pískovcová podnož presbytáře a sakristie je velmi porušená, místy zcela chybí. Na východní straně sakristie byl objeven původní záklenek gotického okna.

Jsou tedy v této chrámové stavbě zastoupeny všechny hlavní fáze středověkého i novověkého stavebního vývoje.

Vněšek kostela je ve všech částech velmi sešlý, takže záchrana, obnova a konservace této vzácné památky je neodkladná. Potřebný náklad nelze ovšem uhraditi jinak než vydatnými subwencemi; je proto žádoucí, aby příslušní veřejní činitelé věnovali této věci zcela zvláštní pozornost a zafandili vzornou obnovu tohoto chrámu mezi nejnáléhavější potřeby. Nelze dopustiti, aby zanedbáním nutné péče byla snad i tato památkově a historicky nad jiné cenná stavba v budoucnosti ztracena, když již nutno oželeti lehkomyšlné zboření románských kostelíků v blízkých Červených Janovicích a v Čestné, za něž nám poskytl obědi posledních romantických puristů jen bezcenné novorománské náhražky.

Adolf Janoušek

*) První správa inž. Ad. Janouška o tomto nálezu s vyznačením různých stavebních období chrámu v půdoryse, jím změřeném, byla uveřejněna v č. 1, roč. VII, Zpráv památkové péče z r. 1948.

Dvě loňské výstavy památkové

I. Pražský hrad v renesanci a baroku.

V královinné letohrádku, v němž byla r. 1946 instalována krásná výstava »Pražský hrad ve středověku«, skončila nedávno výstava ukázek dalšího stavebního vývoje královského hradu, nazvaná »Pražský hrad v renesanci a v baroku«.

Tato vývojová údoba nás vedou od středověkých stavebních forem až k dobu dovedení a ucelení hradu Pacassiovou tereziánskou přestavbou, v jejímž rouše se zachoval podnes až na malé změny z dob svobodné republiky. V té době prodělal největší stavební změny a stal se počátkem XVI. století skutečnou rezidencí, která se ochotně přizpůsobovala novým směrům. Tehdy stala se důležitým doplňkem hradu královská zahrada a hrační area se tak podstatně rozšířila.

Výstava věrně a zajímavě zachytila celý ten velký rozmach ojedinělými exponáty velkého dokumentárního významu, byť nemohla neinformovanému návštěvníku poskytnouti tolik překvapení jako výstava středověku, která rozvinula vznik a růst sídliště od nejranějších dob v rozsahu bezmála šesti století.

Návštěvník mohl však sledovati též vývoj královské zahrady a jejího, klenotu, letohrádku královny Anny. Na středověk navázala výstava ukázkami přechodních a raně renesančních forem z období Vladislavského sálu s reprodukcí východního štítu ve skutečné velikosti, ozdobeného u nás nejstarším sgrafitem.

Od znázornění počáru hradu a Malé Strany z roku 1541 byl jsem veden k ryze renesanční přestavbě. Pozornost upoutal Wohlmutův návrh na renesanční zaklenutí sněmovny, který však nedošel uskutečnění, protože zvitžila tehdy ještě živá gotická tradice. Skutečnou klenbu s pietou a přesností změřil a zakreslil zesnulý arch. Fiala a ukázal i tím svou oddanost výzkumu starého hradu. Neméně zaujal renesanční korně ze západního křídla starého hradu v sádrovém odliktu a přesně proměřeném výkresu od V. Studeného. Výstava vrcholila velikým modelem renesančního hradu a projektem tereziánské, již klasicistující přestavby hradu, který vypracoval Nicolo Pacassi a který změnil úplně tvář hradu i obrys Hradčan.

Souběžně bylo lze sledovati i proměny královské zahrady a jejího spojení s hradem. Krytý dřevěný most, jehož výkresy nás zaujaly, byl při tereziánské přestavbě zasypan, a Jelení příkop tím roztržen. Zahrada se svou fikovnou, oranžérií, mlčovnou, svým divadlem i letohrádkem byla nezbytným doplňkem potřeb dvorského života. Na dokonalých štencových fotografiích bylo lze obdivovati kdysi skvělá figurální sgrafitta a mlčovny, byl úprava obrazů v jedinou plochu se ukázala poněkud nepřehlednou.

Náčrty letohrádku, totiž přízemku, vystavěného roku 1537—1540 podle P. de la Stella a patra z let 1567—1568 podle B. Wohlmuta, bylo možno přirovnávati ke skutečnosti výstavni budovy, rovněž fotografie a sádrové odliktu plastik ke kamenému dílu.

Také »Přívlačí fontána«, odlitá Jarošem podle návrhu Francese Terzo, byla tu odlišná v sádra. Avšak skvělý originál, viditelný dveřmi sice otevřenými, ale bohužel provazem zataženými, velmi zlatčoval zájem o reprodukcí, I plánek zahrady se stal spíše orientační pomůckou k pozorování, byť nedokonalým, skutečného exponátu in natura, rozloženého v celé nádhře před dveřmi, ale nepřístupného.

Letohrádek sám byl také exponátem, a to velmi významným; ale jeho podélná strana byla rovněž nepřístupná.

Dva projekty ryze užitekových, ale velmi důležitých zařízení doplňovaly pečlivě uspořádanou výstavu: kolorovaný, španělsky popsaný plán pod Letižbu tunelované Rudolfový štoly, která přiváděla vodu z Vitavy do rybníků u Král. oboře, a plán hračního vodovodu. Zejména u prvního z nich šlo o vynikající tehdejší technické dílo.

II. Stará Praha V.

Cestou k výstavě, konané v Josefovské ulici, vzpoměl jsem si na onen sychravý podzimní den roku 1943, kdy jsem potkal svého známého se žlutou hvězdou na prsou. Pozíral jsem radostně, vždyť jsme se tak dlouho neviděli. Nereagoval na můj pozdrav a já se překvapeně ohlédl. Zašel do domu a já pochopil; teprve v průjezdu stiskli jsme si ruce.

»Asi za měsíc jedeme pryč« stýskali si mezi řečí.

»Nezoufejte, příteli, věřte, vrátíte se šťastně«, pokoušel jsem se ho potěšit.

»Nevrátím se a nikdo z nás,« řekl teskně, »jsme lidmi, které svět přežil. Všechno na světě má svou dobu a svůj konec.«

Tušil-dobře, neboť z transportu se nevrátil nikdo.

Tato vzpomínka na setkání z dob nedávno minulých, vírala se mi na mysli, když jsem procházel výstavami místnostmi a když jsem jejich širokými okny hleděl na starý židovský hřbitov, na židovský Beth-chaim. Kromě staronové židovské školy, radnice a hřbitova, všechno zmizelo a zůstala jen obrazová reprodukce romantiky pražského ghetta a jeho zákoutí, reprodukce vyvolávající vzpomínky na učené rabyny Aarona Spiru, Jehudu ben Bezael Löwa, na mocného Jakuba Bas-Schevihu z Traubenberku, na laskavého rabína Mordachaje Meisla a na všetečného Pinkase.

Snad právě proto, že výstava zakládá jen na obrazech, dnešním jediném pozůstatku, působí přes zdánlivou jednotvárnost mocným kouzlem. Osud ghetta, zpečetěný v letech devadesátých, jako by probudil uměleckou povinnost malířů zachytit alespoň obrazově budoucí generacím to, co tyto již nikdy neužijí. Romantická zákoutí přilákala rodinu našich Měnesů (9 obrazů). Jsou tu Morstadt, Čermák, Minařik, Stretí-Zamponi, Orlik, Liebscher, Slavík a Braunerová, abych připomněl ty, kteří jsou naší veřejnosti neznámější. Fotografové té doby, Eckert a Kříženecký, zachycují strohous skutečností toho, co malíř svým duševním zrakem subjektivně podmaloval. Celé ghetto vtělil H. Bárta do hliněného modelu, dávaje nahlédnouti do uliček, zákoutí i průchodů. A pak oblas poslední rány, totiž plán židovského města, kreslený Krausem, s podloženým již asanačním projektem, jemuž padlo za oběť všechno.

Ze všeho číší konec, i z oněch šesti obrazů, které nám ukazují život starého ghetta, židovský pohřeb a pohřební bratrstvo v pojetí neznámého malíře sídkou XVIII. století.

Výstava je vzorně uspořádána a obsahuje 140 exponátů, kromě portrétů představitelů židovstva a několika pláštěků na thoru.

Vraťce se hanádními ulicemi asanované čtvrti, kladu si otázku, zda bylo možno této kláze zabránit. A v odpovědi znějí mi slova přítelova. Ghetto mělo svou dobu a svůj konec.

Ludvík Přisiching

Rokoko a konec baroku v Čechách, napsal Oldřich Blažiček, vydala Matice česká, výtiskl Orbis r. 1948 v edici »Naše minulost«, kterou řídí J. Květ, O. Odložilík a R. Turek. Cena brožovaného výtisku je 65 Kčs; má 131 stran, z čehož 65 stran textu, resumé ve francouzském jazyce, 48 celostránkových vyobrazení, jejich seznam a rejstřík. Úvodní stať začíná nástupem baroka u nás, který, byť pozdější kritikou šmahem zahrnován jako produkt období temna, jinými pak nekriticky veleben, oboje zcela podle subjektivní zaujatosti, naprosto ovládl všechno zdejší výtvarné snažení na více než 150 let a ovlivňoval po dalších 100 let své nástupce, ba i dobu nejnovější. Autor se snaží o vyrovnání oněch extrémních názorů tím, že rozlišuje dvě fáze barokního dění: skutečnou dobu temna od příchodu této cizí vlny do konce XVII. století, a období svébytného tvoření domácího od r. 1700 v prostředí do té doby zmiklém, když se třetí plochy obrousily, a nové formy zakořenily. Snad by bylo možno posunouti počátek tohoto druhého období nazpět až k prvním projevům lidového umění, ovlivněného barokem. Avšak pro tuto knihu je důležitější rozhraní vlastního baroka a jeho závěrečné formy t. zv. rokokové. Dr. Blažiček se nespokojuje ustáleným názorem, který klade toto rozhraní do r. 1750 nebo 1740, nýbrž samostatným kritickým rozborem zjišťuje počátky nového směru již na začátku druhé čtvrtiny XVIII. století.

V plastice nastupuje ztížený pŕvab a křehkost mnicumiemi řezbářské práce namistó rozpoutaných sil, které ovládají počátek XVIII. století vtvory nadměrných měřitek, pruce formovaných z hrubých balvanů; neboť i materiál charakterisuje tuto proměnu.

Architektura rokoka prozrazuje sice všeobecné zdrobnění a zjemnění v rozvrhu i dekoraci stavby, hlavně však je řízena uvoledněním pŕodorysné skladby a seskupením stereometrických útvarů schopných samostatné existence, při čemž nezáleží na bohatosti vnějšního dekoru. To se projevuje nejen při stavbách církevních, ale i světských, u nichž všude nalezneme princip t. zv. trojčlenného dekorativního schématu. V portálech ubývá figurální výzdoby, nebo alespoň je potlačena její nadřazenost. Po roce 1750 zjišťuje autor všestranné, obecné zklidnění, ale též nové, opětné objemové i prostorové scelování. Rokokové i klasicistní

prvky, přicházející ze západu z Francie, se pak prolínají a spojují, dokládající opodstatněnost francouzského úsloví: »les extrêmes se touchent«. Antithetické rysy časného klasicismu nalézáme však již u mladších prací K. J. Dienzenhofera (průčelí a postranní portál sv. Tomáše v Praze III z roku 1723), ještě dříve než rozpoznáváme náznaky raného rokoka u této složité, normálnímu zařazení se vymykající osobnosti. K tomu podotýkáme, že francouzské rokoko (style rocaille) bylo uměním výhradně interiérovým, určeným pro náplň budovy, jejíž vnější architektura byla přísně klasicistní (stavby Gabrielovy). Francie nezná rokokových ani barokových staveb v našem smyslu, a proto tam nemohlo nastati prolínání rokoka klasicismem jako u našich staveb z konce XVIII. století. Vymezuje-li tedy autor období rokoka tak jak uvedeno, jde o mnohem širší pojetí změny než o rozlišení drobného dekoru. Ostatně autor již na první straně uvádí, že názvem rokoka nelze obsáhnouti celou mnohotvárnou proměnu a celý vývoj od konce 1. do konce 3. čtvrtiny XVIII. století.

V malířství lze sledovati rysy raného rokoka u nás i v sousedních zemích německých stejně; všechny se orientují podle italských center, hlavně podle ilustivní, luministické malby benátské. Avšak na obrazech Kernových se u nás ohlašuje rokoko již dávno před polovinou XVIII. století obdobně jako v plastice (Hlernle, Quittainer a j.). Reiner, který vytyčil mezník velkého malířského iluzionismu, prožil ještě rokokovou změnu stejně jako jeho vrstevník K. J. Dienzenhofer v architektuře.

Pŕdorysy v textu a vhodně vybrané reprodukcce nejen objasňují naše rokokové výtvarnictví podle obecných definic, ale dokládají též původní deduce autorovy, k nimž dospěl samostatným rozborom a bystrým postřehem, nepodávaje se vlivu doktrin. Kniha prozrazuje dokonalé ovládní obsáhlé a složité materie, kterou si autor zvolil: ve static, správné rozvržených, snaží se ve věci výstižně, formou stručnou, krásnou a pokud možno i přístupnou vložiti spletité otázky nakadeřného výtvarnictví XVIII. věku. Přesto je kniha určena především pro odborníky.

Osobní údaje o hlavních representantech tohoto směru u nás, s oceněním jejich díla, vitané doplňují obsah knihy, jejíž úprava je vkusná a bezvadná. Ad. Janoušek

Novinová sazba povolena vŕn. ředit. pošt v Praze z 2. IV. 1947, č. j. IA-Gre-2372-OB

Obsah č. 3—4: Usnesení domácí rady a zpráva akčního vŕboru. — Memorandum klubu k ČNV — Alois Kubišek: První novodobý pokus o zničení Malé Strany. — Z klubu: K sedmdesátce architekta Bohumila Hypšmana, J. A., A. J. — Rudolf Hlubinka, sedmdesátník, Zd. Wirth. — Jednatelská zpráva, pokračování, A. J. — Pokladní zpráva a výkaz jmění, M. Ritz. — In memoriam: PhC. Ladisl. Lakomého, E. P. — Dr. Františka Páty, J. P. a red. — Dr. Jana Hofmana, J. K. S. a red. — Prof. Dr. Jos. Susty, Milena Linhartová a red. — Ing. Huberta Madlmaury, ZMS. — Ing. arch. Karla Pecánka, V. W. — Různé: Pro obnovu farního chrámu sv. Vavřince ve Zbraslavicích, Ad. Janoušek. — Dvě loňské výstavy památkové, Ludvík Prisching. — Z literatury A. J.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Clam-Martiničova 15. — Redakční rada: R. Hlubinka, E. Hypšman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, E. Poche, Zd. Wirth. — Otiskování článků dovoleno s uvedením pramene. — Vydává klub Za starou Prahu, Praha III, Mostecká 56. — Tiskem Grafie, dělnické knihtiskárny a nakladatelství v Praze II, Myslíkova 15. — Štŕčky Jan Štenc. — Vychází měsíčně kromě prázdnin. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE 25. ČERVENCE 1948.

ČÍSLO 5

Čestné členství druhého presidenta Československé republiky dr. EDVARDA BENEŠE v klubu Za starou Prahu

Po skončení druhé světové války a po návratu presidenta dr. Edvarda Beneše do vlasti usnesla se domácí rada klubu Za starou Prahu, aby ocenění jeho čínorodé podpory snah o zachování staré Prahy bylo vyjádřeno čestným členstvím klubu. Návrh předložila nejbližšímu valnému shromáždění dne 24. března 1946, vyžádavši si k tomu napřed presidentův souhlas. Odůvodnění návrhu, které přednesl prof. ing. arch. Pavel Janák, otiskujeme dále v plném znění.

Návrh byl jednomyslně přijat a nově zvolená domácí rada oznámila výsledek presidentu Budovateli dne 4. dubna 1946 spolu s usnesením, věnovati mu na paměť toho jako viditelný důkaz vděčnosti klubu diplom, který navrhne prof. Janák. Současně požádala o pozdější přijetí předsednictva klubu, které mu diplom odevzdá.

Dopisem ze dne 4. června 1946 oznámila pak kancelář presidenta republiky poděkování pana presidenta i jeho souhlas s vysláním deputace k odevzdání diplomu.

Pro diplom byl zvolen motiv z Černínského paláce, připomínající zásluhy presidentovy o jeho pietní obnovu a úpravu. Matrici zapůjčil prof. Janák, štoček dodaly Štenčovy grafické závody, tisk obrazu i textu opatřila Státní tiskárna, vazbu, polokožené desky a krabicové pouzdro zhotovila a věnovala odborná dílna p. Aloise Jirouta v Praze III. Diplom má dva listy ležatého formátu 60×40 cm; obraz je na vnitřní straně levého listu, text s podpisy, datem a razítkem na pravém listě jako protějšek k obrazu. Oba listy reprodukuje v zmenšeném měřítku na příloze.

Zhotovení diplomu v úpravě zvláště pečlivě se protáhlo až do jara roku 1947, takže o přijetí ohlášené již deputace bylo možno požádati teprve 25. dubna 1947. Pan president rozhodl kladně, avšak tehdejší jeho mimořádné zaneprázdnění způsobilo, že odevzdání diplomu, původně stanovené na 27. května 1947, bylo nutno odložit na dobu pozdější.

Jeho jménem pak převzal diplom dne 12. února 1948 pan kancléř Jaromír Smutný z rukou deputace, do níž domácí rada vyslala svého předsedu dr. Em. Poche, jednatele ing. Adolfa Janouška a svého člena dr. Jana Emlera. Předseda klubu doprovodil odevzdání diplomu delším proslovem, na nějž se navázal rozhovor o práci a úkolech klubu, jakož i o základních potřebách památkové péče k záchraně neocenitelných kulturních statků národních. Pan kancléř přislíbil podrobně informovati pana presidenta.

V děkonném vlastnoručním dopisu ze dne 3. června 1948 rozvinul náš druhý president široce své myšlenky o významu kulturních hodnot minulosti v poměru k nové výstavbě hlavního města.

Pro základní a programový význam obsahu dopisu otiskujeme jeho facsimile na příloze k informaci nejen členstva klubu, ale i širších kruhů odborných a veřejných činitelů.

Odůvodnění návrhu volby prezidentovy čestným členem přednesl prof. ing. arch. Pavel Janák.

Domácí rada vám navrhuje, abyste v dnešní valné schůzi zvolili čestným členem prezidenta republiky dr. E. Beneše. Bude to zajisté projevem úcty a vděčnosti za jeho nezměrnou budovatelskou práci pro národ a stát, pro jeho svobodu a budoucnost. Nebude to jen projevem, k jakému přistupují všude naše svazy občanské a kulturní. Ale bude to také výrazem vděčnosti klubu Za starou Prahu prezidentovi dr. Benešovi za to, že ve svou podnětnou a optimistickou aktivitu, s kterou sleduje a povzbuzuje veškeré kulturní dění u nás, pojal s kladným porozuměním i péči o starou kulturu národní, o staré umění a památky, o starou Prahu. Klub Za starou Prahu se o tom opětovně přesvědčil.

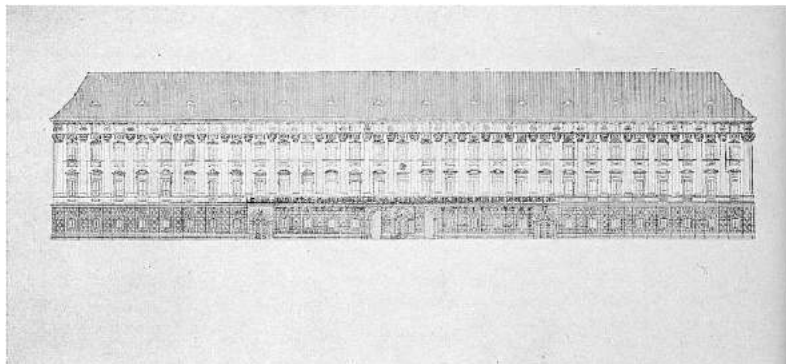
Při dnešní volbě má být však vzpomenuáno činu prezidenta dr. Beneše, kterého si klub Za starou Prahu zvláště váží: obnovy Černínského paláce. Jestliže tato obnova se uskutečnila a je čítána v Praze k významným událostem poslední doby, nemůže být hodnocena jen technická stránka věci, totiž rekonstrukce sama, ale zaslouží především uznání ten, jehož porozumění, vytrvalosti při myšlence i osobní odpovědnosti vděčíme za možnost vykonání tak neobyčejného úkolu.

Nyní, když obnova je již dávno dokončena, připadá vše samozřejmé. Avšak v prvních letech republiky, kdy se nejvyšší úřady ocitaly před nutností novostaveb jednotlivých ministerstev, byl návrh na použití obnoveného a upraveného starého paláce myšlenkou jistě smělou, zcela odlišnou od tehdejší praxe.

Neobvyklý tento podnět vyvolal nejdříve vleklou výměnu názorů úředních i odborných. Vzpomínám, jak zemřelý sochař Kavka, který získal důvěru dr. Beneše již za pařížského pobytu před světovou válkou, byl poslem této myšlenky. Také nezapomenu, jak se prvá setkání s tehdejším ministrem dr. Benešem vyčerpávala touto otázkou, kterou nejen s vřelým zájmem probíral, ale o níž také nejvyšší věcně uvažoval. Než došlo r. 1924 k soutěži návrhů úpravy, bylo mnoho pochybovačných hlasů. Jeden z osvědčených starých odborníků a favoritů soutěže na dotaz odpověděl, že si přestavba vyžádá nákladu přes 300,000.000 Kč. Ve skutečnosti postačilo na ni i s přístavbou a výkupem pozemků jen 63,000.000 Kč. Pesimistické odhady tehdy však nepovzbuzovaly. Po první soutěži uplynulo ještě dalších několik let, což dokazuje, jak dílo, které zaujalo ministra dr. Beneše, jen nesnadno se dařilo, a jakého úsilí bylo třeba, než dosáhl uskutečnění projektu. Dnes ovšem již není v paměti onen sešlý stav Černínského paláce, který tolik zrazoval. Zevně měl imponující velikost, ale uvnitř nebylo po paláci téměř stopy; vše bylo zohaveno v ošklivá kasárna. Ministr dr. Beneš vzal na sebe nemalé politické riziko pro věc, které věnoval svou důvěru a přesvědčení. Připomeňme si, jak právě i přestavby Černínského paláce bylo nepřátelskými živly proti němu využíváno. A přece světil provedení přestavby zcela rukám příslušných úředních a památkových činitelů a nezasahoval do ní osobně. Z počátku přicházel na stavbu jen ojedíněle, zcela soukromě; jeho návštěv však přibývalo a vzrůstal i jeho zájem, když se počaly rýsovat nové obrysy původní architektury. Pak již žádal informace o jednotlivých otázkách obnovy, o zachování památky jako originálu. Tento kulturní problém jej velmi zaujal. Stejnou měrou bylo obdivuhodné, jak zastával nároky současného života, totiž účelnosti stavby. Právě ministr dr. Beneš však rozhodl, aby vlastního paláce bylo využito jen menší měrou k úředním účelům a při obnově položil důraz na to, aby všechny významné složky a prostory paláce, tedy celek někdejší architektonické dispozice, byly pokud možno původně obnoveny. Tak všechny vestibuly, dvory, hlavní schodiště, velký sál, ložie, a konečně i zahrada. Dnes nejen ti, kteří zastávají památky, ale všichni uznávají, že ministr dr. Beneš i tehdy měl pravdu a že se postavil za dobrou věc kulturní, i když nebyla zcela populární a snadná, a když bylo nutno ji probojovávat.

Prezident dr. Beneš stál za věcí staré památky s touž pevností a statečností, s jakou zastával a bojoval za novodobé zásady demokracie a svobody.

Prezident dr. Beneš získal si velikou zásluhu o věc staré Prahy, dal velký příklad, který může, musí být a bude následován, a kterému se dnešní volbou má dostati uznání.

PRESIDENT
ČESKOSLOVENSKÉ
REPUBLIKY

V Praze dne 3. června 1948.

Klubu za Starou Prahu,
P r a h a - III.,
Mortecká ul. č. 56.

Vážený pánové,

děkuji Vám srdečně za pěkný diplom, který jste mi laskavě věnovali jako důkaz mého čestného členství Klubu za Starou Prahu.

Sledoval jsem vždy se zájmem a pochopením Vaši činnost, neboť vidím v péči o památky projev duchovního života, několika jeho složek, jež mohou a mají mít význam pro celý náš dnešní život, jeho prohloubení a obhacení i jeho přetváření v lepší formy budoucnosti.

Moderní vzdělaný člověk nemůže žít jen z přítomnosti a pro přítomnost. Závislost jeho osobního osudu na kolektivu jej vede k přemýšlení o budoucnosti a k úsilí mít vliv na její utváření. Avšak pochopit ideje a síly, které vytvořily přítomnost a budou proto spolupůsobit při utváření budoucnosti, naučí nás v prvé řadě studium minulosti. Odtud pramení poznávání starých uměleckých památek a snaha uchovat je neporušeny, aby nám názorně připomínaly, jak smýšleli, cítili a tvořili ti, kdo nás předcházeli, a co je nám z jejich dědictví ještě dnes živé.

Správné pochopení a řízení ochrany památek má takto přispívat k obecné vzdělanosti a ke zvyšování naší drobné po stránce citové i rozumové.

Máte mnoho krásných, vědeckých a záslužných úkolů. Leží Vám na srdci záchrana dnešního stavu Hradčan a Malé-Strany jako slohově nejzachovalejších částí Prahy. Často se dívám

KLUB ZA STAROU PRAHU JMENUVAL VE SVÉ PRVNÍ
POVÁLEČNÉ VALNÉ SCHŮZI PANA PRESIDENTA
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. EDVARDA BENEŠE
U VDĚČNÉM OCENĚNÍ JEHO ČINORODÉ SNAHY O ZA-
CHOVÁNÍ STARÉ PRAHY SVÝM ČESTNÝM ČLEMEM

V PRAZE DNE 27. listopadu 1947

Edvard Beneš
PRESIDENT

Karel Čech
PŘEDSEDA

z oken Hradu na tuto kamennou krásu a souhlasím plně s Vámi, že musí být zachována. Cítím však při tom jako nezbytnost a morální příkaz, že tu všude vnější restaurace musí jít ruku v ruce s vnitřní renovací a uplatněním zřetelů hygieny. Staráte se dále o zabezpečení stavebních památek i v ostatních čtvrtích našeho hlavního města a usilujete o to, aby při přestavbách i nových stavbách nepotlačil hmotný ziskem kulturní hodnoty památkové.

Myslím, že by i na Staré a Nové město měla být rozšířena programová a zákonná ochrana.

Doporučoval bych Vám konečně, abyste svou péči a práci neomezovali na Prahu starou, její ráz a památky. Ale abyste nespouštěli se zřetele nové tvoření v oblastech t. zv. historické Prahy a našli zvláště řešení tak naléhavé a diskutované otázky, pokud světově proslulý obraz a panorama Prahy jako celek má být zachován nebo je-li schopen znění a vývoje. Mohu Vám říci ze své zkušenosti, že cizí hosté při pohledu z hradu na Prahu, promášli často zajímavá a pozoruhodná mínění o vhodnosti či možnosti nových měřítkem velkých stavob v obrysech Prahy.

Jsem přesvědčen, že na podkladě své téměř padesátileté tradice můžete v úzké spolupráci se státními památkovými úřady podstatně přispívat k splnění všech mnoha úkolů památkové péče.

Přeji Vám ve veškeré této práci mnoho zdraví.

Initiativa dr. Ed. Beneše k záchraně významných stavebních památek i jiných ohrožených kulturních statků národních.

Vyjádril-li klub Za starou Prahu skromnou poctou, jakou před 18 lety děkoval prezidentu Osvoboditeli, díky i prezidentu Budovateli, učinil to především u vědomí jeho státnické prozíravosti, kterou uchránil vlast před zničením, a vedle toho i proto, že dr. Beneš vždy projevoval nejvřelejší zájem o záchranu historických památek národních, zejména pražských.

Po prvé to dr. Beneš prokázal již jako ministr zahraničních věcí rozhodnutím, aby se Černínské kasárny staly po novodobých úpravách sídlem jednoho z nejvyšších úřadů státu, vhodným pro tuto architektonickou památku evropského významu. Vzpomínáme, jakou to bylo příležitostí k útokům, dnes již neuvěřitelným, na jeho osobu za to, že budovu vyzvedl z jejího ponížení!

Jako prezident byl pokračovatelem díla presidenta T. G. Masaryka na hradě pražském. Z velkých předválečných cílevědomých příprav mohla však býti uskutečněna toliko úprava královského letohrádku a k němu přílehlého giardinetta architektem prof. P. Janákem a zvěčnělým ing. O. Fierlingerem. Bohužel, velké další možnosti převala dlouhá doba války a okupace.

Za svízelných poválečných podmínek bylo nutno podřídití velkorysé plánování nezbytnostem, vykonati nejdříve zanedbané udržovací práce a věnovati se nákladnému znovuzkříšení vyhořelé Míčovny, jedné z mála renesančních proslulostí na pražském hradě.

Retrospektiva stavebního vývoje Hradu nalezla v prezidentu dr. Ed. Benešovi účinného podporovatele dokonalé úpravy hradního archivu a stavebních sbírek, dále uspořádání čtyř významných výstav z prostředí Hradu (České umění XIX. a XX. století v majetku obrazárny pražského hradu, Hrad ve středověku, Hrad v renesanci a baroku, Pražský hrad v obraze) a nakonec i úmyslu zřízení definitivního musea, předvádějícího tisíc let stavebního vývoje pražského hradu. Přičinil se též o to, aby ladem ležící architektonicky významný objekt hradní jízďárny byl upraven pro výstavu celostátního významu. Výsledkem byla nakonec korunována i jeho snaha, aby hradu blízký bývalý Sternberský palác obdržel důstojnou náplň sbírkami Státní galerie.

Při všech jeho činech v praktickém uskutečňování ochrany památek byl rádcem, projektantem i realizátorem prof. arch. Pavel Janák, který zasvětil svou práci největší z nich: sídlu našich knížat, králů a presidentů.

Tak vytvořil dr. Ed. Beneš v obou budovách svého bývalého působistě trvalý příklad uslechtilé a důsledné ochrany našich národních památek.

Ale vrcholem této činnosti byla iniciativa presidenta dr. Ed. Beneše pro záchranu národního kulturního majetku při mohutném lidovém nástupu k znárodnění půdy a na ní závislého bohatství kolaborantských cizinců, Čechů a Slováků v roce 1945.

Dekretem presidentovým z června 1945 (č. 12 Sb.) bylo zkonfiskováno na tisíce zámožných usedlostí a na 800 nádherných šlechtických sídel v celé republice se vším movitým inventářem, uměleckými a historickými památkami, knihovnami, archivy i s rozsáhlými zahradami, parky a přírodními rezervacemi, které se rázem octly mimo bývalou péči majitelů a kterým hrozilo jednak rozchvácení, jednak zkáza následkem neudržování v dobrém stavu. A v této kritické chvíli dal prezident dr. Ed. Beneš svým listem tehdejšímu předsedovi vlády Zd. Fierlingerovi z července 1945 první popud ke zřízení státní odborné instituce pro péči a kulturní využití zkonfiskovaného kulturního majetku movitého i nemovitého, kterou sám nazval Národním kulturním fondem, a která pak byla uskutečněna zákrokem ministra školství a osvěty dr. Zdeňka Nejedlého v zákoně z května 1946.

Za tento prozíravý a na dobu vzápětí reagující kulturní čin zůstaneme prezidentu dr. Ed. Benešovi neskonale vděční.

Al. Kubiček, Zd. Wirth

Také prezident Osvoboditel byl čestným členem klubu Za starou Prahu.

Připojujeme vzpomínku na mimořádnou valnou schůzi klubu Za starou Prahu ze dne 5. března 1930, která jednomyslně zvolila prvního presidenta Československé republiky dr. T. G. Masaryka čestným členem klubu za péči o soustavnou ochranu historických a uměleckých památek.

Pro náš klub tak významná událost byla tehdy zhodnocena v č. 4, roč. XIV, Věstníku Za starou Prahu několika články, především v úvodníku ing. arch. Aloise Kubička, v němž autor ocitoval prezidentovu odpověď na blahopřání Národního shromáždění a vlády k 80. narozeninám, pronesenou k nim dne 7. března 1930 v budově staré sněmovny na Malé Straně.

Je na místě, abychom si občas připomenuli tato moudrá a zralá slova nepomíjjejícího významu.

President pravil m. j.: »Mívám často příležitost vidět, s jakou pietou a láskou přichází lid na Hrad, dychtiv poznati jeho tisíciletou kamennou historii. Proto jsem brzy po návratu z ciziny učinil opatření, aby se z Hradu vhodnými opravami a odkrytím jeho rozmanitých historických složek stal důstojný pomník našich dějin.

Představuji si na Letné, na severu a také na jihozápadě oblasti petřínské pás zelení. Doufám, že všechna tato zeleň zůstane zachována, v níž ojedinele budou postaveny v příštích dobách jen nejvybranější stavby naší architektury. Sám z vašeho daru přičinil bych se o uskutečnění tohoto plánu glyptothekou. Nejen chlebem živ jest člověk.

Abyste zmatek neukázněné komunikace nevyutili si nahodilě průlemy Starým Městem, jest, myslím, nutno, aby dnešní generace, přihlížejíc k nutným potřebám života, vyřešila regulační i komunikační problém této starobylé části Prahy. Jen tehdy dorosteme do svého stylu, budeme-li mítí úctu a pochopení pro odkazy naší bohaté a vysoce kulturní minulosti a budeme-li je pečlivě chrániti.

A to, co platí o Praze, platí o všech městech a vesnicích. Jen zachovávajíc v úctě odkazy předků, najdeme svou vlastní cestu pravé svobody a nepetržitého vývoje; pokrok jest dán správným vztahem k tradici.«

To byl tedy program, který doporučil osmdesátiletý Masaryk Národnímu shromáždění a vládě; tak usuzoval velký a nadšený hlasatel pokroku o staré Praze.

A jeho činy byly náplní tohoto programu.

Red.

Novinová sazba povolena výn. fedit. pošt v Praze z 2. IV. 1947, č. j. I-A-Gre-2372-OB

Obsah č. 5: Čestné členství druhého presidenta Československé republiky dr. Edvarda Beneše v klubu Za starou Prahu. — Odůvodnění návrhu volby prezidentovy čestným členem, P. Janák. — Zmíněná reprodukce diplomu. — Facsimile dopisu dr. E. Beneše. — Iniciativa dr. Edv. Beneše k záchraně významných stavebních památek i jiných ohrožených kulturních statků národních, Al. Kubiček, Zđ. Wirth. — Také prezident Osvoboditel byl čestným členem klubu Za starou Prahu, red.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Clam-Martínovicova 15. — Redakční rada: R. Hlubinka, B. Hypšman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, E. Poche, Zđ. Wirth. — Otiskování článků dovoleno s uvedením pramene. — Vydává klub Za starou Prahu, Praha III, Mostecká 56. — Tiskem Grafie, dělnické knihtiskárny a nakladatelství v Praze II, Myslíkova 15. — Stočky Jan Štenc. — Vychází měsíčně kromě prázdnin. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE 25. ZÁŘÍ 1948

ČÍSLO 6 — 8

Zvláštní přílohou k tomuto vydání vzpomínáme zesnulého druhého presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše, čestného člena klubu.

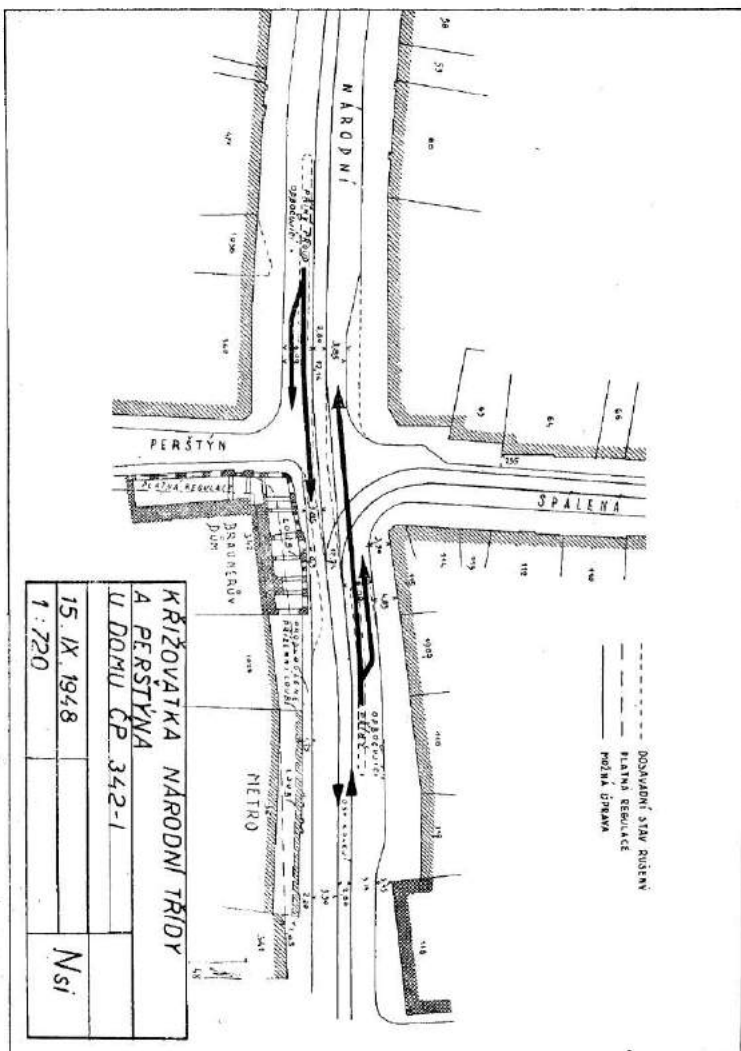
Obrana t. zv. Braunerova domu v západním nároží Perštýna a Národní třídy

Foto J. Mannsbarth

Nynější dopravní situace na křižovatce Národní třídy, Perštýna a Spálené ulice.

Doporučujeme hojně zakoupení losů státní dobročinné loterie à 10 Kčs u pokladníka klubu (Ing. Miroslav Řízy, Praha-Bubeneč, Na magistrále 11). Tah 9. XII. 1948.

Dopravní profily podle ing. Jiřího Mergera, vrch. techn. rady regul. úř. hl. města Prahy, »Základní prvky městských komunikací«, vydal Ústav pro učebné pomůcky (tab. I—III, str. 18—79, podle amerických norem).

a) šířky pro 2 proudy při rychlosti 20 km/hod.
od hrany chodníku k ose kola náklad. auta 0,47 m
náklad. vůz, méně vzdál. osy kola 2,25-0,33=1,92 m

mezera pro předjíždění . . . . . 0,36 m
1/2 vozu elektrické dráhy 1/2, 2,2 . . . . . 1,10 m
od osy kolejí k chodníku . . . . . 3,85 m

Deputace klubu Za starou Prahu předložila dne 15. září t. r. panu primátoru hlavního města Prahy toto memorandum:

Klub Za starou Prahu podává tyto své připomínky k rozhodnutí rady ÚNV hlavního města Prahy z 27. VIII. 1946, podle kterého má být zbořen z důvodů dopravních dům čp. 342-I na nároží Národní třídy a Perštýna, známý jakožto dům rodiny Braunerovy a kavárny Union.

Ponecháme-li stranou kulturní a historický význam domu, který ani rozhodnutí rady ÚNV nepopírá, můžeme o dopravních důvodech pro jeho zboření prokázat, že vycházejí buď z nesprávného pojetí technického, nebo z chyb a závad dnešního stavu, na něž nemá vlivu trvání domu čp. 342-I, a mohou být tedy odstraněny samy o sobě.

Především je vývojově překonaný hlavní důvod, který by mohl mluvit pro zboření nejen domu čp. 342-I, ale pro celkové rozšířování Národní třídy. Bylo jím pojetí Národní třídy jakožto součásti hlavního vnitřního dopravního okruhu podle dosavadního regulačního plánu. Jak je však známo (také již veřejně otištěno v Pondělíku z 6. IX. 1948), nový dopravní plán tento fiktivní okruh vůbec neuvažuje jako hlavní dopravní spoj, a to zcela správně již z toho důvodu, že tato městská oblast je především cílem dopravy a nemůže být proto dobře současně spojnicí cílů jiných; vedle toho vybudování skutečně výkonného spoje by narazilo na nejtěžší překážky terénní, protože jeho trasa sleduje trasu staroměstského opevnění, které právě velmi důmyslně navazuje na nejnepřístupnější místa levého břehu, jejichž překonání by si vyžádalo nejnákladnějších zásahů technických. Není-li tedy Národní třída ani dosud, a nemá-li být ani v budoucnosti hlavním spojem, nemá smyslu provádět zde jakékoli zásahy dílčí, tedy ani bourání domu čp. 342-I.

Další důvody dopravní by mohly být odvozovány z místních potřeb Národní třídy. Především jsou to požadavky chodců, největší u Národního divadla pro nárazové návaly obecnstva. Postačí-li zde šíře 20 m a není myslitelné, že by mohla být kdy zvět-

šena, postačí u čp. 342-I šíře minim. 17,2 m, bude-li zvětšena zasunutím chodníku do podloubí nejméně o 4 m, tedy na 21 m. Není správná informace dopisu býv. primátora Klapky z 3. února 1940, č. j. 46/40, že zmíněná šíře byla by horší než u sousedního podchodu domu Kleinhamplova, kde vedle čp. 341-I se dělí chodník na dva díly, vnější o světlosti 2,20 m a vnitřní u sportovního závodu jen o 1,65 m.

Pro vozidla pak stačí po celé Národní třídě po jednom proudu pro každý směr dopravy veřejné a soukromé, a po jednom pásmu odstavném. Větší šířka by jednak znesnadňovala přechod pěších, jednak by sváděla k nadměrnému parkování, které by jistě nebylo vítáno; není také správné, parkuje-li v těsné blízkosti Národního divadla mezinárodní nákladní doprava.

Přežitkem je také stále dosud uplatňované řešení křižovatky u Perštýna, protože vycházelo krátkozrace z potřeb dopravy levostranné. Mezitím zavedená doprava pravostranná má i na křižovatku požadavky zcela opačné. Rozšiřoval-li dvacet let starý regulační plán se svého stanoviska správné křižovatku po straně levé před křížením právě zbořením čp. 342-I a protilehlého paláce Šlikova, je nyní třeba křižovatku rozšířit na opačných stranách, totiž vpravo před křížením.

Nesprávné a nebezpečné je naproti tomu rozšiřovat křižovatku za křížením, tedy i setrvat na rozšíření z doby dopravy levostranné jako je tomu na př. na Smíchově u Anděla. Neprojde takto křižovatkou ani o jediné vozidlo více, naopak prodlouží se tím dráha přechodu chodců, zvýší se tím jejich nebezpečí, a také dále překáží přechod průjezdu vozidel. Tyto nebezpečné důsledky by nastaly i zde, kdyby se podle přežitých podmínek trvalo na zboření čp. 342-I.

Technicky správné je naproti tomu vybudovat křižovatku co nejsporněji, t. j. pro jeden proud dopravy veřejné a jeden proud dopravy soukromé po každé straně, jakož i jeden pruh pro vozidla, odbočující po stranách pravých. Odstavná pásma po straně levé, t. j. za křížením, je nezbytné nutně zrušit a rozšířit o ně chodník. Je téměř zcela lhostejné pro chodce, je-li či není-li tento chodník v podloubí. Naopak v podloubí lze přechod chodců křižovatkou lépe ukázat. Ale i zbývající jízdní dráhu

b) šířky pro 3 proudy při rychlosti 20 km/hod.	
1/2 vozu elektrické dráhy	1,10 m
mezera pro předjíždění	0,36 m
nákladní vůz	2,25 m
mezera pro předjíždění	0,36 m
osobní vůz	1,70 m
odstup od chodníku, méně vzdálenost osy kola 0,47—0,15	0,82 m
od osy koleji k chodníku	6,09 m

je třeba dimenzovat co nejúsporněji. Podle amerických norem, vycházejících jistě z náročnějších dopravních podmínek než jsou naše, je úspora možná i na mezerách mezi jednotlivými dopravními pásy při zmenšené dopravní rychlosti. Zde na křižovatce jistě nejsou ani přípustné takové rychlosti jako na výpadových silnicích a nejsou při rozjíždění ani prakticky dosažitelné.

Uvážíme-li skutečně tyto normalisované odstupy, vyjde nám celková šíře jízdní dráhy pouze 12,74 m po obou stranách křižovatky, ovšem s rozšířením vždy pošitým na pravou stranu.

Jiné nesprávné tvrzení vyskytlo se v dopise Elektrických podniků hlavního města Prahy ze 7. prosince 1939 našemu klubu a není vyloučeno, že i po 9 letech byla podobným tvrzením uvedena v omyl rada ÚNV. V dopise se tvrdí, že mezi vozem el. dráhy na dnešní trase kolejí a mezi případným minimálním chodníčkem u čp. 342-I by zbyla příliš úzká a nebezpečná průjezdná dráha.

Především sama kolejová doprava zde v jádře města je rušivým a zastaralým přezítkem, který zcela jistě bude nutno odstranit v dohledné době, jako byl odstraněn ve všech světových městech, a nahradit aspoň trolejbusy. Ale ani vedení kolejí elektrické dráhy není ničím posvátným, jsme-li již nuceni se smířit s nimi ještě na několik let. Kolej je soude zde totiž vedeny technicky chybně. Uhýbají se jednak nástupiště, vtěsnanému do samého hrdla křižovatky, jednak bývalému Šlikovu paláci. Bylo-li možné zbořit tento dům, je jistě také možné odsunout nástupiště podle nyní platných a na jiných místech prováděných zásad, jako se stalo na př. v poslední době u Národního divadla, a jednak uvolnit přechod na křižovatce, jednak dovolit posun kolejí na stranu novoměstskou asi o 30 cm.

Tímto posunutím osy kolejí srovnala by se také jejich trasa, která se zde nepříznivě láme na stranu staroměstskou, aby se opět v těsné blízkosti vracela technicky nevýhodným protiobloukem zpět, vyhýbajíc se setrvačně dávno odstraněnému Šlikovu paláci. Setkává se tedy zde opět technická chyba se zastaralostí, a obě si neprávem vynucuje odstranění hospodářských a kulturních hodnot domu čp. 342-I.

Podobnou doslova zapomenutou vartou, která působí nesnáze přechodu chodců, je stanoviště dopravní stráže. Také jeho přeložením na protější volnou stranu, kde již deset let nestojí Šlikův palác, dalo by mu nejen dokonalý přehled po celé křižovatce a

všech jejích hrdlech, ale zmenšilo by citelně i dopravní nesnáze, které pak vyvolávají snahu po zboření čp. 342-I.

Můžeme shrnout, že v celku i v jednotlivostech vychází tato snaha ze zastaralého povšechného dopravního pojetí, ze zastaralého řešení křižovatky, zaostalého umístění nástupiště a z ustrnulého vedení kolejí elektr. dráhy, která sama je nám pouze z nouze dobrá, jsouc zastaralým dopravním prostředkem, nelehké k zapomenutí dopravní vartě. Jsme přesvědčeni, že ani rada ÚNV, ani její orgány nebudou hájiti proti klubu Za starou Prahu tyto starobylosti a že proto nebudou pro ně vynucovat zboření čp. 342-I tím spíše, že jsou z našich připomínek zřejmé i škodlivé dopravní následky.

Nebyly by jediné a nechceme ukazovat jen na ztrátu hodnot historických. Neméně významná a trvalejší by byla újma i na současném vzhledu města a na jeho hospodářských zájmech.

V nejkrásnější a neživější městské poloze, mezi Národním divadlem a náměstím Republiky v délce asi jeden a půl kilometru, je téměř 200 běžných metrů zboření, t. j. více než jedna osmina celé délky, vyplněných více či méně nevzhlednými prozatímními boudami, za nimiž vyhlížejí holé neupravené štíty sousedů. Podnikatelská horlivost dokázala zde sice bořit, ale ani v letech největších přebytků neměla dosti hospodářské síly, aby tyto mezery vyplnila definitivně. K těmto dvacetiletým mezerám přibýly po válce ještě další jako důsledek bombardování. Zcela správně a moudře odkládáme jejich zaplnění na dobu hospodářsky silnější. Máme právo tuto budoucnost zatěžovat ještě přičiňováním dalších mezer z veřejné ruky, která by se tak družila k zásahům ruky nepřátelské a hrabivé ruky podnikatelské? Dostává-li Praha již jejich přičiňováním jako svůj nejpriznáčnější charakter ráz města »stodérátého«, smí rada ÚNV svolit k vyhlodání další mezery, pro jejíž zacelení jsou stejně nepřiznivě předpoklady technické i hospodářské. Uvážíme-li pak ještě, že naši generaci čeká ve vnitřní Praze ještě velký úkol náměstí Budovatelů, úkol přesahující vše, co dosud v novodobé Praze vyrostlo, musíme odmítnout každý dílčí zbytečný zásah na jiném místě, který jej brzdil a zatěžoval.

Doufáme proto, pane primátore, že i z těchto důvodů přispějete k tomu, aby rada ÚNV změnila své rozhodnutí ve věci bourání domu čp. 342-I.

(Memorandum bylo odevzdáno též oběma místopředsedům a 17 referentům rady ÚNV.)

Pražská doprava a její poměr k otázkám památkovým i potřebám sociálním

(Obsah přednášky jednatele klubu Za starou Prahu ing. Ad. Janouška v závěrečné rozpravě dne 14. května 1948, kterou byla ukončena řada odborných referátů o dopravních otázkách Velké Prahy v jarním období 1948 v SIA.)

Jelikož potřeba zvýšení bezpečnosti v pražských ulicích a zvýšení výkonnosti dopravních zařízení je odvozována z domněle nedostatečné povrchové dopravní kapacity ulic, je zapotřebí, abychom si dokonale a objektivně ujasnili, vyhovují-li dosavadní komunikace směrově a svou šířkou, či jsou-li nedostatky jen ve způsobu a organizaci dopravy nebo v obojím.

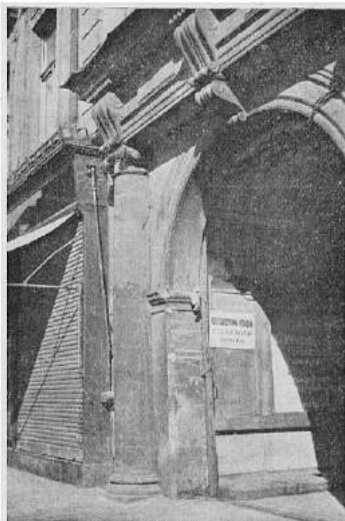
Vítané výsledky sčítání dopravy v Praze, které máme alespoň za rok 1946, nutno ovšem posuzovati kriticky, protože ukazují právě jen nynější stav a vypadaly by zcela jinak při jiné organizaci dopravy. Avšak ani ony nenasvědčují nadměrnému zatížení pražské dopravní sítě v porovnání nejen k jiným velkým městům, ale i k venkovským silnicím za obvodem světových měst. Na výpadových silnicích pařížských bylo na př. napočítáno 6000—8000 vozidel za den, což však rychle klesá, ve vzdálenosti 30 km od města. S takovou hustotou dopravy potřeba u nás počítati.

Obvyklé také je, že z jakékoli dopravní nehody na periferii veřejnost ihned usuzuje na nedostatečnou šířku pražských ulic a na potřebu radikálního zregulování vnitřního města. Avšak podle hrubých údajů z roku 1946 bylo na přímé, přehledné a široké Královské třídě v Karlíně 15krát a na přímé a přehledné, byť nestejně široké Bělohorské tř. 10krát tolik těžkých havárií jako na Můstku. Zkušenosti naše i cizí ukazují, že nejbezpečnější pro vozidla i chodce je městská ulice s vozovkou jen tak širokou, kolik je zapotřebí pro vozidla v ní přípustná, aby bylo vyloučeno náhlé vybočení a předjíždění některého divokého vozu z plynulého proudu. Naproti tomu jsou velmi nebezpečné ulice nadměrně široké a přímé. Mohou-li se na př. v ulici o tak velkém snádu, jaký má Úvoz, současně s korce předjížděti tři motorová vozidla, a jezdí-li se tam rychlostí až 100 km, dokazuje to jen, že tato zdánlivě úzká ulice je pro normální provoz i pro neukázněná vozidla až příliš široká. Nedávno vyražených pět polí kamenného zábradlí na mostě Legii hned za kioskem na staroměstské straně vpravo nedokazuje, že tento, jako většina jiných, poměrně málo dopravně zatížený most, je třeba rozšířit,

nybřž je svědectvím, že některá vozidla jezdí napříč mostu místo podél, a to patrně v době, kdy je most zcela prázdný, totiž v noci. Také odhozený a rozbitý mohutný kandelábr i s kamenným podstavcem u Domu umělců v ulici 17. listopadu, která je jistě velmi široká, přímá a většinou poloprázdná, svědčí proti divokým vozidlům, nikoli proti ulici. Je dobře, že tam leží tak dlouho tento 30metrákový svědek posedlosti a nesvědčitosti, alespoň pro výstrahu. Bylo správně řečeno, že křížovatky brzdi dopravu a zmenšují dopravní kapacitu ulic. Vzhledem k uvedenému budme však povděční za tuto brzdou a postarejme se jen, aby chodci měli možnost bezpečného a nebrzděného přechodu pod zemí.

Důkladná revize dopravního řádu může značně přispěti k zvýšení povrchové dopravní kapacity ulic, zejména důsledné zavádění jednosměrnosti všude, kde je to možné. Ovšem každý dopravní řád je neúčinný, není-li ho vždy a všude dbáno s neprostou spolehlivostí. Mrtvé značky mohou naopak uvádět chodce v osudný omyl o jejich bezpečnosti, jak ukazuje časté nečinné směrových pásem na Malostranském náměstí, vjíždění aut z Perštyna do Jilské ulice, pro tento směr uzavřené, a j. nespočetné nepřístojnosti. Nejde jen o odborné školení řidičů; ti většinou dobře znají dopravní řád i svůj stroj. Důležitá je však výchova charakteru k přesnosti a káňni, která nesmí selhati ani tam, kde není kontrolního orgánu. Jde tedy o léčení tohoto druhu sociální choroby; nevyčísitelné případy nutno ovšem vymýtit.

Obětí řádění vozidel, která se pokládají za suverénní pány ulice, napařád vjíždějí bez varování na chodníky a řežou křížovatky i přejížděním nároží chodníků v nejživějších místech, jsou nejen chodci, jiná vozidla, uliční zařízení a j., ale i památkové a umělecky cenné domovní vjezdy a portály, nevyjímaje ani nejvýznamnější. Odřená a do beztvárnosti obroušená ostění kdekjakého domu i paláce jsou toho svědkem. Otlučeno je článkování kamenného renesančního portálu Staré rychty čp. 404/12-I, nanejvýš je ohrožen pozdně barokní portál domu čp. 550/8 na Staroměstském náměstí (viz obr.),

Portál domu čp. 404-I

Portál domu čp. 550-I

Polo Ad, Janoušek

obroušeno ostění portálu Clam-Gallasovského v Husově třídě, Vernierovského na Příkopě a mnoho jiných. Vítáme proto ohlášené otevření průchodu z Václavského nám. Starou rychtou do Rytířské ulice, čímž bude zamezeno vjíždění aut do tohoto památného domu.

Je také nepřipustné, aby se 6tunové i větší vozy cpaly z ulice Karlovy do ulice Jilské, této třímetrové uličky, jejíž vozovka je v tomto místě jen 1,6 m široká, nebo průchodem Týnské ulice vedle domu čp. 630-I v sousedství Ungeltu, a proto je nutné stanoviti přípustné rozměry a váhy vozidel pro jednotlivé oblasti městské podobně, jako jsou předepsána největší dovolená zatížení mostů, schodišť a stropů zejména v budovách veřejných, největší přípustné rozměry vozidel u podjezdů železničních i silničních.

Nelze dosti zdůrazňovati, že doprava není sama sobě účelem, nýbrž je pouze pomocným zařízením, které se musí nevyhnutelně podříditi ostatním zájmům obecným. Takovým obecným zájmem je bezpečnost a veřejná hygiena, ale i veřejná estetika a ochrana památek. Podle dočasné, mnohdy jen domnělé potřeby stálému vývoji a změ-

nám podrobených dopravních pomůcek nelze nakládati s kulturními statky trvalé ceny.

Přednášející pak pojednal o úpravách pražských vozovek, o jejich nedostatečích dopravních a závadnosti zdravotní i o vlivu těchto závad na sousední objekty památkového významu nepřetržitými otevřeními, které ničí celistvost zdiva. Svými fotografiemi z minulých dnů demonstroval vadná místa u Bílkovy vily, na Mánesově mostě a u Křižovnického náměstí, tedy na teple zvláště významné. Mnohacentimetrové nerovnosti a náhlé skoky zejména u styků kolejnic, několikacentimetrové spáry, částečně prázdné, částečně vyplněné uličním prachem, odpadky a výměty se zárodky všeho druhu, charakterisují většinu pražských hlavních ulic. Bezvadné vozovky (asfaltem správně zalité dlažby nebo těžké živичné vozovky) máme však také ve vnitřních městě, ale jen v některých krátkých ulicích postranních.

Je tedy zjevné, že koleje elektrické dráhy jsou hlavním nepřítelem pražských dlažeb. Vyučují dokonalou úpravu prvotní a zne-možňují bezvadný stav pozdější. Nelze se vyhnouti velkým spárám podél ani napříč, protože malé obdélníky mezi kolejnicemi a

jejich příčnými ztužidly nemůže dlaždič přesně a rychle vyplnit nahodilými kameny, které má po ruce, a spáry nelze pak zatmčiliti řádně ani trvale. Tyto namnoze ohromné spáry nejsou jen pastí na dámské podpatky, ale jsou i zdrojem vážných úrazů; schodovité nerovnosti dlažeb způsobují pády i pod vozidla. To co spáry vyplňuje, lze nazvat pískem jen v počátečním stavu; později je to pářeníště všemožných choroboplodných zárodků, které tam nerušené bují za výhodných podmínek, aby za sucha a větru vnikaly do dýchacích a zažívacích orgánů chodců, do jejich oděvu a bytů. A děti, které se v tom po celý den batolí a prohrávají, jsou neustále takřka soustavně infikovány. Zde je hlavní bojiště proti tuberkulose a obrně. Stačí, ovšem s odporem, popatření zejména časné zrání na vše, co je splachováno do spár. S tím pak přicházejí v přímý styk dětské ruky, ústa a potraviny. Takové dlažby nelze řádně zametat ani mýti a zametací stroje, jimiž byl svého času odbor pro čištění města dobře vybaven, ale jejichž kartáčové válce jen poskakují po hrbolatém povrchu, jsou neúčinné. Řečník doporučil Čs. silniční společnosti, jejíž představitelé byli přítomni, aby se státním zdravotním ústavem zařídila bakteriologický soustavný výzkum staré výplně spár z různých oblastí města a k přirovnávání i z venkova; to by mohlo obrátit pozornost veřejnosti k této kardinální potřebě veřejné hygieny. Je třeba stále mít na zřeteli, že šedomodrá clona, která takřka neustále leží na vnitřním městě, dodává sice naší metropoli osobitý, malířský tak vděčný půvab, ale zhoršuje zdravotní podmínky tím, že nepropouští ultrafialové paprsky, tyto hlavní ničitelé zákeřných mikro-
bů. U nových dlažeb je záhodno zcela opustití navážení písku k t. zv. zašlemování spár, který — jak víme ze zkušenosti — bývá místy ponecháván až do úplného rozmělnění a rozprašení, což zvěšuje uvedené závady ještě osleповáním chodců i řidičů při každém zavanutí větru.

Jeden z hlavních zdrojů zla je tedy zastaralá soustava uliční veřejné dopravy. Od 57 let, kdy jsme se obdivovali první Křížkovice elektrické dráze na Letné, neucínilí jsme vlastně žádný pokrok v základním způsobu městské dopravy; jen kvantitativně jsme ji rozšířili. Nemáme autobusových linek ve vnitřní Praze, nemáme jinde tak nepostradatelných, opravdu lidových autodrožek, nemáme okružní městské dráhy, jako na př. stará osvědčená Chemin de fer de ceinture v Paříži, nemáme předměst-

ských tratí železničních (banlieu) a ovšem ani podzemní dráhy.

Přednášející rozvedl dále myšlenky, vyjádřené již v článku o trati č. 1 v Celetné ulici, o autobusové dopravě a o podzemní dráze, otištěném v č. 1—2 letošního roč. věstníku Za starou Prahu, doplnil a rozebral příslušné číselné údaje dopravních statistik. Zdůraznil neobyčejnou přizpůsobivost autobusové dopravy okamžité potřebě na kterémkoli místě, absolutně i relativně nejmenší počáteční investice a poměrnou nehluknost. Trolejbusy lze doporučit jen tam, kde zadržování ulice není pohledově na závalu.

Podivění také vzbuzuje, proč se v Praze vůbec nikdy neuvažovalo o úzkokolejně uliční dráze, ačkoli právě zde byly pro ni všechny podmínky a cizí vzory dávaly poučení. Naopak vyšlo se šablonovitě od normálního rozchodu a zásadní dvoukolejnosti, jako by se staropražské ulice i s Karlovým mostem vůbec nelíšily od pustého kraje, kterým vede dvoukolejná dálková železniční trať. A podle tohoto nepochopitelného základního omylu měla pak být přestavována celá Praha. Výkonnost dráhy o rozchodu kolejí 1 m není totiž o nic menší než dráhy o rozchodu 1½ m, nepočítá-li se ovšem s nežádoucím a normálně nepřipustným přecpáváním vozů stojícími. Naproti tomu zisk na prospěch jiných vozidel je ohromný.

Tímto omylem byl nejen založen ale i na budoucí časy petrifikován věčný a zbytečný konflikt domnělého zájmu dopravního se skutečným zájmem ochrany památek, který občas propuká na tom či onom místě v nevyhnutelný spor. Právě nyní je z téže příčiny znovu ohrožen Braunerův dům na rohu Perštýna.

Vše, co bylo uvedeno, ukazuje možnosti poměrně snadno dosažitelné a dosud nevyužitě; netřeba tedy sáhnouti hned k opatřením nejnákladnějším, nejzdlouhavějším a v každém ohledu nejriskantnějším.

Podzemní dráha je ovšem tužbou každého velkého města. Kromě nejjivějších měst světových však je a zůstane spíše zařízením přepychovým než produktem naléhavé potřeby, protože stavební a zařizovací náklady nemohou být úměrné dosažitelnému efektu. Vždyť na př. v Londýně všechny trati podzemní dráhy dopravily r. 1930 jen pětinu počtu osob, dopravených autobusy (15,4% naproti 76,6% a 8% připadajícím na tehdejší kolejovou uliční dráhu). Je-li u nás — jak se omylem tvrdí — dopravní situace neudržitelná, nepomůže, bude-li lze po 10 letech, pravděpodobně však ještě

později, dopravit denně o 200.000 osob více. K tomu je zapotřebí opatření účinnějších, rychlejších a levnějších, jak bylo uvedeno; protik nemá tolik milionových měst dosud podzemní dráhu.

Bylo uvedeno, že doprava vzrůstá kvadraticky s počtem obyvatel. I když to všeobecně neplatí pro vzájemně přirovnávání měst evropských, je to zhruba správné pro poměr měst evropských k americkým. New York měl před poslední válkou skutečně stokrát tolik motorových vozidel jako Praha. Z toho však také plyne, že nesmíme prostě přejímat vše, co vidíme ve světových městech desateronásobné velikosti, která jsou nadto středisky světového obchodu a největšími světovými přístavy. Protože ale chceme budovat celý stát stejnoměrně, nikoli jen hlavní město, nemůžeme napodobovat ani Madrid ani Budapešť.

Domníváme se tedy, že věc podzemní dráhy lze posuzovat bez jakékoli nervosity, v úplné klidu a v rozvaze, protože není zdaleka tak aktuální jako jiné potřeby sociální. Je třeba jen nalézt správný poměr a pořadí naléhavosti jednotlivých úkolů. Nedopustíme se asi hrubé chyby, uvedeme-li, že za těch 10 miliard, na které byl odhadnut — a řekněme hned že nízký — náklad na podzemní dráhu, bylo by lze uvést do bezvadného, dopravně i zdravotně nezávadného stavu všechny pražské ulice, opatřit 1000 velkých autobusů a ještě vybudovat 15.000 vhodných obydlí ve lhůtě mnohem kratší než podzemní dráhu, technickými prostředky nám dosažitelnými. Jak však opatřit těch 10 miliard je jiná otázka, kterou nelze vyřešit pouhým ujišťováním. Hospodářsky i sociálně pochybené by bylo, jakkoli z tohoto důvodu zatížit dopravu již existující. Při operacích úvěrových se však musí počítati se zajištěnou rentabilitou a se zárukami.

Nutno ještě dodat, že přetížení nyníšší dopravní sítě v hodinách ranních a odpoledních je způsobeno tím, že elektrické dráhy převážejí množství osob na jejich pracoviště z protilehlého okraje Velké Prahy, z Břevnova do Vysočan, ze Střešovic na Vinohrady, z Košíř do Líbň jen proto, že pracující nemohou bydlet blíže u závodu, ačkoli na to čekají. I z toho je patrné, že primární je otázka bydlení.

Problém, chceme-li mít z Prahy správný ústředí, či obchodní město nebo převážně bytový útvar, byl již předstížen skutečným vývojem do té míry, že vnitřní město se skutečně stává správním střediskem a sídlem úřadů. Za naší paměti poklesl počet obyva-

tel staré Prahy, t. j. Praha I—VI, na polovinu a od posledního sčítání z r. 1930 do května 1947 o 30.000 osob. Největší pražskou čtvrtí je dnes Praha XIV (Nusle, Michle Krč), jen o málo menší než celá Praha I až VI. Tam také přibýlo od r. 1930 tolik obyvatel, kolik jich ve vnitřní Praze ubýlo. I tím se změnilы podmínky, které platily v době, kdy se začalo pracovat na projektu podzemní dráhy.

Z památkových důvodů nemůžeme si přát aby stavbou podzemní dráhy byl přiveděn stav, který by učinil tuto dráhu hroblem Starého Města. Ze tato obava není planá ani přehnaná, ukazují zkušenosti s vinohradským železničním tunelem, které nebyly předvídaný a tím méně pak zamýšleny. V této úvaze nechceme posuzovat — technicky znamenitý projekt podzemní dráhy s hledisek stavebně či dopravně technických, ani dále rozváděti kritiku účelnosti celého tohoto podniku nebo jednotlivých tratí dráhy. Kdyby byly v Praze možné tunely hloubkové, jako na př. londýnské tubes, které v stejnoměrném, jemném a nepropustném jílu pronikají podzemím města až 30 m hluboko pod všemi základy i vedeními, byli bychom pro takovou disposici. Byla by to jistě lepší záruka záchrany cených starých oblastí než mělké tunely s problematickým zabezpečováním množství budov nesmírným a nepředvídatelným nákladem za nejsvízelnějších podmínek. Tyto nesnáze vedly by nakonec přece jen k zboření, jak ukazují četné analogie. Věc by asi skončila v mnohých případech konstatacím, že je sice toho či onoho škoda, ale zájem na dokončení započatého velkého díla, které nelze opustiti, je přednější než skrupule t. zv. sentimentálního historismu. Poučení minulosti proto nutí, aby bylo vše důkladně a včas zváženo bez zaujatosti, ale i bez planých ilusí. Závažná je při tom též otázka ohrožení početního stavu bytových jednotek dosavadních.

V závěru přednášející pojednal o nyníšších potřebách celkového řešení pražské komunikační sítě s ohledem na připojení k dálkovým spojům, o dřívějších názorech, které nutno důkladně korigovat, a o nutnosti vyloučení vnitřních oblastí, Národní třídu a Příkopy v to počítaje, z průběžné dopravy. Nutno se postarati, aby tyto oblasti zůstaly trvale jen cílem dopravy a byly zabezpečeny před snahami raziti jimi dálkové průjezdy. Je tedy i na tomto poli mnoho důvodů k revidování minulosti.

A. J.

V pátek dne 3. září 1948 zemřel
druhý prezident Československé republiky

Dr EDVARD BENEŠ

čestný člen klubu Za starou Prahu a štědrý podporovatel jeho prací i snah, iniciativní, vytrvalý a obětavý ochránce kulturních statků národních a neúnavný pracovník na prohloubení i zobecnění jejich poznání. Skláníme se v úctě a vděčnosti nad hrobem velkého zesnulého, pamětlivi jeho vzácného příkladu a velikého díla, které nám zanechal.

Lawrence Benedict

Dřívější restaurování kutnohorských památek a nynější obnova kostela sv. Jakuba

Casový úsek mezi lety 1883—1905 znamená pro Kutnou Horu dobu horlivé restaurační činnosti jejich monumentálních staveb, většinou gotických. Dotud bylo město ideálním výtvarným museem několika stavebních epoch, jejichž děl se nedotkla ruka restaurátorů. Prosté, ale veliké technické úkoly zabezpečovacích a rekonstrukčních prací, které správa města a jiní veřejní činitelé společně podnikali, byla provázána horlivou, ale zhoubnou touhou očistit středověk od všech pozdějších výtvarných přínosů, přidávků a adaptací ve snaze, dát kostelům i jiným stavebně významným budovám zaskvíti se v původních formách. Vlny restaurátorských vášní, které se přehnaly přes středoevropská města, zasáhly opožděně starobylé město v jeho neprospěch a k velké škodě originálu. Oprošťování kostelů a puristická regotisace jejich interiérů, dokomponování stavebních celků, pseudogotické novotvoření v jednotném stylu, rekonstruování a zdánlivě vědecké kopírování — to byly teorie metody i praxe restaurační činnosti, vesměs tehdy uznávané za dokonalé.

Restaurování práce uskutečňovala generace dnes již vymřelá v rychlém časovém sledu: v letech 1883—1884 byl opraven kostel Matky Boží na Náměti, od r. 1884—1905 byla provedena restaurace a dostavba chrámu sv. Barbory, roku 1893 opraven kostel Všech svatých, r. 1890 Kamenná kašna, v letech 1894—1898 byl přestavěn Vlašský dvůr, v letech 1896—1898 kostel sv. Trojice a konečně v letech 1900—1902 Kamenný dům. Veškeré toto restaurační dílo je spojeno s jménem vládního rady ing. Ludvíka Láblera až na barokový kostel sv. Jana N., který byl opraven v letech 1884—1886 podle návrhů architekta A. V. Barvitia.

Přímou před první světovou válkou pracoval architekt Kamil Hilbert na projektu obnovy Hrádku nad Vrchlicí, dosud neuskutečněné. Teprve jednačtyřicet let po dostavbě chrámu Svatobarborského došlo v letech 1941 až 1946 k obnově a konservaci interiérů kostela sv. Jakuba, farního to chrámu kutnohorského.

Nová generace stála v letech 1941—1946 tváří v tvář novému úkolu a nastoupila cestu zcela jinou, než kterou se brala gene-

race z konce minulého století. Při konservačních a rekonstrukčních pracích v kostele sv. Jakuba byl tentokrát vzat velmi pečlivý a vědomý zřetel k dvěma jeho stavebním obdobím, gotickému a barokovému, jakož i k celku trojlodí kostela XIV. věku, jehož gotická architektura měla po výtce praktické cíle bohoslužebné. Bylo při opravě vnitřku kostela uvažováno citlivě a prozíravě o svébytné ceně každého jednotlivého výtvarného přínosu, ale zároveň vůdčí myšlenkou byla snaha, přece dosáhnout dojmové harmonické sjednocenosti vnitřku, jako prostorového a výtvarného celku. Ač gotická architektura kostela je bez podstatných pozdějších stavebních změn, přece stylová sjednocenost architektury byla již v XVII. a XVIII. století porušena nestejným barokním zařízením vnitřku a adaptací některých architektonických článků, jakož i odstraněním původní polychromie. Mnoho konstruktivních závad v klenbách lodí, ve zdivu, v okenních kruzích, jmenovitě ve třech oknech nyní otevřených (kdysi zazděných), vedlo k značným technickým zákrutům, zejména k obnově většiny lodních kleneb. Obnova kostela nebyla tedy založena jen na zkrášení jeho interiérů, ale též a významně na základně rekonstrukční, vyvolané schátralostí zdiva, pohybem podstatných částí stavby a nedbalými, povrchními rekonstrukčními pracemi z počátku XIX. věku.

Nové konstruktivní články z domácího pískovce byly bez štokování opracovány do stejné profilace; nebyly však retušované, jen přetřeny vaječnou temperou. Staré očištěné články byly fixovány, a tím zachyceny poslední nemnohé stopy polychromie. Větší defekty byly vyspraveny umělým kamenem příbuzného složení, opracovány jako přirozený pískovec a retušovány lehkou barevnou temperou. Staré očištěné omítky po konservaci byly rovněž tónovány lehkou lazurou v barvě staré opuky, aby bylo dosaženo jednoty prostoru.

Objevené nástěnné malby se zachovaly v torsech, a kresbou i koloritem se vízí na pozadí v barvě přírodní omítky. Ačkoli nálezy, pietně konservované, nejsou četné, přece obohacují českou malbu a vědu uměleckohistorickou. Čtyři malířsky vyzdo-

bená pole nad Charvátskou kaplí, která znázorňuje zvěstování, narození, utrpení a oslavení Krista, mají zjevný charakter náboženského citění doby utrakvistu a jsou konservativního opožděného stylu vrcholné gotiky asi z půli XV. století. Stejně tradičně pojatý je obraz Madony s děťátkem na pilíři hlavní lodi vedle kazatelny, datovaný 147?. Umělecky nejnepříjemnější jsou dekorativně účinné malby zářivého koloritu v závěru kněžiště kolem obou sanktuárií, které představují okřídlené cheruby, adorující na evangelijní straně Tělo Páně a na epistolní straně oslavující mučednickou smrt Kristovu. (Konec XV. století.)

Jedním z velkých úspěchů obnovy chrámového zařízení je obnova hlavního barokového Eglíova oltáře (1677), v němž se mechanickou cestou podařilo odhalit původní kolorit temně fialový, temperový to klišový nátěr velmi teplého tónu a hedvábného lesku, který na mnohých barokních oltářích nešetrou konservací jinde dávno již vzal za své a byl nahrazen barvou černou. Staré bohaté zlacení řezeb a plastik bylo vesměs zachováno. Neméně nádherným ziskem obnovy je odhalení původní směle a sytě zářivé polychromie na barokních sochách, kráslích lodní pilíře. Ostatnímu chrámovému zařízení byla věnována

nemenší pozornost, jmenovitě gotickým lavicím z konce XV. století.

Touto obnovou bylo dosaženo harmonické jednoty chrámového interiéru. Od nové polychromie stěn bylo upuštěno hlavně proto, že nepatrné její staré zbytky nemohly být vzorem nové; zbytečně by nová polychromie vyzdvihovala deformace některých stavebních článků a konkurovala by objeveným nástěnným temperám, které jsou bez individuálního orámování vázány na neutrální jednotící okolí.

Stavební práce provedl ing. J. Dajbich, konservaci hlavního oltáře a ostatních oltářů i gotických konšelských lavic B. Bek, svatostanu hlavního oltáře Fr. Charvát a nesnadné odhalení původní polychromie barokových soch provedla pražská konserváční dílna bratří Kotrbů. Objevené malby konzervoval akad. malíř K. Jaroš a po jeho smrti akad. malíř R. Adámek. Omítky a kámen temperoval V. Fiala. Barokní varhanní stroj (1679) nádherného zvuku opravila a nový hrací stůl na hlavní kůr dodala kutnohorská firma J. Melzer.

Celou obnovu vedl vrchní rada správní osvětové služby dr. ing. J. Šebek, jehož pochopení prostorového účinku gotických interiérů a jeho nesmlouvavé péči vděčíme za pronikavý úspěch tohoto díla.

Jednatelská zpráva o činnosti klubu Za starou Prahu v období od poslední valné hromady (24. III. 1946 - 9. XI. 1947)

(Dokončení)

Jednáno též o vydání vhodného a správného průvodce Prahou k příštím roku a uvažujeme o vydání serie pohlednic k propagování staré Prahy a informování návštěvníků.

Těba se zmínit také o práci klubovní administrativy a kanceláře.

Do klubu došlo r. 1946 úhrnem 171 podání, kromě četných tiskovin, které nejsou protokolovány. Od poslední valné hromady do konce roku 1946 bylo vypraveno 69 dopisů. Ostatní podání byla vyřízena buď přímo ústně nebo příslušným předpisem kanceláře, po případě vzata prostě na vědomost a uložena ke spisům.

Od začátku r. 1947 do dnešního dne došlo 238 podání kromě tiskovin. V téže době bylo vypraveno 214 vyřízení.

Za minulé správní období bylo tedy vypracováno a vypraveno úhrnem 263 vyřízení, která velkou většinou obsahují odborná vyjádření, odbornou kritiku, návrhy a podněty.

Kancelářské práce, spojené s tím i se svoláváním a s přípravou schůzí, vyzoumivání členů domácnosti rady o komisích a j., konala slečna J. Vaněčková, doručování různých písemností a

legitimací paní Špálová, která se též starala o čištění a vytápění klubovních místností. Oběma přísluší za to uznání a dík.

Schůzi konala domácí rada od poslední valné hromady do konce r. 1946 11, od 1. ledna 1947 do dnešního dne 15, úhrnem 26. Redakční rada byla zvolena z členů domácí rady 4. září 1946, počtem 7. První schůzi konala 17. října 1946, poslední 15. června 1947, úhrnem 8. Změna ve vedení redakčních prací nastala onemocněním redaktora vrch. r. ing. O. Vondráčka, načež byl 16. března 1947 pověřen jednatel přípravou č. 9 a 10, roč. XXII, a dalších čísel věstníku.

Minulá valná hromada, první po skončení války a okupace, zvolila jednomyslně pana presidenta *Československé republiky dr. Eduarda Beneše* u vděčném ocenění jeho činnorodé snahy o zachování staré Prahy svým čestným členem, k čemuž si domácí rada napřed vyžádala jeho souhlas. Nově zvolená domácí rada zpravila o volbě pana presidenta a oznámila 4. IV. 1946 své usnesení věnovati mu na paměť toho jako viditelný důkaz vděčnosti klubu diplom, který navrhne prof. Janák. Vyslovila také prosbu, aby pan president

později přijal předsednictvo klubu, které mu diplom odevzdá.

Děk pana presidenta za volbu i souhlas k odevzdání diplomu došel pak dopisem kanceláře presidenta republiky ze dne 4. června 1948.

Pro diplom zvolen motiv z Černínského paláce. Matrici zapůjčil p. prof. Janák, štoček zhotovili závod Štencův, tisk diplomu Státní tiskárna, polokožené desky a pouzdro speciální závod p. Al. Jirouta, který věnoval svou práci i materiál úplně zdarma, za což mu bylo písemně vyjádřeno uznání a poděkování.

Stav členstva je nyní: pražských 371, venkovských 90, úhrnem 461 činných členů.

Venkovské odbory má klub nyní jen v Kutné Hoře a v Čes. Budějovicích. Ostatní zanikly za války. Kutnohorský odbor má 30 členů, česko-budějovický 15. O jejich činnosti však nemáme zpráv, ačkoli jsme o ně žádali loni i letos. Osobní styk, zájezdy z Prahy, po případech přednášky, to vše by mohlo přinést žádoucí oživení.

Z ostatních měst je v Brně 6 členů, v Pelhř-

mové 5, v Mladé Boleslavi 4, v Havlíčkově Brodě 2 a po jednom v Brandýse n. Lab., v Bratislavě, v Hor. Počernicích, v Hostivěři, v Hradci Králové, v Jindřichově Hradci, v Karlových Varech, v Kolíně, v Látoměřicích, v Mělníku, v Mollitorově, v Mor. Budějovicích, v Netolcích, v Nymburce, v Pardubicích, v Písku, v Pláňanech, v Plzni, v Poděbradech, v Prostějově, v Rakovníku, v Třeboni, v Ústí n. Lab., ve Vys. Mýté, v Zákolanech, ve Zlíně, ve Zdírci a v Železném Brodě.

Za uplynulé období získali jsme nových 30 členů pražských a 9 venkovských, úhrnem 39.

V též období zemřelo 13 členů, z toho 9 pražských a 4 venkovští (viz zprávu o valné hromadě).

Z klubu vystoupili 4 členové pražští a 2 venkovští (oba z Čes. Budějovic), zanikli 2 členové kolektivně.

Chrnný úbytek úmrtním, vystoupením a zánikem je tedy 21 členů naproti novým 39.

Adolf Janoušek.

Z klubu Za starou Prahu

Za druhým presidentem Československé republiky Dr. Edvardem Benešem, čestným členem klubu.

Páté číslo roč. XXIII věstníku Za starou Prahu jsme věnovali čestnému členství presidenta dr. Edvarda Beneše v klubu Za starou Prahu netušice, že odchod tohoto nejvýznačnějšího čestného člena a štedrého podporovatele klubu je tak blízký. Dnes vzpomínáme s hlubokým pohnutím a věčností velkého zesnulého zvláštní krídovou přilohou.

Sedmdesátin se dožili:

11. srpna 1948 vynikající čestný člen klubu a nanejvýš zasloužilý památkový pracovník sekce šéf dr. Zdeněk Wirth (o jeho významu a díle přístě) a 1. září 1948 vzácný člen a průkopník hnutí Za starou Prahu, splnomocněný ministr m. sl. *ing. dr. Eustach Mölzer*.

Oběma jubilatům byla telegraficky vyjádřena vřelá blahopřání klubu.

Vzpomínka na Vincy Schwarze

Poznal jsem Vincy Schwarze na podzim roku 1939 v klubu umělců Mánes jako vzácný a ojedinělý příklad Němce, který nejen sympatizoval s českým kulturním životem a s našimi snahami, ale přímo se národně i kulturně počestil (otec byl vůdcem Němců ve Šternberku na Moravě). Setkali jsme se při společné práci. Schwarz sbíral materiál pro svou obsáhlou knihu »Město vidím veliké...« (»Cizinci o Praze«, nakl. F. Borový v Praze 1940.) Mně byl skvělý znatel a milovník Pražské ochotným pomocníkem při práci na knize »Pražské motivy«, která pak vyšla roku 1940 ve »Výšehradu«. Vzpomínám na četné návštěvy v jeho smíchovském tuculu v Malátově ulici, na jeho jedinečnou knihovnu se vzácnými tisky. Vzpomínám na jeho nebojácnou pomoc zákrokem v kulturním oddělení ministerstva pro-

pagandy v Berlíně, kde urgoval odvolání zákazu vydání Rilkových »Dvou pražských povídek«. V podání ze dne 30. března 1940 psal tehdy Vincy Schwarz: »Dílo mladého básníka (z r. 1899) líčí podivuhodně starou Prahu i její německé ovzduší v romantickém osvětlení. Nelze si mysliti, že by ministerstvo chtělo zabrániti, aby jej české čtenářstvo, které básníka, rodáka pražského, zná z četných jiných překladů, nesmělo poznati právě s této stránky. Proto očekávám, že ministerstvo nařídí nakladatelství Insel-Verlag, aby přenechalo autorské právo k českému překladu.« Výsledkem bylo pověření kulturního referenta říšského protektora, aby oznámil překladateli, pozvanému na konferenci, že dílo je »frühreif« (mladicky nezralé), a proto není možno dát svolení k českému vydání. Důvod byl ovšem jiný: Rilke ve svém díle

neakrývá své sympatie k představitelům češství v době hnutí Omladiny.

Při pozdější návštěvě na Smíchově našel jsem byt Schwarzův zapečetěný. Byl zatčen a za hejdrichády i se svou oddanou družkou pí Zdeňkou (roz. Flégrovou) popraven dne 30. června 1942. Jeho dvě díla o Praze, výsledky úžasně mravenčí práce: *Město vidím veliké a Očima lásky* [výbor z básní o Praze] (oboje r. 1942 v nakladatelství Fr. Borový), jsou výmluvným dokladem jeho vroucího vztahu k pražskému a českému prostředí, jež se mu stalo druhým domovem, a zůstávají trvalým pomníkem jeho lásky, tragicky vykoupené, projevované též v klubu Za starou Prahu.

Doplňkem pražských obíast je jeho trilogie, sbírka próz a básní cizinců, dokumentů úcty a lásky k naší vlasti. S pomocí Vojt. Jiráka a Pavla Eisnera vydal u Toužimského a Moravce r. 1940 »Věčné Čechy«, anthologie z německé poezie a *Ohlasy z Čech a Ta krásná země*, výbor ze světové básnické tvorby s českými motivy. K první si vyžádal významnou předmluvu od Vladislava Vančury, k druhé básnický úvod Jar. Seiferta. Teprve po válce mohl Pavel Eisner vydát vše, co censura nedovolila Schwarzovi otisknout v píetní knižce: »Chvála Čech«, umlčená svědectví světových básníků.

Dr. Lad. Drábek.

Různé zprávy

Zpráva o prohlédnutí stavebních a komunikačních úprav na Hradě, předložená kanceláří presidenta republiky

Na pozvání pana profesora ing. arch. Pavla Janáka uspořádala domácí rada klubu Za starou Prahu vycházku k prohlédnutí stavebních úprav v Královské zahradě, jízdnárně a v hradních průchodech dne 2. července t. r., které se účastnili pánové: předseda Klubu dr. Em. Poche, místopředseda ing. arch. Jan Almer, jednatel ing. Adolf Janoušek, členové domácí rady a Klubu dr. Jan Emler, ústř. rada Rudolf Hlubinka, ředitel dr. Rudolf Kadeřávek, Josef Mayer, prof. MUDr. Stanislav Petlach, ing. dr. Ladvík Prisching, ing. arch. Ed. Svatoň.

Výklad pana profesora Janáka rozptýlil některé pochybnosti a zdůvodnil zvolený způsob a postup úprav, což účastníci přijali s povděkem a uznáním vykonané práce.

Zřízení zvláštních průchoů z druhého nádvoří k Prašnému mostu a k třetímu nádvoří a vyhranění dosavadních průjezdů vozidlům je z nálehařých důvodů bezpečnostních naprosto nevyhnutelné a nutno se s tím smířiti, i když jde o značný zásah do dřívější architektonické koncepce. Objevení a konservování románského zdiva v jižním průchodu z druhého do třetího nádvoří přineslo značný zisk výzkumu a poznání starého hradu; je však nutné, aby dílo bylo pokud možno nejdříve dokončeno otevřením druhé části průchoů na sever od průjezdu a dosaženo žádoucí tvarové rovnováhy zamýšleného řešení v průniku do obou průčelí.

Pokud jde o Koihovu kašnu, bylo by si přáti, aby dostatečným přívodem vody bylo umožněno obnovení jejího původního určení jako barokní fontány.

Nynější t. zv. Prašný most, totiž násypovou silnici hráz napříč Jeleního příkopu, pokládáme za provisorium, které porušuje charakter Hradu, aniž může vyvolati dojem barokní vstupní aleje zámečkové. Jelení příkop pak znehodnocuje, zejména ve východní části, ale i vcelku. Proto nejen nedoporučujeme, aby bylo uvažováno o rozšíření této přečhrady, ale spářovali bychom v jeho uskutečnění opravdovou pohromu, která by asi navždy znemožnila obnovení mostu. Vyřešení tohoto mostu bude úkolem nadmíru vědeckým, byť značně choulostivým. Vítali bychom, kdyby k tomu došlo pokud

možno nejdříve. Přitom bude ovšem třeba napřed rozhodnout o pěti starých mostních pilířích, které jsou nyní zasypány.

V pohledu k Prašnému mostu od severu vadí dnešní stav aleje mezi jízdnárnou s annexy a Královskou zahradou. Mnoho stromů chybí, zbývající stromy různých druhů nejsou většinou krásné ani zdravé. Mimo to stojí téměř těsně u zdi loggie letní jízdnárny, jejíž zkolady pravděpodobně prostupují svými kofeny. Stromy tam sice nebyly ani po vystavění jízdnárny, když však krytý dřevěný most ještě stál, jak ukazuje Dietzlerova kresba z roku 1742, ani po zasypání mostu, jak vidíme na Hubrově panoramatu z r. 1769; klub Za starou Prahu však před časem doporučil doplnění aleje. Prosíme, aby i této důležitě věci byla věnována pozornost.

Odstaňení stromů před jižním průčelím jízdnárny a před vnitřní (západní) stranou loggie letní jízdnárny pokládáme za nevyhnutelné a neodkladné, byť šlo o určitou obět. Plochu bývalé letní jízdnárny bylo by pak upravit jako prostý travnatý koberec.

Stavební úpravy jízdnárny jsou ovšem pro její nové určení nutné a vcelku šťastné. Kdyby bylo bývalo možno zachovati průčelí s celým plastickým dekorem neporušené, nebylo by asi námitek ani z míst nejkritičtějších.

Pokud jde o sousední stavby od jízdnárny k severu a severozápadu, zejména o průčelí k ulici s třemi renesančně bosovanými branami, věříme, že zůstanou neporušeny.

Nadšené uspokojení účastníků vycházky vyvolal nynější stav obnovovacích prací na měčovně co do řešení architektonického i konstruktivního, jakož i záchrana a obnova slenků.

Zvláštní péči doporučujeme vzácný a dosud krásný stříbrný topol před barokním pavilonem v jihozápadní části Královské zahrady.

Ve své odpovědi ze dne 28. července t. r. vzala kancelář presidenta republiky s potěšením na vědomí výsledky této prohlídky a podotkla, že podněty a návrhy klubu Za starou Prahu budou v rámci stavebního programu bedlivě uváženy. Řešení některých úkolů dozraje teprve během doby podle směrnic plánovaného hospodářství a rozpočtových možností.

Z literatury

Grafické pohledy Prahy 1493—1850, napsal a obrazy opatřil Antonín Novotný, vydal r. 1945 Václav Poláček jako 6. díl edice Zmizelá Praha, kterou řídí dr. Em. Poche. Textový svazek o 90 stránkách je doprovodem k samostatné mapě s 13 panoramatickými obrazy staré Prahy. Avšak i knižka textu je oživena 13 téměř vesměs celostránkovými reprodukcemi. Cena brožovaného výtisku obou svazků je 150 Kčs. Jde o výsledek mnohaleté práce autorovy v museu Hlav. města Prahy, jehož byl do r. 1938 ředitelem, o dílo dávno připravené, k jehož knižnímu vydání dříve nedošlo hlavně z příčin technických. Také ohled na současně vydávané knihy jiných autorů způsobil odklad uveřejnění celé studie kromě částečné publikace v 36. svazku Památek archeologických. Tim však neztratili spás ani na významu, ani na časovosti; naopak nynější vydání získalo možnosti reprodukce rozměrných grafických vedut velkou a může dnes posloužit prohloubení a rozšíření zájmu o starou Prahu více než kdykoli dříve.

Serie vybraných pohledů začíná ovšem nejstarším, ještě gotickým dřevorytem z Schedelovy norimberské kroniky od Mich. Wohlgemutta a Pleydenwurfa z r. 1493. Pohled zjednodušený, dokumentárně nepřesný a skreslený, snad též úmyslně z důvodů obrazových, vyvolal dávno mnohou kritiku a různé výklady. Byl působivou reiklamou nedávne vystavě «Pražský hrad ve středověku». Také Novotný se snaží vést lepší světlo do různých pochybností. Technika dřevorytu sice vylučuje jemné podrobnosti, avšak nezmenšuje možnost správného měřítka a správné perspektivy. Ale o to gotickému kreslíři patrně vůbec nešlo; namel kromě toho poneti o architektuře a konstrukci, a proto jeho obraz je tak blízký nalvním kresbičkám dětským i modernímu primitivismu. Nejmeně mu zaléželo na věrnosti toho, čím vyplnil levý kout a nenapadlo jej, že jeho na objednávku řezaná, řemeslná práce bude po mnoha stáletích podrobená minuciósní kontrole a kritice přímo na místě; ještě méně mohl počítati s tím, že se má státi jediným zdrojem poučení o tom, jak vypadala středověká Praha, a že bude jednou přímě káran za svou povrchnost či neumělost. Uvědomíme-li si však, že kdyby nebylo této rytiny, neměli bychom vůbec nic a rozpomeneme-li se na nespolehlivost ilustrací mnohem nových i na hrubé nepřesnosti v současných plánech mnohých měst (mám na mysli levná vydání na př. plánů Paříže), obrátí se náš hněv spíše proti těm, kteří skutečnou středověkou Prahu pomáhali ničiti. Vědět není jeho vinou, že někdo jiný, zejména zdejší, neudělal něco lepšího; ostatně i velmi vyznačná historická díla až do nedávných dob bývala vykrašována obrazy příběhů s pozadí fantastických staveb, měst a krajín jednak zcela libovolných, jednak současných s autorem spisu nikoli s dějem.

To, co se jeví Novotnému jako nikdy neexistující oktogonální architektura na Hradě, nutno pokládati za celý tehdejší nedokončený chrám sv. Víta; podobně je totiž nakreslen i chrám maltézský. Nápadné je ovšem potlačení věže a nadměrné zdůraznění oblouku transeptu. Ale rytec pracoval asi jen ve vzpomínkách a z paměti.

Následuje dalších šest panoramatických obrazů z období renesance, totiž Peterův vratislavský dřevoryt z r. 1562, z něho odvozený anonymní dřevoryt v »Cosmografie« z r. 1574 (viz text),

dále Willenbergova kresba z r. 1601, ohromný, více než třímětrový slavný t. zv. Sadelertův prospekt, totiž mědiryt J. Wechtera podle Filipa van den Bossche z r. 1606, který je dokumentárně ze všech nejjemnější, pak anonymní lept (viz text) z r. 1611 s vpádem Pasovských, anonymní kolorovaný dřevoryt ze zprávu o bitvě na Bílé hoře z r. 1620 (viz text), oba vydány v Augsburgu. Na těchto obrazech můžeme již podrobně sledovat stavební vývoj v období 50 let. Kdežto na t. zv. vratislavském je kostel sv. Tomáše v esuti-nách, vidíme jej na Willenbergově kresbě o 39 let později již úplně restaurovaný i s věží, ještě v době renesanční.

Dále pozměněnou tvář Prahy nám ukazuje grafický nad jiné vynikající Hollarův lept z r. 1636; chrám P. Marie Sněžné je již zastřešen, kostel P. Marie Vítězné dokončen i s konventem až na věž; vidíme palác Valdštejnův a dům Smiřických téměř v dnešní podobě. Meriánův mědiryt z roku 1648 podle Škréty ukazuje čtvrt u sv. Jindřicha dobývanou švédou, anonymní mědiryt (v textu) z roku 1649 Malou Stranu a Hradčany a další anonymní mědiryt z r. 1666 vnitřní Prahu podle části Sadelerova prospektu. Frederick de Wit reprodukoval na své jemné mědirytině z druhého pololetí XVII. století Hollarův lept jako pozadí pastýřské a pobožné scény.

Na velkém dvoumístrovém mědirytu Folperta van Ouden-Allen z r. 1685, příloha č. VIII, máme Prahu již značně zbarokovanou. Zmizel gotický chrám sv. Mikuláše na Malé Straně, ale je tam již jesuitská novostavba. Kostel P. Marie Vítězné má již věž, vidíme dvouvěžový chrám Mafí Magdaleny a úplný Michnův palác, stojí také Matheyův arcibiskupský palác, Cernínský palác i Loreta; Strahovský konvent má téměř nynější rozlohu, kostel je však ještě Lobeliovů.*) Blok Klementina je úplný a na Novém Městě vidíme kostel sv. Ignáce a koleji i dvouvěžové průčelí emauzského chrámu. Na dalších přílohách jsou obrazy Koblho v lep-tech Gregorého, je zastoupen Morstadt. Avšak nejdůležitější je poslední, totiž Šemberův mědiryt z r. 1831, zachycující v důlkovém pohledu Prahu celkem tak, jak jsme ji znali i my ještě koncem XIX. století.

Máme tedy před sebou zhuštěný vývoj obrazu Prahy v panoramatu i podobnostech tří a půl století. Poněkud nám vadí časová mezeira 145 let od Ouden-Allena k Šemberovi; je to období obecně barokisace Prahy hlavně v podobnostech, které však narozdíl unikají kreslířům panoramat.

Štátní myšlenka autorova došla touto důležitou publikací pokud možno nejdokonalejšího vyjádření společnou a vzornou prací vydavatele V. Poláčka, reprodukčního ústavu, a Grégoryv tiskárny. Obálky ozdobené mědirytem van Ouden-Allena po svazek textový a Hollarovým leptem po přílohy akcentují zvláště působivé vybranou úpravu díla.

Ad. Janoušek

*) V zahrádě zv. Kajetánku za Strahovskou branou zřídili ujmeme kapli P. Marie italských theatinů čili Kajetánů z r. 1666. Byla to věrná kopie kaple ve Starém Oettingu v Bavorích s osmibokou prastarou věží snad již z 9. stol. a pozdně gotickou lodí z r. 1518. Z naší kopy je dosud zachována ruina věže, zajímavý doklad barokního romantismu.

J. Morávek a Zd. Wirth: *Valdštejnův Jičín*. Vyd. J. Štenc 1946 s příspěvkem městské sporitelny Jičínské. Knižka formátu 20x27 cm v dokonalé úpravě má s doslovem a obsahem na křídovém papíru 82 stran; je bohatě ilustrována 58 obrazy, většinou reprodukcemi fotografií J. Štence a několika starších i novějších snímků domácích, reprodukcemi starých plánů a kreseb, rekonstrukcí i vyměření nynějšího stavu od Ant. Rektínka, F. X. Margolda a Vikt. Kotrby. Jak vytvořeno i na titulním listě, je to příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách v období nejranějším, v kterém ještě nerozpoznávané výtvarné prvky domácí až snad na některé podrobnosti, které nápadně kontrastují s vyspělejší prací italskou.

Vévodská residence sama nevypovídá celou knihu, rozdělenou na čtyři části. Dočítáme se též o jiných Valdštejnových stavbách a úpravách v blízkém i vzdálenějším sousedství, přičleněných k městu účelově i kompozičně jako valdická villegiatura a kartuziánský klášter.

Generální úpravovací plán města i okolí nevznikl však — jak by se očekávalo — na začátku stavební činnosti Valdštejnovy v Jičíně za jeho prvního hlavního projektanta (Andrea Spezza byl ve Valdštejnových službách alespoň od r. 1623 a v Jičíně pracoval od r. 1625), nýbrž až za jeho nástupce (Niccolo Sebregondi r. 1633, nedlouho před Valdštejnovou smrtí. Proto také nebyl uskutečněn. Podle tohoto plánu mělo být odklizeno vše, co zbylo z Jičína gotického a renesančního. Že se to nestalo, je nám dostatečnou náhradou za možnost získání u nás jediné a v celé Evropě vzácné ukázky uceleného pozdně renesančního, či velmi raně barokního města. Plán je však cenným dokumentem pro stavební dějiny našich měst.

Autoři konstatují, že Sebregondio myšlenky nejsou původní; obráží se v nich severoitalské vzory a snad i vliv německých teorií XVI. věku. V navráceném opevnění města spatřují pak ještě renesanční zásady Sammicchieho.

Kromě jmenovaných dvou architektů uplatňovala se autorita císařského fortifikačního inženýra Gio. B. Pieroni de Galliano, Valdštejnova občasně poradce. Spezza pracoval na zámku a valdic-kém klášteře; pravděpodobně projektoval též koleč s novým neuskutečněným kostelem sv. Ignáce a budovu jezuitského gymnasia, kromě novostaveb měšťanských domů, které Valdštejn nařizoval a vymáhal. Zemel r. 1628 a pochvalně, jinak velmi vzácné výroky Valdštejnovy dokazují, že se u něho osvědčil. Sebregondi nastoupil teprve r. 1630, a to za trojnásobný plat svého předchůdce (600 zl. rým. půlletně) a po smrti Valdštejnově sloužil novému pánu na Jičíně, hr. Rud. z Tiefenbachu; podpisuje se »baudirettore de Giocino« nebo »havomastro«. Měl časté spory s vévodskou jičínskou kancelář, avšak Valdštejn věřil více jemu než svým hejtmanům a komorě. Jeho úkolem bylo vykonávání vrchního dozoru a vypracování podrobných výkresů pro rozestavěné budovy (zámek s kostelem a klášterní kostel ve Valdicích), projekty obytných budov, stáji a zahrad.

Dočítáme se o dalších pracovníích, stavitelích, kamenících a štukatérech, známých z jejich pozdější pražské činnosti, a o dodávkách namocze vzácného vnitřního zařízení, dnes ztraceného.

Valdštejn zamýšlel v Jičíně uoláati hlavní město svého rozlehlého vévodství, které mělo být soběstačné, hospodářsky i kulturně.

To však mohl uskutečnit jen částečně; nepodařilo se mu dosáhnouti souhlasu papežské kurie k blekupství, ale neupustil od stavby katedrálního kostela, započaté r. 1629. Postup stavby byl ne-

smírně rychlý, avšak Valdštejnův plán ještě rychlejší a tak zůstal chrám nedokončen až do r. 1864, kdy teprve přikročeno k dostavbě jeho průčelí. Architektonické členění interiéru kladou autoři knihy do Valdštejnovy doby. Naproti tomu profílance všech článků dlelčích i dekorativních ukazuje až k 2. polovině a ke konci 17. století, což se shoduje s historickými zprávami. Původní projekt se opírá přímo o italské vzory současné s centrální dispozicí na feckém kříži. Nejblížeším vzorem je kostelík S. Biaggio v Montepulciano od A. San Gallo. Historický význam má první užití čisté finské fasády mimo Itálii. Členění známe však jen z nedokonalého nárysu Opolzerova z r. 1840; podobá se sv. Zuzaně v Římě z r. 1603 od Maderny.

Původní určení jičínského chrámu sv. Jakuba, jakož i obecné přesvědčení o velkoleposti Valdštejnových staveb mohlo by vésti k mylné představě o jejich rozměrech; proto podotýkáme, že největší vnější délka tohoto chrámu je pouze 38 m a jeho největší vnější šířka 29 m. Obestavěná plocha je asi 950 m² a nedosahuje zdaleka ani poloviny plochy na př. chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze. Stavba nevyniká ušlechtilým materiálem a prozrazuje značnou úspornost na kamenické práci. O tom, že jejím vzorem byla slavná katedrála ve španělském putním městě Santiago de Compostella, tato v jádře i mnohých podrobnostech zachovaná velkolepá románská basilika, nemůže ovšem býti fečí.

Tuto legendu nutno přičísti jen místnímu patriotismu a shodě jména sv. patrona.

Ani zámek nemá tak imponující dispozice a rozměry, aby prozrazoval daleké cíle ambiciósního vévodce. Jeho šedesátimetrové průčelí je přičleněno k měšťanským domům, nevybočujíc ani neustupujíc z jižní fronty náměstí, a je zcela podřízeno tomuto útvaru. Umístění v koutě náměstí u brány nadto vyhuďuje, aby budova mohla nabýti významu byt' jen frontové dominanty. I tato stavba byla vybudována úsporně, a to ve svém severozápadním nároží na zbytcích o 20 let staršího domu Smiřických, není než velkým šlechtickým měšťáckým domem, sloužícím v přízemním loubí veřejnému průchodu.

Pozoruhodné je, že ani přesně nevíme, jak vypadal oedávna tento Valdštejnův velebný zámek. Málo spolehlivá, snad podle starší předlohy zhotovená a v knize reprodukováná kresba z minulého století je jediným ale chatrným náznakem původního vzhledu před požárem z r. 1681. Spezza převzal nejen základní myšlenky, ale i podrobnosti z po-bořeného domu Smiřických a rozšířil je na celé nové průčelí. Barok se plně projevilo až v Sebregondio arkádách vnitřního dvora. Dnešní zámek je této kresbě zcela nepodobý, protože byl mnohokrát přestavován po požárech, hlavně po r. 1768, kdy obdržel nynější klasicistující vzhled dvoupatrového městského paláce.

Největší venkovskou Valdštejnovou stavbou je však kartuziánský klášter ve Valdicích u Jičína, dílo Spezzova, Sebregondim na Valdštejnovo písní poněkud pozmeněné. Klášterní kostel sv. Bruna, 55 m dlouhý, je podle autorů redukovaný typ vignolovský; podobně měl vypadati i neuskutečněný nový jezuitský kostel jičínský. Je to u nás jediná památka tohoto uměleckého směru z poč. baroka v stylové a materiálové původnosti.

Stromofadí k villegiature a valdiccký park, založený 1632, jsou důležitými články ve vyvoji velké zahrady v Čechách, Loggie, která ovládá zahradu, nebyla však tehotě dokončena, nýbrž až po r. 1768 v pozmeněné formě i konstrukci a dále upravena poč. 19. stol.

Původní, z nedávno objeveného plánového materiálu čerpaní stáť o jesuitské skupině budov při západní městské hradbě doplňuje výpočet a rozbor Valdštejnových jičínských podniků stavebních.

Autoři neopominuli ani stavebně zajímavý hřbitovní kostel P. Marie de Sale, původně špitální kostel sv. Trojice z r. 1629, dokončený však teprve r. 1663.

Z knihy se dovidáme, že nejintenzivnější stavební činnost Valdštejnova v Jičíně spadá do období 1630—1633. Despotismus, a kterým prosazoval svou vůli, podporoval neobyčejnou výkonnost však jen částečně. Na druhé straně vyvolával odpor, ba i stávkový. Zůstává proto záhadou, jak vůbec bylo možno provádět takové přepychové stavby za stálého nebezpečí vpádů, drancování a palčivosti kdejaké soldatesky, v prostředí kruté a nekonečné, vše pohlcující války. Jak bylo možno takto stavět po celé zemi v době, kdy veškeré pracovní síly byly soustředěno na vedení války, opevňovací práce a na zásobování armád lidmi, potahy, výzbrojí, výstrojí a proviantem? Vždyť kvalifikované práce odborné, výrobky uměleckých řemesel a přemnohá díla výtvarná nemohla být získána prací v robotě, nýbrž musila být řádně zadávána. A celé Čechy měly tehdy sotva více obyvatel než nynější Velká Praha; toto početné obyvatelstvo, soužené všemi možnými útrapami a kosené takřka každoročně hroznými epidemiemi, musilo navíc obdělávat veškerou půdu a zásobovat armády i města. Ačkoli nebylo obráběcích a jiných strojů a zařízení, nebylo kruhových, tunelových či jiných pecí veliké výkonnosti pro výroby keramické, ani možnosti snadné a rychlé dopravy materiálu, ani vyhovujících zdrojů světla pro večerní a zimní práci, pece byla vytvořena díla dnes nammoze neuskutečnitelná co do kvality, kvantitativy i rychlosti. Tato zřehda vynikne ještě více koncem 17. století. Nemí ovšem na autorech této knihy, aby odpověděli na otázku, která se namítá při každém setkání s barokní produkcí výtvarnou (analogie středověku je nám již příliš odlehla).

Knihna o Valdštejnově Jičíně je nejen krásná a poutavá, ale její vysoká úroveň vědecká, spojující archivní výzkum a původní zpracování nové objevených dokumentů s jasným a přesným rozborom umělecko-historickým, slouží ke cti i tak významným autorům. Avšak toto dílo chválí také svého vydavatele. Bohužel, bylo již z jeho posledních.

Adolf Janoušek.

M. Radoňová-Sárecká, Ozářen křvy. Dělnické nakladatelství 1945. Autorka sebrala velice pilně spoustu zajímavých, nammoze dosud neznámých zpráv o životě v českých vlasteneckých rodinách devatenáctého století, sjednotila je pak v obrázky, které šťastně zachycují ovzduší, v němž se pohybovaly mnohé z našich vynikajících osobností. Pozornému čtenáři neujdou také zmínky o četných místech staré Prahy, dnes změněných k nepoznání (na př. v Rodině Fričově, kde čteme o výhledu ze zadních pokojů Fričova bytu ve Vodickové ulici až na Petřín, Strahov, Hradčany, o rozlehlé vinici Panenské, jež se táhla od Strahovské brány až ke Hvězdě, v Rodině Mánesové o starém zevnějšku Uhelného trhu, ve stati U Braunerů o dávném vzhledu domu Braunerových atd.). Při četbě knihy M. Sárecké zapomenáme na dlouhá desetiletí, dělící nás od časů spisovatelkou líčených, a užíváme se dokonale do života minulých generací.

Osmero knih o Praze v edici Pražského nakladatelství V. Poláčka má vyterpati ve 24 sešitech stavební a umělecký vývoj Prahy od pravěku přes období románské, gotické, renesanční, barokní, první polovinu 19. století a druhou polovinu téhož století až do přítomnosti. Je to krásný, ale též odvážný program, jakási vydavatelská dvouleťka, na jejíž konci budeme mít jedinečné fundamentální dílo, zaměřené sice populárně, avšak vědecky solidně postavené, jasné, bez textové otýlosti, slovního pathosu a pojmové chaotičnosti, tedy bez přítěže, která odpuzovala čtenáře mnohých starších prací, zato ale vybavené dokonalým a bohatým obrazovým materiálem. Bezpečnou zárukou je nám osvědčené jméno Poláčkovo, redakce dr. Poche a nejlepší naši badatelé i autoři v oboru historie umění. Máme v rukou první sešit, kterým začíná kniha o Praze románské, zvláště přitažlivě právě novými objevy a skrytými ještě tajemstvími. A proto nevádi, že podle chronologie by měla přijít na řadu až druhá. Vydání v měsíčních samostatných mapách o 64 stranách umožňuje seřazení podle volby a potřeby, kvartový formát a křídový papír pak žádoucí rozměry a dokonalou reprodukci obrazů. První sešit má vystižnou předmětu k druhé knize od dr. Václava Chaloupeckého. O Praze předrománské a románské pak pojednává dr. Václav Mencl a doprovází tuto stat pěti celostránkovými obrázky a čtyřmi pláňky v textu. Těšíme se na další sešity opravdové; jistě se stanou přemnohým čtenářům zdrojem radostného očekávání a poučení.

Ad. Janoušek.

Nové technické dílo o starém městě, vesnici, přírodě. Napsal Jan Hofman, vyšlo nákladem České matice technické v komisi knihtiskárny Fr. Růvnáče v Praze 1942. Autor úvodem vykládá program památkové ochrany a způsob jejího provádění. Vysvětluje podstatu, poznatky a její znaky a odůvodňuje nutnost památkové ochrany, aniž popírá snahy o dokonalé a hospodářsky žádoucí využití technických pokroků nové doby. V kapitole o regulaci starých měst uvádí příklady památkových objektů a jejich význam pro města, se vztahem k půdorysu a okolí, prostorovému řešení a celkovému vzhledu, uvádí vlivy a požadavky nové doby a způsoby jejich uplatnění. Hlavní důraz klade na regulační plán na podkladě plánů programových, který vypracují geometři za součinnosti architektů-umělců i jiných odborníků (zdravotníků, dopravních, okrašlovacích a j.). V kapitole: Vesnice a ochrana domoviny upozorňuje autor, že toto prostředí lidového života netvoří pravidelné souvislou hmotu, jsouc většinou promíseno zelení, ale má často jediný objekt (kostel, zámek), který udává ráz celému kraji a je hlavním předmětem památkové ochrany, k němuž přistupuje však ostatní výstavba vesnice, pokud jde o použití hmot (zvláště krytiny). Značně škodí vzhledem nové stavby, nehodící se do svého prostředí ani rozměry ani tvarem a úpravou, zvláště s ohledem na místní zvyklosti a klimatické poměry. Podstatným prvkem je ovšem zelen, zasluhující zvláštní ochrany, do níž spadají i snahy okrašlovací, prozrazující však mnohdy neporozumění (pomníky). V poslední kapitole: Krajina a její ochrana ukazuje autor na škody, způsobené zásahy hospodářskými (obdělávání pldy, mýcení lesů), jímž podléhá nejen vzhled kraje, ale i mnohdy jeho zvláštnosti přírodní na př. rostlinné. Do toho spadají i meliorace, vysazování stromových porostů, kácení a

nové vysazování lesů, které mohou způsobiti mnohé škody (nákyz, znehodnocení půdy, změna klimatu). Průmysl, doly, lom, továrny uplatňují se v přírodě a krajíně většinou nepříznivě porušováním útvaru terénu (odkopávky, nasypávky, vodní plochy), nehledě k závadám zdravotním. Podstatný vliv mají i stavby dopravní: silnice, železnice, průplavy, jezy a přehrady, kde značně rozhoduje volba směru, způsob provedení a zařízení ochranná. Sem patří i lanové dráhy a stožáry proudovodů, ohrožující velmi často celé porosty. Nezbytně moderní součástí krajiny jsou stavby pro zotavenou a sporty. Všechna tato zařízení mají být projektována na podkladě regionálního programu podle přirozených místních poměrů a potřeb. Důkladný výčet po případě i popis určitých úprav a projektů a jejich zhodnocení v různých městech, zvláště v Praze, doprovází 118 reprodukcí fotografií nového i starého stavu, mnohdy již zmizelého. Jde o práci oddaného služebníka ochrany, bývalého přednosty památkového úřadu v Bratislavě, bohužel již zemřelého. F. A.

Kutná Hora v památkách sedmi století. Toto nové obrazové album, ve kterém nalézáme i krásný románský kostel ve Sv. Jakubě, starý bez mála 800 let, vyslo nákladem města Kutné Hory roku 1948 v knižní úpravě formátu 30×22 cm a v 5000 výtisku. Cena je 60 Kčs. Má dva listy úvodního textu a 24 křídových listů obrazových s reprodukcemi 85 fotografií, z nichž 79 má význam památkový. Autory vesměs původních snímků jsou:

B. Bervid, B. Křenek, A. Kutina, O. Reiner a K. Vokoun z Kutné Hory, jakož i speciální pražské ústavy a podniky: Fotoměřícký ústav státní, grafické závody Stenovy, Illek a Paul. Snímky jsou ovšem štenovky. Knihu však výtisků domácí podnik A. Nováka, národní správa. Pečlivý a uvážení výběr snímků, svěřený akad. malíři prof. V. Fialovi, který také navrhl grafickou úpravu knihy a osvědčeným vkusem povolanoého výtvarníka i autora mnoha knižních úprav, přinesl nám zajímavý soubor nových snímků malířsky půvabných i dokumentárně památkových, navzájem se doplňujících k nejlepšímu účinnu propagace a informace a k největšímu uspokojení laických turistů i poučených odborníků. Bohatý a krásný obrazový materiál doprovází a vysvětluje stručná čtyřjazyčná legenda s hlavními historickými daty. I když jde o známé objekty, nové podání a jiné vidění dává jim nový půvab. Serie reprodukcí začíná horním regálem Václava II. Stručný, ale výstřední úvod napsal městský archivář dr. Nuhliček. Nutno se zmínit i s uznáním o účasti Spolku rodáků a přátel Kutné Hory »Kutná Hora v Praze« na vydání a popularisování této knihy. Ke kutnohorské výstavě, připravované tímto spolkem v Praze na rok 1949, je to nejlepší předmluva. Je to i cenný další článek k řetězu publikací o Kutné Hoře i k monografiím o našich městech, ovšem v populárnějším pojetí než na př. nedávno vydaný Valdštejnův Jičín nebo i Klatovy, které vyšly u Poláčka. Je to spíše vybrané album než kniha vědecky zaměřená. Ad. Janoušek.

V dubnovém dvojčísle 3—4 časopisu »Panorama« vyšel článek V. V. Štecha »Konfese staropražanů«, který obsahuje další argument k naší dnešní obraně Braunerova domu ve vzpomínce na kulturní význam schůzek v Unionce a který je i též spontánním uznaním výchovné činnosti klubu Za starou Prahu i propagací jeho práce. Štech píše m. j.: »Dnes vidím, že ještě důležitější než přednášky univerzitní byla náhoda, která zavedla funkcionáře studentského Svazu hned v prvním roce studii do domácí rady klubu Za starou Prahu. Zde pojednou otevřel se mi teprve pohled do spleti živých a bolestných otázek trvání a růstu města, jak je ve schůzích rady svorně řešili staří i mladí. To byla veliká škola; nejenom uvedení do problematiky ochrany památek a jejich působnosti v dnešním městském organismu, nýbrž i počátek seznamování se základními otázkami architektury. Hodiny, strávené v Klubu, doplňovaly v celek zisky hodin prožívaných v ovzduší Unionky, která nebyla tehdy sice středem vesmíru, přece však osou mladé, dychtící a myslící intelektuální Prahy. Brzy splynula mladá společnost architektů Klubu s neorganizovaným společenstvem Unionky a v této směsici malířů, sochařů, muzikantů, literátů a historiků počala dobývat a reformovat český svět. Příslušníci světového názoru Unionky působili však záhy všude. Taková praktická výchova se stala ještě závažnější v letech, kdy na universitě už nebyly po smrti Matějkové jiné zastoupeny dějiny umění, takže ze studenta se stal nutně autodidakt.«

Přáli bychom si, aby i dnešní studující mládež našla cestu do klubu Za starou Prahu v zájmu zobecněti poznatki konkrétních potřeb a otázek památkové ochrany. — Red.

Novinová sazba povolena výn. ředit. pošt. v Praze z 2. IV. 1947, č. j. IA-Gre-2372-OB

Obsah č. 6—8: Obrana Braunerova domu (memorandum panu primátorovi). — Pražská doprava a její poměr k otázkám památkovým i potřebám sociálním, Ad. Janoušek. — Dřívější restaurování kutnohorských památek a nynější obnova kostela sv. Jakuba, Jos. Vepřek. — Jednatelská zpráva, dokončení, A. J. — Z klubu Za starou Prahu: Za druhým prezidentem Čs. republiky, dr. Edv. Benešem. — Sedmdesátý dr. Zdr. Wirtha a ing. dr. Eustacha Mělza. — Vzpomínka na Vinc. Schwarze. — Různě: Zpráva o prohlédnutí stavebních a komunikačních úprav na Hradě. — Z literatury.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Člám-Martínkova 15. — Redakční rada: R. Hlubinka, B. Hyspman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, E. Pocha, Zdr. Wirth. — Otiskování článku dovoleno s uvedením pramene. — Vydává klub Za starou Prahu, Praha III, Městská 56. — Tiskem Grafie, dělnické knihtiskárny a nakladatelství v Praze II, Myslíkova 15. — Štočky Jan Štenc. — Vychází měsíčně kromě prázdnin. — Dohládací poštovní úřad Praha 25

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE 25. BŘEZNA 1949

ČÍSLO 9 — 10

Památková péče v projevech nejvyšších představitelů státu

**President republiky Klement Gottwald udělil ze svých prostředků
dar klubu Za starou Prahu k podpoře jeho činnosti**

**Předseda vlády Antonín Zápotocký promluvil k stavebnímu výboru
v Karolinu dne 13. ledna 1949**

(Zpráva v denním tisku.)

Předseda vlády vyslovil své uznání nad rychlým postupem staveb v Karolinu a potěšení, že památka, která významně dokumentuje naši kulturu před vzdělaným světem, je zachována nám i dalším generacím. Zdůraznil, že takové historické dokumenty časné kultury posilují sebevědomí národa a budí úctu v ostatních národech. Nesmíme zanedbávat ochranu památek. Nežijeme jen pro sebe, ale také pro ty, kteří přijdou po nás. Budoucí generace budou kriticky hledět na náš postoj k historickým památkám a budou přísně vážit každou naši chybu. Dnešní Moskva se velmi kladně chová k stavebním památníkům své minulosti. Karolinum je nutno v celém rozsahu zabezpečit a započaté dílo zdárně dokončit, prohlásil předseda vlády a přislíbil k tomu svou pomoc.

**Pan předseda vlády k stavebním zaměstnancům ve Slovanském
domě dne 13. března 1949**

(»Práce«, 15. března 1949)

Účelem dnešní konference je pohovořit o úkolech našeho stavebnictví v pětiletém hospodářském plánu a o jeho významu na naší cestě k socialismu. České stavebnictví bylo od nepaměti na vysoké úrovni umělecké i praktické. Svědčí o tom mnohé historické stavební památky, které se nám uchovaly, kterým se mnozí cizí návštěvníci naší vlasti obdivují a které nám často i závidí.

Je naším úkolem starat se o to, aby i všichni naši lidé pochopili jejich cenu a význam. Mnohé z těchto starých památek nám zničila zlá a svévolná ruka nepřátel. Mnohé z toho, co mělo a mohlo být zachováno, poškodili a zničili nám vlastní lidé z nepochopení, nevědomosti i ze svévole. Proto je naší povinností staré, opravdu umělecky cenné a historicky významné stavební památky restaurovat a pokud to není možno alespoň je ochraňovat a zabezpečit před zkázou do té doby, než nám poměry dovolí provést jejich úplnou záchranu a restauraci. Kdybychom to neudělali, právem by nám to jednou naši následovníci vyčítali a my sami sobě bychom si to nemohli odpustit.

Uvidíte, že až se dostaneme z dnešních poválečných těžkostí a dětských nemocí, kterými prochází každé nové budování, a až opravdu svůj nový život a vše, co je k jeho spokojenému a radostnému prožívání nutné, vybudujeme, jak pak budeme správně oceňovat a uchovávat staré památky, které nám připomínají mnohé staré doby a události v naší historii, a jak budeme blahověřit těm, kteří upozorňovali na jejich cenu a význam a přičinili se o jejich zachování. Slavná stavitelská minulost našeho národa zavazuje naši mladou stavební a stavitelskou generaci, aby dovedla na tuto minulost navazovat a aby znovu postavila československé stavebnictví na vysokou úroveň, aby je proslavila.

Domácí rada klubu Za starou Prahu vyjádřila panu prezidentovi svou vděčnost a panu předsedovi vlády písemně poděkovala za ona jasná slova, která budou nesmírným morálním posílením snah Klubu. Současně požádala, aby se mohla ve svém úsilí dovolávat těchto slov a podepřítí jimi svou práci k zachování velkých výtvarných a historických hodnot národní minulosti.

Pamětní spis předložený panu primátoru hlavního města Prahy ve věci sadové ochrany

Klub Za starou Prahu spoju se Svazem spolků pro okrašlování a ochranu domoviny dovolují si předložit Vám tento pamětní spis:

Všichni si přejeme, aby naše hlavní město bylo svým občanům nejen milým a zdravým domovem, ale i zdrojem a nositelem úspěšné krásy. Avšak nikoli všichni si uvědomujeme podmínky, nezbytné pro zdraví velkoměsta a pro zachování jeho estetické podstaty.

Veřejné sady a zelené plochy, dostatečně rozlehlé, správně situované, založené a udržované, nutno počítati k nejdůležitějším složkám novodobého plánování a výstavby města.

V rámci dvouletého plánu nebylo ovšem možno odčiniti chyby minulých desetiletí, avšak vzkříšení pražských sadů z beznadějněho zrušení k novému krásnému životu v době tak krátké zasluhuje, aby s vědomostí a uznáním bylo vzpomenu to péče ústředního národního výboru, jakož i vzorného pracovního úsilí všech, kteří se o to zasloužili, zejména odboru sadového.

Dnes na prahu realizování pětiletého plánu je nevhodnější doba ke zkoumání veřejného sadovnictví vzhledem k nynějšímu stavu a stanovení pevného a jasného programu pro budoucnost podle sociálních a zdravotních nezbytností života v městě.

V tomto memorandu, které si dovolujeme Vám, pane primátore, předložit, shrnujeme některé důležité poznatky z minulosti, jejich neblahé následky a z toho odvozené požadavky.

Nepronázravnost v minulosti, pozemková spekulace a úzkoprsý zastavovací plán, to vše způsobilo, že nebylo pamatováno na rezervování dostatečných volných ploch pro různé veřejné potřeby; uplatňování nejružnějších požadavků právě v době největší bytové tísně pak způsobilo a způsobuje, že jsou splňovány, bohužel, na úkor veřejných sadových ploch, jejichž ani dosavadní rozloha zdaleka nevyhovuje míře, nezbytné podle novodobých urbanistických zásad.

Lze to doložit četnými příklady:

1. Veřejnými komunikacemi postiženy byly sady na Poříčí, sad na Štefánikově nám., Kinského zahrada a Klamovka, zelená plocha na náměstí presidenta dr. Beneše a j.

2. Veřejnými stavbami okleštěny: sad na Santošce dvěma kostely, Seminářská zahrada mateřskou školou, Heroldovy sady,

sad na náměstí Jiřího Dimitrova, ostrov Stivanice Zimním stadionem a dalšími tam plánovanými stavbami a podniky.

3. Tělocvičnami a letními cvičišti: Riegrovy sady v ploše 23.290 m², které jsou však i dále ohroženy a volají po definitivní úpravě, Heroldovy sady, Bezručovy sady, Nebozízek, Klamovka i Hanspaulka; na Vítkově a na Vyšehradě je připravováno jejich další rozšíření na úkor sadů a rekreačních ploch, ohrožen je také ostrov Střelecký.

4. Regulačními změnami se zmenšují sady Čelakovského, Vrchlického a Husovy pro nové nebo rozšiřované komunikace a sady na Letné pro vyústění nového mostu.

5. Květinovými trhy a tržnicemi na Karlově náměstí a u Národního domu na Smíchově.

6. Nebezpečí je také v tom, bylo-li by ohlášené zřízení 15 budov pro jesle a ještě většího počtu hřišť realizováno na úkor sadů a zelených ploch.

To jsou ovšem jen zásahy nejnovější, kterými se dále mrzačí i ony namnoze beztak ubohé zbytky bývalých skvělých zahrad a zelených ploch, pokud přežily největší rozkvět pozemkové spekulace a lichvy z konce minulého století. Dnes je již zapomenut pás rozkošných sadů na hradbách a četné zahrady zahrabské, sady Wimmrovy, Kanálka, Smetanka i Folimanka, zahradní komplexy vyšehradské kapituly v Nuslích. Na slupi a pod Vyšehradem, žižkovské zahrady se Sacrabonkou a Saracinkou. Zmizely zahrady holešovické, zastavěn Korunní a Rohanský ostrov. A vystavištěm těžce zkomolena i Královská obora, čímž dán popud k stále se opakujícím snahám o další zábory i v této neocenitelné sadové oblasti.

Zničen je onen nádherný zelený rámeček vinic a zahrad, jak volal dr. Luboš Jerábek již roku 1904.

Arcif i ve vnitřní Praze, zejména na horním Novém Městě, zmizely mnohé rozlehlé zahradní plochy, jako zahrada Kunerlova a rozsáhlá ovocná zahrada, v níž stávala vila Amerika jako skutečný letohrádek. Na místě nynější hlavní pošty pak bývala od dob Karla IV. první evropská botanická zahrada. Není stopy po zahradě Kolovratské, Opatovické a j. I na Malé Straně a Hradčanech byly postiženy na př. zahrada jezuitská a zahrada Lumbova.

Systematická a řádně promyšlená úprava

města byla by ovšem bývala na překážku nesčetným zájmům soukromým, pod heslem veřejného prospěchu tak dobfé a vytrvale hájeným. V tom měl dr. Jeřábek zajisté pravdu.

Promárnížna či prospékulována byla jedinečná možnost zachovati zelený pás na ploše hradeb a glacis v celém rozsahu a souvislosti, protože pokrok byl spatřován v nejintenzivnějším zastavování snadno získaných ploch i stavebního materiálu.

Trvalo dlouho než byl pochopen význam zelených ploch sadových pro zdraví velkoměsta. Ale zelený pás stal se kardinálním požadavkem nové výstavby města a základní podmínkou pro vypracování nového regulačního plánu. Je však velmi daleko k jeho plnému realizování, protože, bohužel, dosud neproniklo příliš hluboko vědomí, že sady a zahrady jsou plicemi velkoměsta, bez nichž nemůže plně žít, zejména našeho velkoměsta, jehož zdravotní podmínky, od přírody nepřívznivé, jsou zhoršovány nedokonalou úpravou povrchu uličních vozovek a velmi nedokonalým topením. Sady a zahrady jsou dosud většinou pokládány jen za dočasnou, provisorii úpravu rezervních ploch, určených beztak k zastavění nebo jinému užítkování.

Proto vítáme snahy ÚNV po zvětšení sadové plochy zveřejňováním větších soukromých zahrad. Tím mohou však získati hlavně jen okrajové oblasti; ve vnitřním

městě dále pokračuje zastavování a ořezávání i těch skromných zelených ploch.

Je tedy zapotřebí nejen dokonalého regulačního plánu s přesným vymezením ploch sadových, naprosto nezastavitelných a nezmenšitelných, ploch rekreačních a j., ale hlavně pevných záruk, že nebude z toho časem nic slevováno, protože žádný důvod nemůže být závažnější než potřeby veřejné hygieny. Současně a paralelně s tím jde ovšem i zájem veřejné estetiky, ochrana a poznávání přírody.

Takové záruky očekáváme ovšem především od rychlého uskutečnění zákona na ochranu přírody a od vhodných místních opatření v rámci tohoto zákona, což by poskytlo ústřednímu národnímu výboru možnost plnění péče o zdraví lidu podle čl. III/12 kroměřížského programu.

Vzhledem k rychlému a veřejným sadům většinou nepříznivému vývoji bylo by žádoucí, aby naprotá další nezastavitelnost sadových ploch byla zabezpečena již nyní zásadním usnesením ÚNV o jejich prohlášení za plošnou i prostorovou rezervaci.

Z nevyhnutelných užších místních zámků pokládáme za zvlášť naléhavé, aby již nyní bylo pro budoucnost zamezeno průběru stromoví na Střeleckém ostrově, protože odhalením t. zv. Jechenthalových domů by mohlo býti velmi ublíženo monumentálnímu klidu hradečanského panoramatu v pohledu s pravého břehu.

Pamětní spis panu primátorovi ve věci vyřešení okolí sv. Štěpána v Praze II

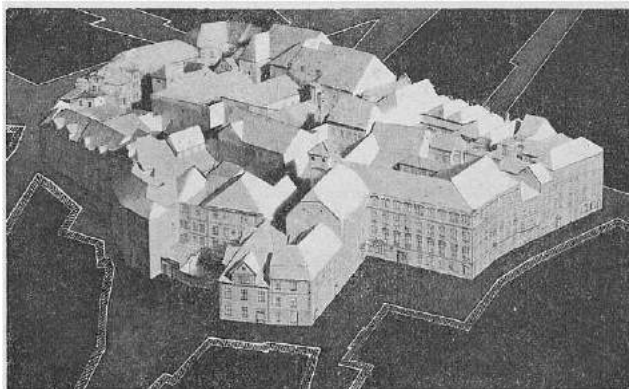
Staré budovy kolem chrámu sv. Štěpána v Praze II byly od dáвна organicky seskupeny v účelový i architektonický celek, který byl roztržen a znehodnocen teprve v minulém století proražením ulice »na Rybníčku« po zrušení hřbitova, jakož i nevhodnou úpravou úrovně a tehdejší školní novostavbou. Jde o gotický chrám sv. Štěpána, započatý 1352 a dokončený asi 1390, o rotundu sv. Longina, původně sv. Štěpána z konce 12. stol., o renesanční zvonici jiho-východně od chrámu, o budovu hlavního farního úřadu čp. 568 asi z roku 1730, a o domy čp. 535 a 536 ze 17. stol. naproti jižní straně chrámu (čp. 536 je v jádře pozdně renesanční, s pěkným vchodem a klenbou, datován 1616).

Prosíme Vás, sloutný pane primátore, abyste věnoval pozornost tomuto památkově zvlášť významnému pražskému koutu

a vyžádal si zejména mínění památkového sboru hlavního města Prahy dříve, než by bylo cokoli měněno na tomto území. Obnovu soustředění uvedených památek a odčinění hrubého nepochopení minulosti — ovšem novodobými prostředky — pokládáme totiž za naléhavě žádoucí a obáváme se, aby situování školky neohrozilo nebo docela neznemožnilo takovou nápravu.

K informaci dovolujeme si předložit návrh jednoho způsobu úpravy v axonometrickém náčrtu arch. Hypšmana, který před časem vypracoval ze svého popudu a který v zásadě vyhovuje napřed uvedenému našemu stanovisku, aniž ovšem vylučujeme změny ať již v povšechné úpravě nebo v podrobnostech (Zmenšená reprodukce tohoto náčrtu byla otištěna v Hypšmanově knížce »Obnova památné Prahy«).

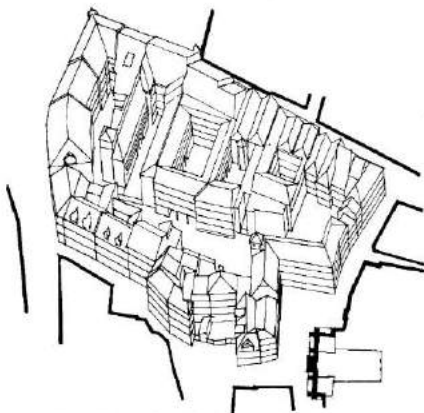
Příští osud Malé Strany

Domovní blok v Praze III mezi ul. Karmelitskou, Prokopskou, Maltézským nám.,
ul. Lázeňskou, Moteckou a nám. Malostranským Arch. Hypšman

Déle pěti desetiletí jsme si vědomi, že se něco musí stát na záchranu Malé Strany, jako starobylého města, v dochovaném stavu. Jelikož se při každém jednotlivém objektu, k jehož přestavbě se přistupuje, musíme obávat, že bude porušen jeho poměr k prostředí ať již výškou, materiálem, barvou nebo rozměry, chráníme nedotknutelnost celých bloků a ulic bez ohledu na někdy zdánlivou bezcennost jednotlivých domů. Příkladem bylo zachránění domu »U sedmi čertů«, paláce Straky z Nedabylic, dnes Deylova ústavu, který měl před časem ustoupit přístavbě sousední školy. Uplatňovány byly důvody jeho zdánlivé nevýznačnosti, stísněného loubí, kdežto na posílení stanoviska ochranného bylo lze uvést jen potřebu zachování neporušenosti prostředí jako památkového celku; sál a jeho freska byly odkryty totiž teprve později. Odpor proti každé novince stihl také projekt komunikace Kampou, třebaže je zřejmé, že dosavadní sběrné komunikace, vedené středem Malé Strany, jsou jí daleko nebezpečnější. Ubránili jsme Malou Stranu před dalším zastavováním palácových zahrad nebo je alespoň zmírnil; dosáhli jsme toho, že se na ořezávání a narovnání ulic regulačním plánem dnes již veřejně nepomyšlí, zabránili jsme zazdění hradčanského panoramatu nábrežní zdí zažehnali jsme nebezpečí, hrozící

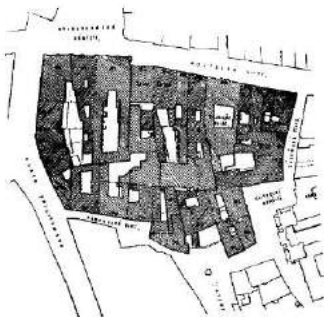
z úmyslů splavňovacích, totiž odstranění staroměstského jezu a mnohé jiné porušení. Nestačí však taková činnost obranná, nýbrž je nutno Malou Stranu znovuzřídit jako obytnou čtvrť, má-li zůstat živým městem, neboť nemůžeme žádati na jejich obyvatelích, aby bydleli trvale nehygienicky v domech nedostatečně vybavených a dále chátrajících, bez slunka, někdy i bez světla. Malou Stranu nutno tedy ozdravit. K tomu podniká klub Za starou Prahu mnohé akce, byť bez oficiálního ohlasu. Je tomu již také osm let, co jsem uveřejnil v časopise Architektura, II. roč., str. 21, zásady, jak si ono ozdravení představujeme; dosud však obec nic nepodnikla, ačkoli je zřejmé, že se majitelům či držitelům domů musí podati pomocná ruka. Vyňatek článku zní: Nejdříve je nutno bez smilování odstraniti pozdější, zvláště prozatímní přístavky, jež zejména v XIX. století, bez ohledu na sousedy, zaplnily kdejaký zbývající volný prostor. Jen tak lze přispěti k ozdravení bloků, během staletí doslova zatlučených. Zajisté bude nutno přitom zjistiti, jde-li skutečně o pozdější přístavky či o původní části, zvláště u přístavků, bránících přístupu vzduchu a světla k dvorním prostorám. Zdravotní znehodnocení obytných budov bylo by tím z velké části odstraněno. Při větších závadách bude snad nutno uvažovati o nutnosti odstranění i některých

Tyž blok po úpravě. Návrh arch. Hypšmana

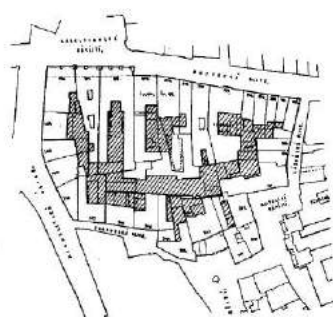
původních součástí stavby, a to nejspíše u památkově nevýznamných užitkových částí budov; neboť vyšší cíl, totiž ozdravení Malé Strany, to ospravedlňuje. Ozdravení musí se státi heslem, ba národní povinností, kterého se nemůžeme zbavit pouhým trváním na zachování formálním, a to ještě jen slovy, nikoli činy. Bez ozdravení není budoucnosti pro Malou Stranu, bez něho by se vyměnilo postupně její obyvatelstvo za obyvatelstvo náhodné a přeletavé, které by (omluveno svou nižší hospodářskou a kulturní úrovní) způsobilo další chátrání, až nakonec by město uzrálo pro neodvratný krumpáč. Takovým koncům musíme čeliti včas, a to nikoli tím, že bude vzrůstat nadšení pro památky a malebnost do šíře, jen slovy, byť i z nejvyšších míst pronášenými (v době uveřejnění článku), nýbrž tím, že se všichni zasadí o cestu k záchraně a nápravě. Konkrétně je nutno pro stavební uspořádání města jako celku vytvořiti hospodářskou základnu. Majitelé domů nejsou již dávno patricijské rodiny, nýbrž z největší části jsou to hospodářsky oslabení menší držitelé, vlastně jen správci, vybírající daně, dávky a poplatky. Zbude-li přece nějaký výnos z objektu uměle výnosu zbaveného, nemohou ho postrádati; nestačí ani na nejběžnější udržování. Theoreticky je ovšem možné, aby majitelé prováděli opravy a získali velkou část vynaložených peněz zpět v daňové slevě; prakticky však majitel nemá hotových peněz k podnikání, který neslibuje dostatečnou rentabilitu a chránění nájemníci mohou uskutečnění mařiti. Daňové úlevy stanoví zákon pro

všechny stejně, takže přinášejí sice prospěch čtvrtím novějším, ale nestačí tam, kde skoro každý dům je chráněn jako památkový objekt nebo jako součást památkového prostorového útvaru. Památkový úřad má jen nedostačující možnosti finančně pomoci při obnově; jeho moc může sice mnohému zabrániti, avšak nemůže obnovu podnititi, zejména ne v takovém rozsahu, jaký mám na mysli. Úplné obnovy celé Malé Strany je naléhavě třeba, nemá-li dojiti k postupné její zkáze a má-li býti Malá Strana zachráněna jako národní majetek. Proto je nutno zákon novelisovati tak, aby vyhověl zvláštnímu účelu záchrany Malé Strany. Takový zákon by měl obsahovati ustanovení, že úplné obnovení památkového domu a jeho přizpůsobení požadavkům dobového bydlení bude postaveno na roveň novostavbě. Odůvodněno je to tím, že se náklad na postačitelně pietní provedení obnovy podstatně neliší od novostavby, aniž však umožní výnosovou spekulaci. To, co při takové obnově zbývá z hodnoty původní práce zednické, tesařské nebo kamenické, je pouze nepatrná částka, daleko vyvážená náklady na jejich konservaci a restauraci. Aby při obnově bylo možné i ozdravení dvorních prostorů, bude nutno přebytečné přístavby a křídla odbourati, odstraniti dvorní zastavění a prověsti jakousi komasaci dvorních vzduchových prostorů pro přístup volného vzduchu a slunce. Takové ozdravení způsobí ovšem zmenšení výnosu, a proto se k němu majitel zpravidla ani nebude moci odhodlati, i kdyby uznával, že tento veřejný prospěch je také jemu

Týž blok v původním stavu

(Viz »Architektura« 1940, B. Hypšman)

Týž blok po scezení dvorů

k užítku. Proto je nutné, aby se našla cesta k podpoře takového podniku. Zde by se mělo ujmouti iniciativy ministerstvo sociální péče a zdravotnictví (míněno tehdy v době uveřejnění článku), ježto má pečovat o zdravé bydlení. A právě tomuto ministerstvu nemůže být lhostejné špatné bydlení, zejména pod naší chlouboou — pod Hradem. Ozdraviti obydlí sociálně nejslabších, bydlicích v místnostech, zbarvených vzduchu a světla, je právě tak úlohou sociální péče, jako stavba nových domů, ba je to úlohou přednější a naléhavější tím spíše, že ozdravená obydlí ve čtvrti památkově cenně ochrání nejen národní statek, totiž ohrožené zdraví lidu, ale i národní poklad, totiž památné město. Ozdravení bude jen činem sociální spravedlnosti k obyvatelům Malé Strany, od nichž nelze trvale žádati, aby dopláceli svým zdravím a nedostatkem komfortu na duchovní požitky, jež poskytuje Malá Strana všem, a to obrazem města, prostorů i jednotlivých budov. O podpoře zřízení volných dvorních prostorů na Malé Straně musí se dohodnouti stát, země i obec tak, jako se podílejí na elektrisaci, na silniční síti a na zařízení vodovodů, jelikož není důvodů nezuzati veřejnou prospěšnost takové akce, i když je to př případ vyjimečný. Nebylo by ovšem vhodné rozšířením zákonných opatření také na jiná stará města zdržovati započeti akce, protože nikde není celé město v takovém nebezpečí, jako je Malá Strana. Budoucí rozšíření zákona je vždy možné; je to i záhodné jmenovitě pro území Starého Města. Návrh takového zákona — obdobného na př. zákonu elektrisačnímu — měli bychom očekávati od ministerstva školství za součinnosti památkových institucí.

Úpravy musí začínati ovšem projekty a průzkumy. Vedle výsledků dosavadních průzkumů bylo by nutno na základě archivních zpráv vykonati práce topografické vždy v celém bloku, jakož i soupis všech zpráv majetkových, stavebně historických, technických atd. Náčrty úprav vnitřních prostorů bloků by byly především prací architekta, která by určovala zásady vhodného spojování prostorů a otevření k světlu. Tento náčrt žádoucího uvolnění by byl ovšem pružný, aby bylo možné ponechání křídel a přístaveb, odůvodněné nálezy. Neboť ozdravení nemá býti asanačním bouráním, nýbrž cestou k záchraně všeho, což je památkově podstatné. K získání takových náčrtů se ovšem nehodí veřejná soutěž, ježto nejde o »nápady a přínos«, nýbrž o pilné a soustavné zkoumání k zlepšení nynějšího stavu. Avšak bude přece vhodné, aby se o náčrty pokusili současně 2—3 architekti odděleně, k uvážení zásadních možností. Náčrty se stanou podkladem k prozkoumání oněch stavebních částí, které budou navrženy k vyzbourání, a teprve když se shledá, že proti jejich odstranění nejsou důvody památkové, bude možno je obětovati účelu vyššímu, totiž ozdravení celé Malé Strany. Teprve pak se přikročí ke kalkulaci zbourání a obnovy; při tom hmotných prostředků, k tomu věnovaných, byl by majitel domu povinen použítí k obnove zbyvajících částí domu za součinnosti architekta a památkového znalce tak, aby náklad, vynaložený z veřejných prostředků, nesl dvojí užitek, a ozdravení i obnova Malé Strany mohly býti poměrně rychle uskutečněny. Byla by ovšem nutná spolupráce všech činitelů, tedy také obecních podniků, na př. elektrických a plynáren-

ských, ježto na nich závisí, bude-li provádění podporováno nebo bržděno.

Axiomatem musí zůstatí konzervace, nikoli přeměna pod zorným úhlem příkladného pokroku. Nutno tedy zpravidla trvati na zachování místního způsobu v materiálu, konstrukci, výškách, proporcích i komposici. Zásada konzervace neznamená ovšem zákaz novostaveb vůbec nebo na území, které bylo zbouráním získáno.

Tolik z článku, který shrnoval mínění klubu Za starou Prahu po mnoho let se vyvíjející. Osm let zase uplynulo, aniž roz-

hodující hlavy věnovaly naléhavé věci pozornost s jedinou — za to účinnou — výjimkou: ministerstvo sociální péče za ministra dr. Zd. Nejedlého uznalo odůvodnění po sociální stránce uváděné a umožnilo vydatnou podporu práci komitétu pro obnovu Malé Strany při Masarykově akademii práce. Již za okupace položilo k němu ministerstvo školství základ subvencí MAP, která spolu s podporou klubu vyvolala tento komitét. O jeho dosavadní činnosti a výhledech do budoucna bude informovati další článek.

Národní rada česká oslavila dne 11. prosince 1948 v collegiu maximu budovy právnické fakulty Karlovy university významná životní jubilea svých dvou vynikajících členů, sedmdesátiny dr. Zdeňka Wirtha a šedesátiny ing. arch. dr. Ladislava Machoně.

Slavnostní zasedání zahájil předseda Národní rady prof. dr. Albert Prašák zdůrazniv, že o dnešní oslavě rozhodla práce a osobnost.

Postupně pak promluvíli pánové: ministr techniky ing. dr. Šlechta o díle obou jubilatů, prof. dr. Kořst pozdravil dr. Wirtha za Českou akademii věd a umění, za Král. českou společnost nauk, za archeologickou komisi a za české dějepisce, ing. arch. Kubiček proslavil vřelě osobní a pracovní vzpomínky na dr. Wirtha, prof. dr. Štefan zhodnotil dílo arch. dr. Machoně, ing. dr. Šykora, prezident Masarykovy akademie práce, přál arch. Machoněví též jménem Národohospodářského ústavu a Technického musea mnoho příležitostí a zdaru k dalšímu dílu, primátor dr. Vacek a místopředseda Národní rady *Smrkovský* vzpomněli účastí obou jubilatů na památných květnových dnech r. 1945 a ministr školství, věd a umění prof. dr. Nejedlý uzavřel velmi srdečným oslovením dr. Wirtha, zdůrazňuje lidskou, vědeckou i vpravdě českou stránku jeho osobnosti. Neopomněl také pravými slovy zvážit význam díla Machoněva, přál oběma mnoho zdaru k dalšímu rozvinutí jejich činnosti i k plnému tobo využití a ujistil je, že si jich nejen vážíme, ale je i srdečně rádi máme.

Předseda Národní rady ukončil zasedání stručným závěrem.

Klub Za starou Prahu se zúčastnil oslavy obou svých vynikajících členů nejen přítomností domácí rady s předsedou dr. Em. Pochem, ale i vřelým proslavem člena domácí rady a spolupracovníka jubilatova ing. arch. Al. Kubička, věnovaným *čestnému členu klubu dr. Zdeňku Wirthovi*.

Jeho řeč dále otiskujeme, rovněž i projev ministra techniky ing. dr. Šlechty, určený oběma jubilatům.

A. J.

Alois Kubiček

Dr. Zdeňku Wirthovi k sedmdesátinám

Začínám osobní studentskou vzpomínkou na Zdeňka Wirtha. Je tomu dobrých 40 let, co jsem si jej dovolil oslovit. Bylo to v ulici u letohrádku Amerika; pospíchal, jako pospíchal kdosi, a zašel jsem mu však zvěstoval, že mám starý plán Litomyšle, který můj otec kdysi zachránil z pozůstalosti litomyšlského stavitele Theodora Johna. Ukázalo se, že je to nejstarší a neznámý plán města — krátce vzácný objev. Bylo tehdy po spěchu a na místě mne Wirth okouzli svojí radostí a učaroval svým přímo nakažlivým nadšením. Neboť to je Wirth, dnes jako před 40 lety, náš Kolumbus, hledající a pátrající po neznámých pevninách.

Sudičky mu daly zvláštní a každému jinému těžký osud — zúrodnit našemu národu zanedbaná nebo dokonce ladem ležící

pole. V této přímo buditelské práci Wirth rostl, sílil a stavěl své nehynoucí dílo, obsahující celé množství temat, některých stále sledovaných, jiných opouštěných, ale nikdy předčasně, než shledal, že má dosti spolehlivých pokračovatelů, neboť Wirth, výchovou pedagog, stále bystře rozpoznává, komu co svěřit v naší národní práci, aby odpovídala výši a jeho představě, abychom nejen udrželi krok s jinými národy, nýbrž — byť malý národ — byli vzorem.

Wirth nás kdysi překvapil svojí disertační prací o barokní gotice v Čechách. Velká objevitelská práce do té doby nezpracovaná, ale kouzelné epochy našeho stavitelství. Stal se naráz uznávaným vědcem. Ale toto předčasné uznání nebylo jeho úmyslem. Uzavřít se v archivy a čtyři stěny a zpracovati některou kapitolu nám

Foto arch. Vaněk, Praha II, Národní 33

třeba i potřebnou, nebylo jeho touhou, neboť šel kolem něho život s denními problémy a velkou perspektivou národní budoucnosti. Byla to doba T. G. Masaryka.

Tyto tak zvané staré zlaté časy byly plny stuchlého vzduchu. Byly hory překážek k pokroku. Kácely se modly — čekal boj. Wirth byl v prvních řadách, jako každý na svém místě. Wirthovo jméno objevovalo se i na kandidátce Masarykovy strany; tak byl uznáván, aniž se však chtěl uplatnit v příští své práci vlivy politickými. Proto jde svou cestou, kterou poznal nejen ze stohů knih, jimiž býval obklopen, když úředně sedával za prvním stolem čítárny Uměleckoprůmyslového musea, ale i ze svého poměru k životu. Byl to problém bytový o malém domě a zahradě. Nebylo u nás nikdy myslitelů nad tímto problémem. Jen velké národy měly jména

Rousseau, Ruskin a Dostojevský. Masaryk pouze pravil, že bytový problém je vrcholným cílem naší politiky a stavební problém malého domu není o nic menší než problém stavby domu na Hradčanech.

Wirth zpracoval toto bytové thema nejprve v přednáškovém cyklu v Plzni, Chručimě a Králově Hradci a potom knižně pod názvem »Malý dům a zahrada«. Čteme-li pozorně, shledáme, oč předběhl celou naši dobu mluvě o problému nejen uměleckém, nýbrž i sociálním, který je potřebou a nikoliv luxusem, o zdraví a zvýšení pracovní energie, o zahradních městech, lámajících tradici vývoje uvnitř hradeb, o nezczitelné půdě kolektivního vlastnictví, vylučujícího lichvu s pozemky a tím přímo podmiňujícího zdar díla architekta, aby, jak praví, individuální záliba stala se všeobecnou potřebou a sociálním zjevem. Wirthovi nešlo

jen o pouhý popud; zakládá u Laichtra celou vzornou knižnici na thema, obírající se domem a celým prostředím bytů.

Touto cestou se Wirth seznamuje s velkými úkoly architekta a obklopen nejmladší generací, Kotěrou, Gočárem, Janákem, Hypšmanem a Novotným, nastupující životní dráhu, stává se roku 1909 spolupracovníkem a prvním redaktorem Stylu, vydávaného tehdy Mánesem. Prvé dva ročníky jím vedené jsou samý boj, aby vydobyl architektům posici, za kterou mu dnes vděčíme. V úvodu tohoto časopisu praví, že věří pevně v jeho budoucí vliv v hledání styků s životem na všech polích a usilí o krásnou Prahu a krásný český venkov, že touží po vypěstění rázovitěho umění z domácí půdy vyrostlého, po novém pojetí ochrany památek a že konečným cílem mu je umělecká kultura národní, otvírající okno čerstvému evropskému vzduchu, z níž vzejde obroda moderního českého umění. Jaké to bylo tehdy mohutné vlnobití, v němž se Styl vynořil v dokonale úpravě, úroveň dosud nepřekonané, redaktorsky všestranné, s textem jasným, nekompromisně pranýřujícím a zase nabádavě výchovným, pohotově všímajícím si všech zjevů a potřeb doby, s krásnou retrospektivou po umění lidovém. Tento problém zpracoval později mnohem širě v obou úvodech k Vavrouškové »Dědině« a »Kostelu na dědině«. Wirth prvý charakterizoval lidové umění umělecko-historicky jako rustikalisaci monumentálního umění. Vyzvedá nad jiné problém malého města, z nichž mnohá byla dravou spekulací přímo ničena. Praha budovala tehdy svoje novoměstské nábreží a Pařížskou třídu, navazující na t. zv. náheru berlínské ulice Kurfürstendamm. Příšerné slátaniny všech slohů anonymních kopistů. Prováděla se asanace tím způsobem, že malí lidé musili na periferii, zatím co pod falešným heslem asanace byly ničeny domy umělecky nebo historicky nenahraditelné. Obecní starší osobně řídil bourání první koleje Karlovy university a vedoucí český politik nedovedl nalézt v řadách českých architektů jediného, který by mohl projektovati jeho vilu. Tak daleko jsme tehdy již klesli. Ale současně již tehdy uveřejňuje Wirth své pokusy nové generace architektů o novodobá řešení, na příklad úpravy kol pomníku Palackého, aby tento problém po mnoha letech v šťastnějších dobách dozrál v Hypšmanově díle, jako dosud jediný náš velkorysý přínos v řešení úprav vnitřního města. To byl Styl, nad jehož zvlášťé prvým ročníkem mané uvažuje-

jeme, oč bychom byli dále, kdyby v jeho zdravé a soustavné výchovné úrovni, Wirthem dané, bylo dodnes pokračováno.

Vliv Stylu byl mohutný a projevil se záhy, bohužel, nikoli v Praze, nýbrž v Hradci Králové. Toto Ulrichovo město přijalo krédo nové umělecké generace nadšeně a je přímo Wirthovou zásluhou, že do Hradce uvedl Kotěru a tím otevřel cestu i jeho pokračovatelům, jichž jména jsou naší chloubou. Současně se Stylem — vlastně již dříve — je Wirth na bojové palubě klubu Za starou Prahu. Byla situace, že spojenými silami všech úřadů státních i samosprávných bylo připravováno zničení staré Prahy a našli se k tomu i povolní inženýři a architekti, pro tento dravý spekulativní hyenismus, vybíjející se na svědčích dávných stavebních kultur a na nenahraditelných přírodních památkách, jejichž ochranu několik let nato proklamuje Lenin »za státní nezbytnost, kterou nutno oceňovati měřítkem záležitostí celostátního významu«.

Tato kapitola by si vyzádala obsažnou přednášku, aby objasnila Wirthův poměr k památkám nejen Prahy, ale celé naší vlasti, o nichž r. 1904 ve Vojanově České revui prvý hlásal pravdu dnes již žjitou, že staré architektonické památky nemají býti restaurovány, nýbrž konservovány. Dodnes je Wirth tímto nepovolnanějším strážcem, ale jako pravý aristokrat ducha nikdy nezneužívá svoji uznávanou autoritativní přesvědčivost. Již tehdy byl si Wirth vědom toho, že veřejnost musí býti získávána zájmem, poznáním a vzděláním a odtud rozsáhlá přednášková činnost v řadě našich měst, která měla přejíti i v práci publikační.

První jeho prací byla monografie o Pelhřimovu, vyšlá r. 1911 jako příkladná kniha a vzor k následování. Druhou velkou prací věnoval Kutné Hoře. Bylo to r. 1912. Nebylo však porozumění jediného nakladatelství, až se našel nadšenec, Antonín Bouček, věrný druh Stanislava Neumanna, sžitý s celou současnou generací, chápající Wirtha, jak sebevědomě se má tato publikace představit. Kniha vyšla, jak Wirth si přál, v krásné Kyselově úpravě, současně také francouzsky a německy. K jejímu zamýšlenému vydání rusky, polsky a anglicky již nedošlo, neboť Bouček, zlatý člověk, vyrostlý v malosti nemilosrdné doby, osudem proletář, jemuž osud pouze popřál, aby měl upřímně vznešený pohřeb, ztroskotal při prvním svém vydavatelském pokusu. Slibovaná jeho edice monografií o českých městech našla sice svého pokračovatele

v šťastnějším nakladateli Poláčkovi, ale bohužel teprve po 35 letech, bohudík za téže Wirthovy svěžesti jako tehdy. Pokračuje v zamýšleném díle, jako by nebylo tak dlouhé, národu nesvědčící přestávky.

Rok po tomto marném pokuse získává Wirth pro obdobně, avšak široce založené dílo nakladatele Štence. Jsou to »Umělecké poklady Čech«, myšlené na množství svazků. Co seít, to objev. Spolupracovníci přibývají, dílo roste, zdá se již, že je zajištěno a že naše literatura bude obohacena o nepostradatelný pramen vlastivědný a popularizační, jaký by nám mohl každý národ závidět. Vyšly dva mohutné svazky než vypukla první světová válka, která odvádí Wirtha na frontu. Wirth rediguje ještě některé sešity dokonce z bojiště, ale »Umělecké poklady Čech« přece jen byly obětí nepředvídaně dlouhé války. Je to ztráta nenahraditelně žalostná, neboť neznáme dosud svoji vlast.

Ale ani za války Wirth nezaháel — píše mi na jiný konec fronty, že v zákopech pracuje na rukopise knihy o Malém městě, thema, k němuž se Wirth tak rád vrací a k níž Štenc chystal již štočky. Tato velká práce mnoha let zůstala dosud nedokončena v rukopise; tak důkladně a obsírně je založena.

Přišel převrat a změny odzákladu. Rozpadl se náš salon »zneuznávaných« z kavárny Union a každý druhý byl volán do práce — stavěly se základy naší republiky. Wirtha povolává státní tajemník prof. Drtina do ministerstva školství a národní osvěty. Zde byl ihned ve svém žilvu; čekala naň vlastně celá osvěta národa se všemi složkami, úkol nesmírný, zakladatelský, se všemi radostmi i obtížemi, jak toho byl současným obrazem život politický. Přitom zůstal svým láskám věrný. Má nové forum v Štencově Umění po celých 30 let, co vycházelo, až letos úmrtním obětavého vydavatele zaniklo. Velké přátelství Štenc—Wirth vytvořilo z Umění časopis, nemající obdoby a je přímo nemyslitelné, že by nemělo býti viry v jeho znovuzzkříšení.

Z mnoha jeho prací, uveřejňovaných v Umění, z nichž každá byla wirthovským objevem, bylo patrné, že spěje k velké synthese, ke které by snad dosud nedošlo, protože jeho autokritika, věřící, že žádné lidské dílo není konečné, je silnější než činnost publikační. Ale byla tu rodinná tragédie — ztráta jediného syna Zdeňka. Wirth r. 1932 staví mu pomník v díle přímo klasickém »Praha v obrazech pěti století«, připsaném jeho památce. Tato kniha vyšla

ve třech rozšiřovaných vydáních a též v německém, francouzském a anglickém překladu. Po osmi letech vydává pendant k tomuto dílu: »Starou Prahu ve fotografiích«, v níž revokuje obraz města a jeho života od času Boženy Němcové. Knihu věnoval klubu Za starou Prahu k 40. výročí ušlechtilého boje za krásu a starobylost Prahy. Tento cyklus má býti uzavřen ještě svazky »Život v Praze« v obraze a ve fotografii. Vydání těchto svazků zabránila druhá světová válka. Wirthovi totiž nikdy nešlo pouze o zachycení kamenných památek, ale i života, který měl podíl na jejich vzniku, byl v nich, nebo šel kolem se všemi problémy věků.

Při vši své pili úřední i vědecké účastní se Wirth rozhodování o velkých stavebních problémech, jež přinášela doba, při úpravě Černinského paláce, Klementina, Hradu, dómu sv. Víta, Karlštejna a Karolina. Je členem všech významných architektonických i uměleckých soutěžných porot a hlavním pořadatelem zvláště architektonických výstav, ať jde již o Zítka, Kotěru, Jurkoviče, Barvitiu, Ulmana, Wiehla, Schulze nebo Gočára a přitom nezanedbal snad hodiny, aby nehrál na svou milovanou violu pod taktovkou svého přítele Ostrčila.

Přišla opět světová válka — Wirth se stěhuje do své ulity ve fotoměřickém ústavě, aby si chystal své práce pro lepší časy a jen zaslouženci věděli, že Wirth všecko politické sleduje, dobře rozlišuje a pevně věří, že jednoho dne musí přejíti nezadržitelně i do politické aktivity. Ale nejprve musil vysloviti své české kredo, a to v projevu, publikovaném 7. června 1939, když již bylo ovzduší k nedýchání, při zahájení překrásné výstavy, pořádané Mánesem pod názvem »Tvář Prahy«, v níž akcentoval naši věčnost proti dočasnosti těmito slovy: »Praha zůstává na věky jen českým městem, vytvořeným společnou prací domácích i cizích umělců. To je tajemství kouzla a záruka jejího věčného charakteru do budoucna.« Ještě při dvou výstavách, pořádaných během války, volali jsme Wirtha, aby v čele pracovního výboru, spolu s architektky Machoněm a Müllerovou, prospěl svými vědomostmi, a to při velké retrospektivní výstavě pod názvem »Za novou architekturu«, předvádějící práce našich uměleckých snah za 40 minulých let. Po této výstavě naší neochabující sebedůvěry přišla druhá, a to putovní výstava architektury a architektonického plánování, jako první impuls k našemu plánování dnešnímu.

Je mi radostnou vzpomínkou, že za těchto kruhových časů mohl jsem mu býti spolupracovníkem na velké monografii o Hradci Králové, vyzvedající příkladné české činy tohoto města vůle, vyslé i jako vzpomínka na naši společnou spolupráci na stavebním díle Ulrichově a našeho společného vztahu blízkého rodiště k městu. Neboť Wirth, rodák z Libčan, je krajanem královéhradeckým, byť o jeho příslušnost usilovalo Vysoké Mýto či Litomyšl nebo Kutná Hora nebo Slaný. Wirth se do těchto a ještě mnoha jiných míst pouze zatoulal za svými Soupisy památek a všude zdomácněl. Je osudem naší malosti, že právě jemu nebylo k dispozici aspoň novodobé vozidlo, aby v zápase s časem, on nejpovolanější, mohl napsati velké souhrnné a tak potřebné dílo o našich památkách.

Po válce byl Wirth jmenován předsedou národní kulturní komise, mající ve správě 50 konfiskovaných zámků v zemích českých, která má provést nejen inventuru, nýbrž i výběr nejcennějšího inventáře pro musea, galerie a zámky, jež budou vzorem dobové bytové kultury nebo zařízení jako speciální musea. S láskou a houževnatostí seznamuje se Wirth s další novou materií, kterou zajisté k naší radosti zpracuje ve význačné dílo. Ani při této zvlášť namáhavé práci nezanedbává styk s dávnými zájmy o osud pražských památek. Jde v prvé řadě o Karolinum a nejnověji o Betlemskou kapli — místo národu nejdražší — která zá-

sluhou ministra Nejedlého po 30 letech marného čekání a úsilí bude k velké naší společné radosti a radosti celého národa obnovená.

Neosiřela také Wirthova literární práce. Konečně našel i nakladatele, jakého si představoval, ve Václavu Poláčkovi, který seznal, že je možno cele se věnovati tomu, čemu Wirth od časů Boučkových a Steneových klestil cestu, t. j. vydávání vzorné a soustavné vlastivědné literatury. Od malých knížek po velké monografie měst, v nichž Wirthovo jméno se objevuje již na 5 svazcích, odvážil se nyní Poláček k vydávání monumentálního díla o Praze, v němž Wirth vybral si thema dosud nezpracované, o architektuře Prahy v době renesanční a XIX. století.

Každý svazek jeho prací je událostí a radostí, sdílenou stále větším a větším okruhem čtenářů a možno říci i obdivovatelů, neboť Wirthovo neumdlévající nadšení k podnětné a cílevědomé výchově je právě dnes tolik potřebné nejširším vrstvám. Činí tak zhuštěnou, přímo zpěvnou naší řečí, v níž si uchoval žár mladistvého bojovníka přímého charakteru, vychovaného realismem Masarykovým, s očima neumdlévajícího velkého objevovatele na poli naší národní kultury. Nemáme většího přání, než aby Wirth ve svém dnešním tvůrčím napětí ducha zůstal nám dlouho, dlouho zachován k prospěchu lidu a jeho učitelů.

Proslov ministra techniky ing. dr. Šlechty

(K sedmdesátinám dr. Wirtha a šedesátinám arch. dr. Machoně.)

Osobní jubilea dvou význačných členů České národní rady dr. Zdeňka Wirtha a ing. arch. dr. Ladislava Machoně dávají mně vzácnou příležitost, abych ocenil jejich dosavadní životní dílo a poděkoval jim za práci na poli technickém, kterou přispěli k udržení a rozvinutí stavebních krás naší země.

Dr. Wirth, který svou systematickou badatelskou činností v oboru dějin umění odhaluje a zpřítomňuje památky zálých let, je nám technikům blízký pro řešení otázek praktické obrany těchto památek. Zvláště jeho úzká spolupráce jako předsedy národní kulturní komise s ministerstvem techniky umožnila nám, abychom uspokojivým způsobem, i při malých prostředcích, jež máme k dispozici, zachránili mnohé stavební památky před zkázou. Naše země je pokladnicí historických památek, které jsou svědkem dávné, vyspělé kultury našich

obou národů. A dnes, kdy ve střední Evropě kol dokola byly kulturní památky ve značné části zničeny válkou, stává se naše oblast rezervací památek středoevropské kultury. A to nás zavazuje, abychom tyto památky uchovali v co nejlepší stavu pro příští generacím. Poznáváme v nich svou minulost a práci svého lidu, protože jsou to stavby, které postavily ruce prostého českého lidu, stavby, které dnes vracíme zpět národu, aby sloužily duševní rekreaci našeho lidu a aby lid v nich poznával dějinný vývoj své práce a umělecké tvorby. Dr. Wirthovi patří zásluha, že při boji o puristický názor na ochranu stavebních památek postavil se na stranu tvůrčí činnosti mladé generace architektů, kteří při obnovení starých stavebních památek chtěli zdůraznit přínos své doby. Dostavba katedrály sv. Víta, kde jeho vliv je nepopíratelný, ukázala správnost jeho postoje. Široký zá-

jem dr. Wirtha o výstavbu našich měst, aby se dala v duchu moderním, ale i ve smyslu jejich historického vývoje, vyhradil mu čestné místo při posuzování architektonických soutěží urbanistických. Národní kulturní komise, která za vedení dr. Wirtha přijala do své péče 47 zámek jako státní kulturní majetek, nastoupila cestu pro zachování a vrácení těchto památek aktivnímu životu národa. Zbývá nám ještě rozřešit otázku dalších hradů a zámek, které v nejrůznějších stupních zachovalosti jsou po stovkách rozsety po naší zemi. Správný je názor dr. Wirtha, že pro hodnotné tyto památky je třeba nalézt aktivní použití a jedině tím zůstanou zachovány. Jsem přesvědčen, že se nám podaří tento problém vyřešit právě za spolupráce dr. Wirtha a tím vykonat záslužný čin pro zpřítomnění staré slávy našich zemí. Jako kutnohorský rodák považuji za svou povinnost, poděkovat zvláště dr. Wirthovi za to, že znovu nám objevil Kutnou Horu, které věnoval tolik ze svého životního díla. Těšíme se z toho, že dlouho budeme ještě spolupracovat s dr. Wirthem na všech těchto otázkách a že jeho široké mnohostranné vzdělání a obsáhlé zkušenosti poslouží nám k zachycení a k zaktivování našich starých památek. Jeho pokrokové smýšlení je nám zárukou, že dobře zhodnotí naši minulost k prospěchu dnešní doby.

Jestliže činnost dr. Wirtha nám objevuje minulost naší kultury, pak činnost ing. arch. dr. Ladislava Machoně rýsuje před námi budoucnost, zejména vývoj našich měst. Dr. Machoň svou technickou a uměleckou činností patří cele technické praxi. Již jeho učitel architekt Kotěra usměrnil jej v duchu nové doby, takže i jeho první architektonická díla jsou toho důkazem. Jsou to moderní stavby s účelovou náplní, oprostěné ode všech znaků vymírající společnosti, protože jsou nesené duchem pokrokového socialismu. Dr. Machoň velmi brzy poznal, že práce architektů, která se dotýká nejzákladnějších podmínek prostředí, ve kterém žije člověk a tím je také vytváří, že tato práce se musí opřít od individualistické praxe a začlenit se do širokého proudu budování státu, který předešlým chce být šťastným domovem nejširších vrstev pracujícího lidu. Bylo to v souladu s jeho pokrokovým, socialistickým přesvědčením, že dr. Machoň, jako jeden z prvních, věnuje se urbanistice, jež je základem územního plánování. Jeho urbanistické práce sahají už do roku 1912. Již tenkrát se postavil proti formalismu

v regulaci měst, který stíral charakter venkovského, českého města. Vypracovává regulační plán, zejména měst z východních Čech, měst, kde se odehrává tolik naší historie a dává tím příklad, jak řešit problémy starých českých měst i městských interiérů, aby odpovídaly moderní době a všem potřebám hospodářským i kulturním nového českého pokrokového člověka. Tento širší zájem o život pracujícího lidu vede jej k řešení problému sídlišť, kterým se zabýval již v době dávno před touto válkou. Z práce dr. Machoně, který věnoval také hodně svých myšlenek bývalé státní regulační komisi, jsou nám podkladem pro řešení základních otázek urbanistiky a potřeb krajinného plánování, jak ukázala nedávno výstavba urbanistická v Pardubicích. Jako zakladatel plánovací služby zemského národního výboru v Praze měl dr. Machoň možnost i na širší základně zasáhnout do našeho územního plánování. Je iniciátorem zákonných a organizačních podkladů pro toto plánování a může s uspokojením pohledět zpět na svoji činnost uměleckou i vědeckou, když nyní postupně tato opatření budou realizována. Dr. Machoň čeká ještě veliká práce, která nám pomůže, abychom řešili otázky územního plánování, které se nebudou dotýkat pouze jen výstavby měst, ale i všech ostatních podmínek hospodářského, kulturního a sociálního života. Krajské zřízení, ke kterému se opět vracíme po dlouhých staletích, jsou předpokladem pro územní plánování a jsou také jejich živnou půdou. Prvním krokem k tomuto plánování jsou vstřícné plány, které ve stavebnictví mají podle potřeby krajů naplnit a zkorigovat operativní plány, pokud nejde o základní úkoly. Také tato práce očekává od dr. Machoně jeho přispění a dosavadní jeho životní dílo, nesené pokrokovým duchem, je nám zárukou, že jeho příspěvek bude velkou pomocí.

Vzpomínajíce dnes životních jubilejí obou těchto významných pracovníků našeho kulturního života, podtrhujeme především to, že jsou to zároveň průkopníci pokrokového světového názoru, který uplatnil ve své práci, ve svém okolí. Jejich práce je vydatnou pomocí na cestě k socialismu. Přejí jim ještě mnoho let tvůrčí práce, která je nyní o mnoho radostnější, protože již období zápasu s nepochopením dávno minulo a jde jenom o jednotu v práci a v budovatelském nadšení, ve kterém každý najde své pravé místo a uplatnění k prospěchu všech a k vybudování šťastného domova jednotného socialistického národa.

E. Mölzer:

Ochrana památek v Polsku

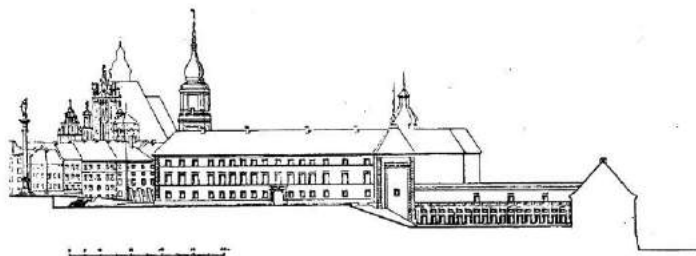
V tomto významném kulturním poslání řadí se Polsko již od roku 1924 k oněm státům, jež zabezpečují ochranu svých památek zvláštním zákonem. Polský zákon byl v roce 1946 doplněn, a to na základě roztržidění památek, sahajícího až do r. 1850 a provedeného v období mezi oběma světovými válkami. Administrativní organizace je až do nejmenších podrobností promyšlena a v čele jednotlivých odvětví jsou vynikající odborníci. Prof. dr. Stanisław Lorenc je generálním ředitelem muzeí a ochrany památek v ministerstvu. Jemu podléhá hlavní úřad památkový, ředitelství muzeí a ústav pro inventarisaci a dějiny umění. Vedoucím ochrany památek je prof. dr. Jan Zachwatowicz, jež řídí obnovu poškozených a zřícených památek a kontroluje práci konservátorů v 15 vojvodinách. V hlavním památkovém úřadě ve Varšavě má kancelář pro architektonická zjištění, řízenou prof. Witkoviczem, jež současně vede obnovu památek a inventarisaci. Dále je tam moderně zařízený atelier prof. Marconioho pro restauraci maleb s filiálkami v Gdąnsku, Krakově a Poznani, podobný atelier prof. Zurakowskiho pro sochařství, dílny prof. J. Greina pro užité umění a atelier prof. Lenarta, odchovance londýnské školy, pro reparatury grafik. »Biuletyn Historii Sztuki i Kultury« je oficiálním orgánem s recenzemi o nových dílech, vyřech v všech světových řečech. Kromě toho spolek polských historiků umění vydává časopis »Ochrona Zabytkow«, v němž jsou hlavně probírány otázky renovace. Renovace historických uměleckých památek je podobně jako v Itálii i u nás nejen psychologický, nýbrž i urbanistický problém. V rozbořených částech nenutí projektanta jen kanalisace a všechna podzemní uliční zařízení k tomu, aby zachoval dřívější půdorysnou konfiguraci ulice, ale i pieta k minulosti. I ve varšavském ghettu, úplně zničeném, kde nezůstal kámen na kameni, mají být při úplně moderní výstavbě staré uliční linie zachovány. Staré město naproti tomu nabude typickými stavbami a starými uličními liniemi svůj bývalý charakter.

Královský zámek byl již r. 1940 Němci podminován a v r. 1944 před odchodem

Němci vyhozen do povětří. Zbyla z něho jen jediná brána (obr. 2) a v zříceninách pouze zlomky říms, hlavic, okenního orámování. Nyní má být zámek i se Sigmundovým sloupem, s katedrálou, s domy na náměstí a se starými uličními liniemi v původní formě obnoven. Podobný úmysl byl by před desíti léty při tehdejších nazírání na ochranu památek označen za nesmyslný. Ve všech zemích, válkou tak hrozně postižených, myslí se však dnes docela jinak. Ve zmíněném státním architektonickém atelieru jsou vypracovány podrobné stavební plány na podkladě dřívějších zaměření, fotografických snímků a zbylých ruin. Královský zámek nad Vislou znamená pro každého Poláka největší a nejjednoznačnější symbol bývalé moci. Proto bude ve své původní formě obnoven s přesnou rekonstrukcí vnitřních prostor (obr. 1).

Letohrádek *Lazienki*, v němž bylo přes 100 minových děr a který Němci neměli již čas zničit, je až na vnitřek zcela obnoven. Bohatou štukaturou zdobené rokokové průčelí Saské pošty je zrestaurováno. Prof. dr. P. Bieganski, řídící obnovu varšavských památek, znovuzřídil vybombovaný palác Szaszie, sídlo akademie věd, a operu, dílo Corazziho z r. 1825, obě v empiru. Znamý kostel Sv. Kříže, v němž je uloženo srdce Chopinovo, má již zajištěné klenby a střechu; opravuje se fasáda a staví se zbořená druhá věž. Kostel sv. Alexandra je úplnou zříceninou. Zámek Wilanow, hodinu vzdálený, byl zachráněn, poněvadž v něm byl hlavní stan Němců. Spustlý park bude obnoven podle původních plánů z doby Jana Sobieskiho.

Krásné staré město Gdansk téměř zcela vyhořelo. Jeho nádherný mariánský kostel bude již letos architektonicky zrestaurován. V ruinách zbořených ulic jsou tu a tam zachovány skvělé portály a bohatá orámování oken. Zcela zničen je nejkrásnější patricijský dům Uphagenův. Na restauraci města se pilně pracuje. Hrad Malbork (Marienburg), vzdálený 75 km od Gdanska a zasažený těžkými bombami, byl pro polské památkáře těžkým psychologickým problémem. Jeden z největších a nejmohutnějších středověkých hradů znamená pro celý slovanský svět ohromnou německou

Kráľ. zámek a katedrála ve Varšavě

Obr. 2.
(Z fotogr. archivu Čes. techn. musea)

pevnost, zotročující slovanské národy. První myšlenka po vítězné válce žádala jeho úplné zničení, ale nakonec se uplatnilo přesvědčení, že je to historický monument, který musí býti příštím věkům zachován na výstrahu, jako nemůže být celá ta doba zotročení vymazána z dějin. Naopak, zmizí při prováděné obnově mnohé z těch nešťastných restaurací, které byly provedeny kolem roku 1822 a které v letech 1882 až 1902 Steinbrech zčásti odstranil. Zůstalo ještě mnohé, co upomíná stylem na Bodo

von Ehbards, smutně proslulého restaurátora norimberského hradu. V nádvoří leží dosud bronzové sochy z doby kol 1900 a mezi nimi také jedna, starého »Fritze«. Z proslulého mosaikového obrazu z roku 1380, který zdobil stěnu chóru klášterního kostela, vyhledávají se zbytky ve zříceninách pro jeho znovuzřízení.

Wroclaw (Vratislava) je obdobně zpuštěna jako Varšava. Z gotického dómu stojí zevní zdi, věže, kaple sv. Elišky a knížecí kaple, vybudovaná v r. 1724 Fische-

rem z Erlachu. Malý románský kostel sv. Petra a Pavla je úplná zřícenina. Stejně značně poškozeny jsou kostely sv. Kříže, sv. Hedviky, sv. Vincence, sv. Magdaleny, sv. Vojtěcha a evangelický kostel sv. Barbory z pozdní gotiky. Nádherná gotická radnice a velkolepá barokní universita jsou jen málo poškozeny; radnice také tím, že všude na závěrečných klenácích jsou hákové kříže.

Nejkrásnější město polské *Krakov* zůstalo téměř nedotčeno, stejně jako Čenstochova. Nejen v městech, ale i na venkově se usilovně pracuje, kde zejména ženy a dívky s nadšením pomáhají. Polští restaurátoři usilují o úplnou obnovu památek. Nové části se nijak neoddělují od starých, kromě tam, kde jde o neomítnuté cihelné zdivo. Pouze u kamenných archivolt, říms a pod., budou nové části rýhovány s datem obnovy, jak to provádí prof. *Forlatti* při restauračních pracích v Benátkách, Trevisu, Padově, Vizenze a j. Krovy jsou většinou ze železa a klenby jsou na ně zavěšeny. Rabicové klenby nejsou připuštěny.

Velmi pokročilé je v Polsku restaurování středověkých obrazů a dřevěných plastik. Prof. Marconi sestrojil k tomu cíli zvláštní přístroj, umožňující prosvícení malby. Nejchoulostivější úkol znamená restaurování obrovského krakovského oltáře, proslulého gotického díla *Vita Stosse* z let 1477 až 1489, se sochami téměř v dvojnásobné životní velikosti a také s figurkami velikosti koutek. Oltář byl napaden červotočí (*Hylotrupes bajolus* a *Anobium striatum*) a nedostatečně zabezpečen nátěrem miniovým.

V roce 1946 byl oltář vrácen z Norimberka, kam jej Němci odvlékli jako válečnou kořist. Jednotlivé části jsou uloženy ve Wawelu, kde prof. *Slonecki* pracuje na jejich restaurování. Dřevěné části jsou napouštěny proti červotoči pryskyřicí s arsenikem a predella karbonisulfátem. Ve Švýcarsku používá restaurátor *Werner Müller* s úspěchem zvláštní úpravy DDT. V sále, ve kterém se restauruje, se udržuje teplota na 12—12,5° C, odpovídající normální teplotě mariánského kostela, kde bude oltář letos postaven a kde se právě restaurují malby Matějkovy z let 1889—93.

V eisteriáckém kostele v Mogile u Krakova byl odstraněn těžký barokní oltář a tak byly uvolněny středověké fresky na přilehlé stěně, obdobně jako v Hauterive u Fryburgu ve Švýcarsku. V posledních letech bylo odkryto mnoho architektonic-

kých památek jako na příklad základy románské rotundy pod kostelem Paulánů ve Skalce u Krakova a rotunda v kostele sv. Mikuláše v Cieszyně z VIII. až X. stol., jakož i kaple sv. Felixe a Audacta na Wawelu se čtyřmi apsidami. Také v Hnězdně byla již v roce 1932 objevena vedle katedrály rotundová kaple, o které zjistil posledními výzkumy prof. Zachwatowicz, že pochází z XVI. století. Týž soudí podle provedených vykopávek, že původní rotunda s hrobem sv. Vojtěcha byla pravděpodobně uvnitř katedrály. Pozoruhodné nálezy byly učiněny ve Strzelnu, kde pod štukovou barokní výzdobou sloupů byly objeveny románské skulptury, připomínající alabastrové sloupy chóru sv. Marka v Benátkách. Tyto plastiky souvisí i s románskými fragmenty v obci Czerwiensk, Tum a portálů v Hnězdně a Plocku. Další románské památky byly odkryty v obcích Tyniec u Krakova a Sulejow u Lodže. V Gdansku se provádějí velmi pečlivé vykopávky pro pátrání po zbytcích slovanského osídlení.

Usilovná výstavba zničených měst za současné obnovy nesčetných, nerentabilních uměleckých památek a nákladné vykopávky v zemi, kterou třikrát prošla válečná vichřice, jsou obdivuhodné a záslužné dílo. Roční částka 700 mil. zlotých za nízkých polských mezd je obrovská oběť přinesená státem k tomuto cíli. I v Rakousku se mnoho obětuje, neboť salcburský dóm je úplně znovuzřízen nákladem 44 mil. Kčs. V Itálii se vydává ročně přes půl miliardy Kčs a k tomu ještě příspěvky církve a obcí a ve Francii v roce loniském na miliardu franků. Také Německo obětuje na př. na restauraci královské residence mnichovské, jistě prakticky bezúčelné, měsíčně 70.000 nových marek. U nás postupuje obnova poškozených památek velmi pozvolna, jak ukazuje bolestný případ Emaus, domů na Staroměstském náměstí i radnice. Také způsob, jakým byla odstraněna částečně poškozená sousoší Myslbekova s mostu Palackého a přenesena do opuštěného zákoutí s vynikajícího místa, na němž byla postavena k návrhu dr. Tyrše, svědčí i s pověstným odstraněním Wiehlovy výstavní brány, že jsou tu ještě stopy oné politováníhodné snahy, jež zničila kašnu Krocínovu a jež vyvolala ohnivý protest Mrštíkův. Polská péče o ochranu a zachování památek mohla by být proto i pro nás v mnohých směrech poučnou a povzbuzující a stálo by za to, aby ony příkladné práce byly na místě zhlédnuty.

Vycházky klubu Za starou Prahu

1. *Návštěva minoritského chrámu a kláštera u sv. Jakuba v Praze I* v sobotu dne 13. listopadu 1948. Prohlédnuty především části veřejnosti nepřístupné, zejména zbytky gotického chrámu lucemburského, jako ožehnuté přípory na tribunách, zbytky gotických kleneb v podkroví, krásná gotická kaple sv. Josefa, nyní sakristie s přílehlými gotickými místnostmi, kaple sv. Anny a gotické části ambitu se zajímavými podrobnostmi obou zachovaných stran (západní asi z r. 1360, severní asi o čtvrt století starší). Před rozchodem byla ovšem zblžně zhlédnuta i Panetiova barokní přestavba, zejména interiér chrámový s obrazy od Reimera, Heintsche, Halwachse, Brandla, Kecka, s náhrobkem Václava Vratislava z Mitrovce od Fischera z Erlachu a Brokoffa a j.; vyslechnuta ještě zkuška varhan a návštěvníkům předvedena ukázka nádherného slavnostního osvětlení chrámu. Jelikož bylo nutno velmi omezit počet účastníků, mohla být pozvána jen domácí rada. Vycházku připravil jednatel. Pánové farář dr. Fiala a P. kvardián Leonard Tírpský ochotně vyhověli přáním klubu.

2. *Návštěva Karolína* dne 11. prosince 1948. Výklad podal p. docent dr. Libal, účastníky uvítali a doprovázeli pánové prof. dr. Vojtíšek a arch. Ernest. Prošli s nimi všechny prostory nynějšího Karolína, t. j. celého bloku starých domů gotických, od podzemí až do podkroví, sledující mnohé a složité proměny. Neobyčejně cenné a zajímavé poznatky byly přijaty s napjatou pozorností a povděkem. Účastníci seznali, proč není archaeologický průzkum zdaleka ještě ukončen a jaké potíže působí datování jednotlivých částí, tak na př. nejednotnost odborníků v datování gotického portálu z průjezdu do místnosti vpravo, v níž na svorníku je znak Mart. z Rabštejna, i této místnosti samotné, dále na př. pavlač se kamennými konsolami při jižní straně dvora a portálku k ní vedoucího z budovy pův. Rotlevovy (na záp. straně), jakož i některých částí v podzemí. Jsou dosud značně nejistoty a nejednotnosti názorů ve věci dalších obnovačích prací, na př. loubí

v průčelí nebo východního křídla ve dvoře, kde není rozhodnuto o ponechání či zboření Kaňkovy přístavby původní gotické chodby v přízemí a nástavby sálu, užívaného Učenou společností. O nových stavebních doplňcích byly názory velmi nejednotné, namnoze kritické; zboření klenby nad jesuitským schodištěm k aule z r. 1600 bylo některými dosti želeno. Také ovšem jiných ztrát způsobených nedopatřením či neopatrností, jako vybourání gotického portálku v aule ve výšší původního 2. patra nad vchodem proti arkýři a osekání hruškového profilu portálku, vedoucího k pavlač. Nejistota je též ohledně auly samé. Podle některých nynějších názorů zůstal arkýř na původním místě. Kdyby tomu tak bylo, protínal by strop mnohem nižší původní auly (pouze ve výšší 1. patra Rotlevského domu) tento arkýř, což je nemožné. V tomto případě byla by musela k němu přiléhati zvláštní kaple a nemohl by být otevřen přímo do auly, což se však vylučuje. Starší názor je, že arkýř stál jinde jako součást kaple Rotlevského domu. Tomu by nasvědčoval i rotlevský znak zevně. Doufejme, že další průzkum tyto velezajímavé otázky zodpoví zcela přesně. Vycházku uspořádala propagační komise klubu s pořadatelem vycházek, bohužel také jen pro domácí radu, protože podle vyžádaných informací nebylo možno najednou upustit více než 15–20 osob. Krátký den a nemožnost postupného opakování výkladu, obě vylučovalo rozdělení účastníků na skupiny.

3.—4. *Návštěvy Národní galerie, sbírek starého umění v Praze IV* o nedělích 13. a 20. února. Uspořádána byla propagační komisí klubu za účasti pořadatele vycházek a jednatele pro všechny pražské členy klubu, kteří byli jednotlivě písemně pozváni. O výklad bylo požádáno ředitelství Nár. galerie, které k tomu určilo pana PhC. Mašína. Obě vycházky se velmi zdařily k obecné spokojenosti všech účastníků, kterých bylo z členstva dne 13. února 103 a dne 20. února 126.

A. J.

Upozorňujeme na další vycházky

Ve čtvrtek 12. května 1949 o 5. hod. odp.: Hradčanská a Malostranská radnice
schůzka před arcibiskupským palácem

Ve čtvrtek 26. května 1949 o 5. hod. odp.: Židovská radnice
Schůzka tamtéž v Praze V, Maislova

Obsah č. 9—10: Projevy nejv. představitelů státu. — Pamětní spisy panu primátorovi. — Bohumil Hypšman: Přítští osud Malé Strany. — Životní jubilea dr. Zd. Wirtha a ing. arch. dr. Lad. Machoně. — Různé zprávy: E. Mölzer, Ochrana památek v Polsku. — Vycházky klubu Za starou Prahu, A. J.

Rediguje: Ing. Adolf Janoušek, Praha-Střešovice čp. 683, Clam-Martíníková 15. — Redakční rada: R. Hlubínka, B. Hypšman, Ad. Janoušek, Jan Mannsbarth, C. Merhout, E. Poche, Zd. Wirth. — Otiskování článků dovoleno s uvedením pramene. — Vydává klub Za starou Prahu, Praha III, Mostecká čp. 56. — Tiskem Grafie, dělnické knihtiskárny a nakladatelství v Praze II, Myslíkova 15. — Štůčky J. Štenc. — Vychází ročně 10 čísel. — Dohledací poštovní úřad Praha 22 — Masarykovo nádraží

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXIII

1948 — 1949

REDIGOVAL

ING. AD. JANOUŠEK

za součinnosti redakční rady, v níž zasedali:

pp. Rudolf Hlubinka, Boh. Hypšman, Adolf Janoušek, Jan Mannsbarth, Cyr. Merhout,
Em. Poche, Zd. Wirth

V PRAZE 1949

vydává klub za starou prahu

tiskem grafie v praze

OPRAVA:

Číslování stránek sešitu 3 — 4 roč. XXIII nutno opravit na 17 — 52

OBSAH:

Abecední rejstřík autorů:

	Str.		Str.
<i>Almer Jan:</i> K sedmdesátinám arch. Bohumila Hypšmana	20, 21	<i>Poche Em.:</i> Památce PhC Ladisl. Lakomého	27
<i>Drábek Ladislav:</i> Vzpomínka na Vinicy Schwarze	47, 48	<i>Prischnig Luďeík:</i> Dvě loňské výstavy památkové	31
<i>Hypšman Bohumil:</i> Břevnovský klášter a regulační potřeby	1, 2	<i>Red.:</i> Protest proti předčasnému zboření ruiny Staroměstské radnice	14
— Zahrady na Kampě	14	— Usnesení domácí rady Klubu	17
— Výstavní pavilon na Klárově	14	— Za starou Prahu	17
— Příští osud Malé Strany	56—59	— Akční výbor Klubu Za starou Prahu	17, 18
<i>Janák Pavel:</i> Odůvodnění návrhu volby presidenta dr. Beneše čestným členem Klubu	34	— Memorandum Klubu k ČNV	33
<i>Janoušek Adolf:</i> Obnovení trati č. 1 v Celetné ulici, autobusová doprava a podzemní dráha	3, 4	— Čestné členství druhého presidenta Čs. republiky dr. Edv. Beneše	36
— Sedmdesát let PhDr. a JUDr. Jana Emlera	5, 6	— Také prezident Osvoboditel byl čestným členem Klubu	47
— Zpráva o valné hromadě ze dne 9. 11. 1947	6, 7	— Zpráva o prohlášení stavebních a komunikačních úprav na Hradě	48
— Jednatelská zpráva o činnosti Klubu Za starou Prahu za období 24. 3. 1946 až 9. 11. 1947	7—13, 22—26, 46, 47	— Památková péče v projevech nejvyšších představitelů státu	53
— K sedmdesátinám arch. Boh. Hypšmana	20, 21	— Pamětní spis ve věci sadové ochrany	54, 55
— Pro obnovu farního chrámu sv. Vavřince ve Zbraslavicích	30	— Pamětní spis ve věci úpravy okolí sv. Štěpána	55
— Pražská doprava a její poměr k otázkám památkovým a potřebám sociálním	41—44	— Oslava životního jubilea dr. Zđ. Wirtha a ing. arch. dr. Lad. Machoně Národní radou českou	59
— Z literatury	14, 15, 16, 32, 49—52	— Proslav ministra techniky dr. šlechty na této oslavě	63, 64
<i>Kubiček Alois:</i> První novodobý pokus o zrušení Malé Strany	18—20	— Vycházky Klubu Za starou Prahu	68
— Iniciativa dr. Edv. Beneše k záchraně významných stavebních památek	35	<i>Rizy Miroslav:</i> Pokladní zpráva za r. 1946 a výkaz jmění	26
— Dr. Zđ. Wirthovi k sedmdesátinám	59—63	<i>Strakatý J. K.:</i> PhDr. Jan Hofman	27, 28
<i>Linhartová Milena:</i> Za prof. dr. Jos. Šustou	28, 29	<i>Stratilová Z. M.:</i> Ing. Hubert Madimayr	29
<i>Mannsbarth Jan:</i> Obrana Braunerova domu	37, 38	<i>Tväger A.:</i> Zpráva Klubu Za staré Budějovice	14
— Memorandum v téže věci	39, 40	<i>Vepřek Jos.:</i> Dřívější restaurování kutnohorských památek a nynější obnova kostela sv. Jakuba	45, 46
<i>Můlzer Eustach:</i> Ochrana památek v Polsku	65—67	<i>Wagner Václav:</i> Ing. arch. Karel Pecánek	29
<i>Pátová Jarmila:</i> Vzpomínka na dr. Frant. Pátu	27	<i>Wirth Zđ.:</i> Rudolf Hlubinka	21, 22
		— Iniciativa dr. Edv. Beneše k záchraně stavebních památek	35

Seznam vyobrazení:

	Str.		Str.
Řešení výpadové komunikace v Břevnově	2	Diplom čestného členství a facsimile děkovného dopisu dr. Edv. Beneše (zvl. vložka k č. 5)	37, 38
Podobizna dr. Jana Emlera	5	Křížovatka Národní třídy, Spálené ulice a Perštyna a návrh na její úpravu (2 obr.)	42
Plány parcelace zahrady angl. panen od J. Zobela (3 obr.)	18, 19	Portály domů čp. 404 a 550 v Praze I (2 obr.)	42
Podobizna arch. B. Hypšmana	20	Podobizna dr. Edv. Beneše (zvl. vložka k č. 6—8)	58, 57, 58
Podobizna ústř. rady R. Hlubinky	20	Domovní blok v Praze III při Malostranském nám., ul. Karmelitické, Prokopské, Lázeňské, Mostecké (4 obr.)	60
Podobizna PhC. Ladisl. Lakomého	27	Podobizna dr. Zđ. Wirtha	66
Podobizna dr. Frant. Páty	27	Královský zámek a katedrála ve Varšavě	66
Podobizna dr. Jana Hofmana	28	Zbytek portálu téhož zámku	66
Podobizna prof. dr. Jos. Šusty	28		
Podobizna ing. Huberta Madimayra	29		
Podobizna ing. arch. Karla Pecánka	29		
Chrám sv. Vavřince ve Zbraslavicích (2 perokresby Ad. Janouška)	30		